

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

21

35

21 4-1 36
MITHRIDATES.

DE DIFFE
RENTIIS LINGVA

RVM TVM VETERVM
tum quæ hodie apud diuersas natio-
nes in toto orbe terrarū in usu sunt,

CONRADI GESNERI
Tigurini Obser-
uationes.

ANNO

M. D. LV.

H. Vögli Catal. p. 307.

TIGVRI EXCVDEBAT
FRÖSCHOVERVS.

CL. V. D. IOANNI BALAEO ANGLICO, EPISCOPO
Ossorienfi in Hibernia, Conradus
Gesnerus S. D. P.



MULTIPLEX sane linguarum ac dialectorum, quibus animi sensa inter se eloquentur et interpretantur homines, uarietas extat. Videtur autem non tam curiosa quam liberalis haec cognitio, ut quae inter se cognatae sint linguae plus minus, quae omnino distent, intellegamus. Nam cum solus homo rationis iuxta orationis quoque compos sit animal, orationis atque linguarum differentias nosse, ad hominis eruditi ac philosophi studium attinere iudico. Quamobrem quae ego hoc in genere quoquo modo obseruauis, non tanquam aliquid perfectum et ut oportebat elaboratum, sed quantum ego in praesentia prestare potui ueluti symbolum, in lucem edo: unde excitati et forte etiam aduerti post me alij, diligentius absolutiusque rem omnem pertractent. Hoc uero quicquid est, optime et doctissime BALAE, cum in nomen tuum inscribere, tum iudicio submittere tuo uolui. Hoc doctrina tua meretur, hoc liberalitas postulat: qua me non solum amore iam pridem, sed etiam beneficijs prosequi dignaris. Nam et Bibliotheca nostra auctarium non mediocre per te accessit: et quo polyglottum hunc Mithridatem nostrum ornarem, ueteris Britannicae linguae specimen, quod orationem Dominicam interpretatur, nobis a te missum est. Visum est autem in hac praecipue oratione uarijs reddenda linguis, singularum differentiam, quantum eius fieri potuit, demonstrare: ut et facilius esset conferre inter se linguas quae orationem exprimerent eandem: et in breuissimo sanctissimoque argumento id fieret. Deo quidem optimo maxime uigentes etiam hoc nomine



21.
35.

græcæ debentur, quod ut uniuersam religionem sinceram
nostris temporibus innotescere, ac uarijs illustrari linguis
sacram scripturam largitus est: ita orationes quoq; sacras
& psalmos, & quæcumq; ad ueræ pietatis professionem cul-
tumq; pertinent, diuersæ nationes hodie (nostra memoria)
priuatim publicèq; in templis, inuito Antichristo, sua quæq;
uernacula lingua proferre incæperint. Siquidem in nostra
utcumq; angusta ciuitate, Latine, Græcæ, Hebraicæ, Germa-
nice, Italice, Gallicæ, Anglicæ, & alijs quibusdam linguis
sacra litera in Dei gloriam leguntur, addiscuntur, celebran-
tur. Superest honorandæ mi B A L A E F, ut pro eximio can-
dore tuo ac eruditione te rogem, siquid in hoc libello nostro
quouis modo mutandum uidebitur, id libere ut mutes atq;
emendes. Neq; enim quantum par erat in eo conscribendo
tempus posui: neq; si posuissem, multò amplius instruto sa-
tisfacere potuissem. Hoc uero maximè peto, ut si quæ
alia Britannici regni lingua est (nam & Hibernicæ & Mo-
na insulis suas esse audio) de illis quoq; specimen aliquod
presertim in oratione Dominica maturè ad nos trans-
mittas. Vale. Tiguri. Calendis Augusti,
Anno salutis M. D. LV.

Conradi

*Hærenentia e nihil aliud qm pars Philosophiæ in
mortalibus, q; signa qly ab in cogitatis suis exprimitur ut
Tertio Verba ita declarare, ut interpretentur dicit, ut d
tur in mente certi uideantur.*

CONRADI GESNERI
DE DIFFERENTIIS LIN-
guarum Obseruationes, & pri-
mum in genere.



LINGVARVM CON-
fusionis causa atq; historia in
sacris libris tradita, non est
quod hic à nobis reperatur.
Quemadmodum autem ma-
gna infelicitatis humanæ pars
fuit sermonis confusio: ita nostris temporibus
donum uerè diuinum & præclaræ felicitatis lo-
co iudicare debemus, totum ferè orbem terra-
rum tribus illis in cruce consecratis linguis,
quas passim homines studiosi exercent, de-
nuò coniungi: atq; harum cognitione non ea
modo quæ ad hominum commercia, quæq; ad
sapientiam humanam pertinent, sed pietatem et
Deum innotescere. Quis enim nescit per uniuersam
Europam Latinæ ac Græcæ linguarum usum
esse: Hebraicæ uerò, siue potius Arabicæ, in Afri-
ca Asiæq; totis ferè, Græcæ etiam in parte earun-
dem? Europa sanè tanto cæteris existimanda
est felicior, quod cum alibi sapientiæ studiosi sin-
gulas tantum linguas addiscant, in ipsa tres illæ
quas dixi excolantur. Quamobrem etiam cru-
cifixi Domini nostri Iesu Christi Euangelium

in Europa nostris temporibus primū, unā cum linguis illis renascentibus renouari cœpit, & inde per easdem linguas tum libris tum uiua uoce, in reliquas quoq; nationes breui (ut speramus) dispergetur: ita ut Christo per uniuersum mundum prædicato (quod magna celeritate, nostra memoria, per omnem propè Europam iam factum uidemus) extremum huius mundi diem & secundum Domini nostri aduentum instare ac imminere iudicandum sit.

Multarum quidem linguarum homines in unū etiam Troianum bellum confluxisse prodit Homerus Iliad. quarto:

Οὐ γὰρ πάντων ἡνὸς ὄμιλος θρόνον, οὐδ' ἴα γένος:

Ἀλλὰ γλώσσαις ἐμίμνετο, πολλόκλητος (ex multis locis uocati) δ' ἔσαν ἄνθρωποι.

Lingua
quot.

Euphorus & alij multi historicorum, gentes & linguas septuaginta quinque esse dicunt, inde nimirum impulsi quod Moses scripsit: Animæ ex Jacob in uniuersum erant septuaginta quinque, quæ in Aegyptum descenderunt. Et sanè uidentur reuera dialecti (linguæ potius) communes duæ & septuaginta, ut in nostrorum etiam monumentis pro litum reperitur. Reliquæ uerò multæ sub unum genus commune, quod duas aut tres pluresue dialectos contineat, referendæ sunt. Est autem dialectus dictio peculiarem aliquis loci notam seu characterem præ se ferens: uel dictio quæ propriam communemue generis characterem ostendit. Græci quidē dialecto-

rum

rum suæ linguæ differētiās quinque annotant, Atticam, Ionicam, Doricā, Aeolicam, & quintam communem. Porro uoces barbaras (quæ scilicet à Græcis usurpantur) cum sint incomprehensibiles, non etiam dialectos, sed glossas uocari aiunt, Clemens Alexandrinus libro 1. Stromateon. Nos dialectum aliās simpliciter sermonem siue orationem articulatam significare obseruauimus, uel ipsum in pluribus uerbis colloquium: aliās (apud grammaticos præsertim) linguæ alicuius siue in singulis siue in pluribus uerbis proprietatem, qua à cōmuni uel reliquis similibus aut cognatis differt. Galenus glossas Hippocratis, id est prisca & obsoleta in eius libris uocabula, proprio libro interpretatus est.

Glossa

Colchorum urbs Dioscurias, nunc deserta, quondā ad eō clara fuit, ut Timosthenes in eam CCC. nationes, quæ dissimilibus linguis uterentur, descendere prodiderit. Et postea à nostris centum triginta interpretibus negotia ibi gesta, Plinius 6. 5.

Mithridatem Ponti regem solum mortalium uiginti duabus linguis locutum certum est, nec de subiectis gentibus ullum hominē per interpretem appellatum ab eo annis quinquaginta sex quibus regnauit, Idem.

Iambolus quidam mercator, cum conseruo captus ab Aethiopicis maritimis, nauim ingredi iussus est, et uersus meridiem nauigando pergere donec ad insulam quandam Felicem

A 4

peruenisset. hic enim Aethiopibus mos erat an-
tiquissimus, ut duos alienigenas expiandi gratia
illuc mitteret. Post quatuor igitur menses ad
insulam appulerunt, & in ea homines inuen-
erunt benignos, corpore agili et robusto, ossibus
instar neruorum flexilibus, &c. Lingua etiam
(inquit) a nobis differunt. Diuisam enim hanc
eis natura dedit, quae scinditur in inferiori par-
te, ut ab radice duplex esse uideatur. Sic autem
uaria utuntur loquela, ut non solum uoce ho-
minum loquantur, sed auium diuersarum imi-
tentur cantus; Et quod admirabilis est, una
cum duobus hominibus perfecte simul respon-
dendo & disputando loquantur. Vna enim lin-
guae pars uni loquitur, reliqua alteri, Diodorus
Siculus libro 3. de fabulosis antiquorum gestis.

Troglodytae Aethiopes serpentibus & lacer-
tis uescuntur, et uoce strident (*τῷ θ' ἰαδὲν τῶν τετραπόδων*)
tanquam uespertiones, Herodotus.

In remotissimis quibusdam ad Septentrionem
regionibus mercatores rerum commutationes
nutibus & gestibus facere legimus, non quod
loquendi facultate omni careant tanquam mu-
ti, sed quod linguis planè diuersis utantur.

Ex linguis Hebraica, ut prima & antiquissi-
ma omnium est, ita sola uidetur pura et sincera:
reliquae mixtae sunt pleraeque omnes. nulla enim
est quae non ab Hebraica deriuata quaedam &
corrupta uocabula habeat. Et insuper ipsae in-
ter se sunt mixtae: uel necessario, ut cum rebus
peregrinis

Linguae
mixtae &
corruptae
omnes praeter
Hebraicam.

peregrinis & inusitatis nomina quoque peregrina
sunt relicta, quemadmodum aromatum &
aliarum rerum quae aliunde apportantur, in ple-
risque linguis. Vel sponte, ut ratione studiorum in
diuersis artibus & scientiis. Sic Latini innume-
ra non solum artium uocabula à Graecis, sed etiam
rerum mutuati sunt, quae in libris ipsorum repe-
rerant. Vel propter imperia, ferè enim uicti pau-
latim uictorum moribus & linguis se accom-
modant. Sic à Gothis Latina lingua in Italia, Gal-
lia & Hispania corrupta est. Vel ex eo quod gentes
diuersae in unam regionem migrauerunt. An-
glica omnium maximè mixta hodie corruptaque
uidetur. Primum enim uetus Britannica lingua
imperio Saxonum partim abolita, partim cor-
rupta est: deinde Gallica etiam uocabula pluri-
ma assumpsit, siue propter multitudinem mer-
catorum ex Gallia uicina, uel aliorum hominum
ex eadem profectorum ut inhabitarent. Linguae
etiam quarum in foro & in templis usus est aut
fuit, non parum mutationis attulisse uidentur.
Olim enim in Romanorum prouincijs causae
omnes forenses agebantur Latine, & eadem lin-
gua conscribebantur instrumenta omnia. Di-
uersi etiam populi cultus sacros in templis Lati-
nè tantum peragunt, ita ut à plebe non intelligen-
tur. Et multis in locis orationes sacrae, praeser-
tim Dominica (ut apud nos quoque patrum me-
moriam) Latino tantum sermone etiam à plebe
proferuntur. Barbarae siue Barbaricae linguae

Barbarae
linguae.

DE LINGVIS

præter Græcam & Latinam dicuntur omnes. Nos etiam Hebraicam excipimus, quæ cū antiquissima ac instar parentis aliarum, tum sacra et diuina sit lingua: qua scilicet uetus Testamentum, Lex & Prophete, & totum salutis humane negotiū comprehenditur. Sed ut à Iudæis tanquam indignis Deus optime gratiā suam merito abstulit, & externis gentibus communem fecit: ita etiā nouum Testamentum non Hebraica lingua, sed potius Græca, ceu apud cæteras gentes clarissima doctissimaque, conscribi uoluit. De barbaris linguis plura referemus infra ex Strabone, in Caricæ linguæ mentione.

Porro primæ & generales dialecti, etsi barbaræ sunt, nomina tamen ex ipsa rerum natura habent deprompta. Quamobrem etiam preces sacras efficaciores esse putant homines, si nominibus barbaris consent: & Plato in Cratilo, uocabulum pyr barbaricæ originis facit, quod Phryges etiam modicè deflexa uoce (ut *Germani für*) sic appellent, Clemens Alex. In omnibus sanè linguis uocabula quedam natura sunt facta, ut quæcumque ad soni imitationem & per onomatopœiam composita dicuntur, ut non modo uocabula ea quæ aliquem sonum significant, murmur, bombus, sibilus, crepitus, strepitus, stridor, ouare, mugire, rudere, et reliquæ animalium uoces in diuersis linguis: ipsa etiam animalium nomina, aut uetus quidam grammaticus scribit, ad uocis sue imitationem ferè sunt expressa. Alia arbitrio

IN GENERE.

4

arbitrio hominum imposita, ut syncategorematum omnium, & uerborum magna ex parte. Nominum uerò illa quoque, siue simplicia & deriuata, siue composita, quæ etymologiam aliquam & significationem, ad ostendendum aliquam rebus insitam uim aut naturam continent, non immerito aliquis naturalia dixerit.

Plato etiam dijs dialectum quandam attribuit, coniectura ex somnijs & oraculis facta: & insuper ex dæmoniis, ut qui non sua, sed dæmonum inhabitantium dialecto loquantur.

Quin & brutorum suam esse dialectum censet, quam eiusdem generis animantes intelligant. Nam cum elephas in cœnum illapsus clamaret, alius qui aderat hoc uiso abiit, & mox cum grege elephantum reuersus periclitantem seruauit. In Libya quoque aiunt scorpionem si hominem ut feriat contingere non possit, abire & cum pluribus reuertì, atque ita catenatim coherentibus & demissis illis, hominem cui insidiatur ferire. Unde coniecimus, bruta non aliquo nutu obscurius, neque aliquo corporis motu gestiuè, sed sua potius dialecto, quæ uoluerint inter se significando communicare. Feritur præterea de piscibus, si quis forte linea attractus ea rupta euaferit, nullum deinceps eo in loco per illum diem eiusdem generis piscem apparere, Clemens Alex. De brutorum inter se colloquio multa etiam Porphyrius tradit in libris de abstinendo ab animalis. Sed absurdum uidetur quod scri-

Dialectus
deorum.

Dialectus
brutorum.

DE LINGVIS AE.

bir Clemens de brutis in genere, tanq̄ omnia
dialeto quadam inter se utantur, scorp̄i quoq̄
& puces; quibus cum ipsa uox negata sit, mul-
tò magis etiam dialectum negatam fateamur
oportet.

DE LINGVIS DIVER-
sis singillatim ordine literarum.

ABASINORVM lingua, uide Ae-
thiopum lingua.

ABGAZARI uel Abgazelli, lege Ga-
zari.

DE AEGYPTIACA
lingua.

AEgypti incolæ apostolos sua dia-
lecto loquentes audiunt Hierosolymis in die
Pentecostes, & admirantur. Lingua Colchis
eadem quæ Aegyptijs est, ut Eustathius scri-
bit Dionysium Afrum enarrans. Mensiũ an-
ni xij. Aegyptiaca nomina hæc reperio, quæ om-
nia oxytona sunt: Tybi, Mechir, Phamenoth,
Pharmuthi, Pachon, Pauni, Epiphi, Mefori,
Thoth, Paophi, Athyr, Chœac. Nicolaus My-
repfus Alexandrinus Antidoto 371. eadẽ men-
sium nomina explicans (dicit autem Alexan-
drina esse) cætera quidem similia habet, pro Ia-
nuario aut̄ tymbe, pro Iunio payni, pro Septem-
bri thod, pro Octobri phaophi, pro Decembri
chyac.

DE LINGVIS AE.

chyac. ¶ Baieth, *Bair̄th*, Aegyptijs tum accipitrẽ
tum animam significat. Aelianus tñ accipitrem
etiam thaustum ab eis dici scribit. Accipitris ge-
nus sparuerio minus baydach nominant, Tar-
dius. Bâris lingua Aegyptia dicitur cymba
quæ uectat cadauera Aegyptica ad sepulchra: no-
stri pheretrum bar appellant. Hercules uox
Aegyptia est, non Græca, M. Porcius Cato.
Canem anubin uocant, Felem bubastum. Cu-
cupha in Hieroglyphicis Ori, auis nomẽ Ae-
gyptiacũ mihi uidetur. Kiranides upupam in-
terpretatur. ¶ Quum Aegyptij literis utantur
proprijs, has quidem uulgò discunt omnes: il-
las uerò quas sacras appellant, soli sacerdotes
norunt, à parentibus eorum priuatim acceptas.
Apud Aethiopes iisdem omnes figuris utun-
tur, Diodorus Siculus libro quarto de fabulo-
sis antiquorũ gestis. Et mox, Sed de Aethio-
pum literis, quas Aegyptij sacras uocant, dicen-
dum. Sunt Aegyptiorum literæ uarijs animan-
tibus, extremitatibusq̄ hominum atq̄ instru-
mentis, sed præcipuè artificum, persimiles. Nõ
enim syllabarum compositione aut literis, uer-
ba eorum exprimuntur, sed imaginum forma,
earum significatione usu memoriæ hominum
tradita. Scribunt (Pingunt) quidem accipitrẽ,
crocodilũ, serpentem, hominis oculum, manus,
faciem, & cætera eiusmodi. Accipiter rem deno-
tat citò factam, quoniã hac aliarum fermẽ õm-
nium auis sit uelocissima. Transfertur hæc no-

tatio ad domesticas res quæ uelociter fiât. Crocodilus malū significat. Oculus iustitiæ seruator, & totius corporis interpretatur custos, &c.

De hieroglyphicis quidem literis, siue picturis potius, Ori Apollinis cuiusdam libri duo extant: & alia quædam ab alijs, ut à Plutarcho in commentario de Iside & Osyride, obiter scripta. De iisdem mentionem facit etiam Ammianus Marcellinus libro 22. ¶ Ammonij Aegyptiorum atq; Aethiopum coloni sunt, & linguam inter utrosque usurpant, Herodotus lib. 2. ¶ Gordiano sepulchrum milites fecerunt in finibus Persidis, titulum addentes & Græcis & Latinis & Persicis, & Iudaicis & Aegyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur, Iul. Capitolinus. ¶ Aegyptia lingua eadem est quæ Alexandrina, de qua Ixion Demetrius librum scripsit Atheno teste.

DE AÆOLICA LINGUA.

AÆOLICA lingua, dialectus est Græcæ cōmūnis, in qua scriptum nihil, quod sciam, extat: nisi apud poëtas. Hac utitur Homerus aliquando, authore Plutarcho, in compositis syncopen faciens, ut ἰβάνδῃ pro ἰοβάνδῃ. & in tertia persona præteriti imperfecti η. pro ηπο- nens, ut ἰφίην, ἰνόν: & δίδη, δία. Item σ. aliquando mutans in δ. ut cum profert ἰδμεν & ἰδμεσ. Et li- teris interdum abundans, ut ἀνησ, αὐτὰρ, ἑκλήσ- τῆς, pro ἑκησ, ἀτὰρ, ἑκλήστῃς. Et secundæ perso-

næ

næ uerborū apponens θα, ut ἰφθόδα, ἑπθόδα. Por- rò duplicationem consonantium alij Doricæ, alij Aëolicæ dialecto attribuunt, ut ἰθαβῆρ, ἰπθόρ- ρθ. Pro ὄρματα Aëoles dicūt ὀρματα, ἑρλῶ pro ἑρ- λῶ, γάρ pro γῶ, &c. Plura Io. Amonius in libel- lo de dialectis. Aëolicè scripsit Alcæus, cuius apud authores præsertim Athenzum, uersus qui- dam citantur.

AÆSTVI Illyricè loquuntur.

DE AETHIOPICA
lingua.

AMMONII Aegyptiorum atq; Aë- thiopum coloni sunt, & linguam inter utrosq; usurpāt, Herodotus libro 2. ¶ Aethiopicè na- bis camelopardalin sonat. ¶ De Aethiopum literis lege supra in sacris Aegyptiorū literis.

ORATIO DOMINI IESU,
lingua Aethiopica transcripta ex nouo
Testamento Romæ impresso.

AÆVNA zaba schamaiaih, iihkadafcha
schmacha. thomtza mangosthcha. ichun fakda-
cha bachama baschamai uabamdurni. schischa-
iana zalala olathana habana iom. hodog lana
abaschana, chama nohhnana nohdog laza aba-
schalana. uaithbana uschtha manschuth. ala ad-
ochnana uabalhiana omchulu ochui. ofcha-
ma ziacha iothi mangosth hail uaschobhhath
lailama ilam, Amen.

SYMBOLVM ET CONFES-
sio Symeonis Iusti in Aethiopica lingua.

Aethiop.	Iozetoshoro	lagaborcha	ogozio	bacham
Lat.	Nūc dimittis	seruū-tuū	domine	secundum
Aethiop.	azazocha	basalam	asama	roia
Lat.	uerbum-tuū	in-pace	quia	uiderunt
Aethiop.	aoimoroia	almotocha	zaastadalocha	kodom
Lat.	oculi-mei	salutare-tuū	quod parasti	ante (han
Aethiop.	chulu	hozobocha	cham	tochasto bor-
Lat.	omnes	populos,	lumen	in reuelationē
Aethiop.	laahozbo	uachobra	lahozabocha	Oisrael
Lat.	gentium,	&-gloriam	populi-tui	Israēl.

Hinc apparet Aethiopicam linguam in multis congruere cum Hebraica.

DE AETHIOPICA LINGVĀ
ex Grammatica Chaldaica Seba-
stiani Munsteri.

EVVLGATVM est ante paucos an-
nos opera et diligētia Ioannis Potken Agrippi-
nensis Psalterium quoddam, incognitis quidē
& antehac nō uisis scriptum characteribus, in-
certaq; lingua, quam quidā Indianam putant,
alij Chaldaicam uocant: ipse autē ueram Chal-
daicam asserit, nec ulli secus sentire permittit,
praesertim Iudæorum auscultatoribus. Deinde
postquā alphabetum huius linguae, & dictiones ali-
quot proposuit, subdit: Has literas & syllabas
Bernhardus Breitenbachius in suo Itinerario,
ubi de Abafinis siue Indianis scribit, confuso or-
dine posuit, figura minimē à nostris discrepan-
tes characteribus. Vbi obiter est notādum, du-
plicem

Abafini.

plicem esse Indiam: unam orientalem, quæ sci- India du-
licet in Asia extremū occupat locum, cuius lin- plex.
guam & literas omnino ignoramus. Alia est
India meridionalis, in Africa scilicet sita, quæ
ad Orientem habet mare rubrum, Arabiæ felici
cōtermina, nisi q; Arabicus interfuit sinus. Por-
rò ad Septentrionem iungitur Aegypto, & ad
occidentem Aethiopiæ. Et est regio latissima,
cuius populi quondam uocabantur Troglo- Troglody-
dytæ: hodiē Abafini & Indiani appellan- tæ.
tur, uiuentes sub potentissimo rege, quem uul-
gò presbyterum Iohannem uocant, aut, quod
magis crediderim, presbyterum Cohan, quod
tam Hebraicè q̄ Chaldaicè sacerdotē sonat. Ad
hos itaq; homines dictā spectare linguam, non
modò Bernhardus Breitenbachius, uerū &
Io. Potken testatur, quorum ille Hierosolymis,
hic Romæ homines Indianos cōuenisse, & al-
phabeti eorum literas descripsisse fatentur. De-
inde ut ostendat quantū hæc lingua à Chaldaica dif-
ferat, ex Psalmo 86. ut Hebræi numerant, hunc uer-
sum ascribit: Miserere mei Domine, quoniam
ad te clamaui tota die: ætifica animam serui tui.
Cuius Indiana interpretatio hæc est: Tafahala-
ni ogozio osma habecha ozartha chulo amira:
Vuaastafasoha lanasscha gabrocha. Chaldaica
uerò sic habet: Hus alai lehoua ærum kodam-
mach æzalle kalioma: ahade naphscha deab-
dach. Hoc est, Miserere super me Domine, quo-
nam coram te orabo tota die: ætifica animam

B

DE LINGVIS AB.

serui tui. In hoc uersu duas tantum uoces repe-
rit Indianæ linguæ cum Chaldaicis congruen-
tes, nempe chulo & lanasscha. Sed ut clarius ha-
rum linguarum affinitas tibi pateat & diuersi-
tas, apponam ex utraq; uocabula quædam cum
rerum interpretatione.

Indica.	Chaldaica.	Latina.
Loboi	Libbi	Cor meum.
Zadoc	Zadica	Iustus.
Anta	Ante	Tu.
Modorna	Arana	Terra nostra.
Basom	Besom	In nomine.
Boofi	Gabra	Vir.
Amolacha	Elaha	Deus.
Dabra	Thura	Mons.
Saboo	Enasa	Homo.
Oholo	Lachma	Panis.
Ion	Chamra	Vinum.
Beta	Beta	Domus.
Gabarcha	Ehadra	Fecisti.
Sabartha	Tebaria	Fregisti.

Hinc facile est iudicare linguam quam India-
nam uocant, non esse Chaldaicam: nisi contra
claram scripturam sentire uelis, Daniele, On-
kelon, Jonathan, & reliquos orientales interpre-
tes, non Chaldaicè, sed fortasse Callicuticè scrip-
pisse. Est igitur lingua propria, & suæ genti pe-
culiaris, nunc quidem cum Chaldaismo, nunc
uero cum Hebraismo nonnihil habens affini-
tatis,

A F.

tatis, sed plus cum utroq; diuersitatis. Proinde
mihi uidetur, si in sensu meo abundare permit-
tor, eam Aethiopum esse linguam, sicut & Aba-
sini ipsi non admodum ab Aethiopicis differ-
re dicuntur: quanquam non nesciam ipsos Indæos
in suo Haruch eam uocare linguam Ismaëliticam,
id quod dictiones nonnullæ indicant, quas ex
hac lingua in Haruch ipsum retulerunt, Hucusq;
Munsterus.

DE LINGVA AFRICANA,
uel Libyca. nam Punicam eandem Ara-
bicam faciunt eruditi.

PUNICA lingua apud Afros mures
quidam zegeries uocantur, quod in Græca ua-
let idem quod *βουβοί*, (id est colles,) Herodorus
libro 4. ¶ Accipiter Libycè uocatur barbox, He-
sychius. ¶ Libyes battos appellant reges, Scho-
liastes Pindari.

VOCABVLA QVAEDAM QUI-
bus uidentur Mauri nigri, id est Africani qui ad
mare mediterraneum habitant circa Tripolim
arcem quam Rhodienses obtinent, nã alia lin-
gua, ut audio, apud Mauros albos est.

Carnos, ganny. Genta, Thracice. Cyathus, got. Des, alia.
Fœmina, matrona, fanro. Fur, barbo. Furari, barboni.
Lectus, honia uel embechi. Mëta, ortho. Nihil, baëco.
Nobilis, credy. Ornare, turchem. Panis, brit.
Papyrus, cart. Vinum, syrap.

¶ Vide etiam inferius de Punica lingua.

ALEXANDRINA LINGVA,
eadem est quæ Aegyptia.

AMMONII Aegyptiorum atque Aethiopiae coloni sunt, & linguam inter utroque usurpant, Herodotus libro 2.

DE ANGLICA LINGVA.

Oratio Dominica Anglicè conscripta.

O V R father whiche arte in heauen, halowed be thy name. Thy kyngdome come. Thy wyll be done in earthe, as it is in heauen. Geue us thys day our dagly bread. And forgeue us our trespases, as we forgeue our trespassers. And leade us not in to temptacion. But delyuer us from euyll. Amen. Sunt autem uocabula Germanica uel Saxonica omnia, sed aliquo modo detorta, uel immutata, præter substantiuum uerbum arte & be: & but, id est sed coniunctionem: et nomen heauen, id est cæli, et Gallica uocabula trespases & delyuer. Audio ante annos aliquot, & patrum memoria multo pauciora Gallica & Latina uocabula in hac lingua fuisse, quæ nunc eis abundant. nã & in colloquijs ea multi affectant, & in scriptis præcipue intermiscunt ueluti flosculos ac pigmenta, ita ut uulgius nisi adhibita interpretatione non intelligat. Maxima tamen pars adhuc Saxonica est. Libri quidem ante ducentos aut trecentos annos in Anglia scripti, toti ferè Saxonica lingua

9
qua constant. Quædam etiam propria habent, ex ueteri forte Britannica lingua. ¶ Scouca parum ab Anglica differt, sed pauciora Gallica uocabula habet: utpote ad Septentrionem remotior. Nam & ipsi Angli Septentrionales, magis quàm Australes ad Germanicam linguam accedunt.

Anglica lingua, (inquit Seb. Munsterus) mixta est ex multis linguis, præsertim Germanica & Gallica. Olim uerò merè fuit Germanica, id quod animaduertere licet ex Beda, qui ex Anglia oriundus fuit. Is enim in libro De temporibus sic scribit: Veteres Anglicani populi numerauerunt menses suos secundum cursum Lunæ, appellantq; Lunam monam, & mensem monath: Decembrem uocant Haleg monath, (id est sacrum mensem:) & Aprilem Eoster monath (id est paschalem mensem,) idq; à dea quædam cui Teutonici populi in paganismo sacrificia fecerunt tempore mensis Aprilis, quæ Eostre est appellata. Maium appellauerunt Thrimelci (id est tres mulctræ) q; eo mense pecora ter die mulgerent. Hic locus in impressis codicibus non facile inuenitur: ego uerò inueni in libro manuscripto, quem Glareanus ex Nigra Sylua anno 1545. huc Basileam misit, Hæc Munsterus. Sunt autè uocabula illa, quæ Beda Anglica facit, Germanica omnia. Angli hodie nõ nihil uariant. nam Lunam uocant mone: mensem, moneth: pascha, easter: mulctræ uas,

mylkyng payle: ipsum lac multum, meale.
 ¶ De Britannica ueteri, quæ adhuc in Angliæ
 parte retinetur, Vuallica dicta, dicitur inferius.
 A Q V I T A N I C A lingua quæ olim
 fuerit, non constat. Vide in Gallica.

D E A R A B I C A L I N G U A .

A R A B I C A uel Punica lingua est, qua
 omnes Muhamedice religionis cultores in græ
 maticis utuntur, affinis Hebraicæ. Tantum au
 tem Muhamedis religio patet, ut uix tertia pars
 orbis terrarum reliqua sit, Guil. Postello teste.

Dominica oratio Arabicis uerbis, Latinis autē
 literis descripta, ut pronunciant, qui
 euphoniæ sunt studiosi.

A B A N A illadhi phi 's schemaua, thika
 dufchu ischmeche. thathi mälchutheche. the
 ghuna mäsheitheche chema phi 'sschamäi uea
 la älarz. hhobzua chäphaphna ahtana phi lia
 um. ueahphar lana maiughibu alana, chema
 uenahhna alpharna leman ahhra iläna. uela
 thadhulna ththeghiaribu lächine neghina
 min älschäriri. Leine lecha 'm meluchu uealka
 uathu ueäl mäghedu ila älebdi. Amin.

Turcica & Arabica lingua diuersæ sunt, sed
 characteribus ñsdem utuntur, Bellonius.

A R A M A E A lingua, eadem Chaldaica
 est.

Arbenses

A R B E N S E S Illyrice loquuntur.
 ¶ Arabes sua dialecto loquentes apostolos Hierosolymis in Pentecoste admirantur.

D E A R M E N I C A L I N G U A
 uulgari, quæ eadem Turchica est
 & Tartarica.

Oratio Dominica in lingua Armenica.

C H A I R mer ur hierchins, des srboi ezifi
 anoncho: ekesse archaiotaicho. ezissin chank
 cho, urbis hierkins, ie etchri. Zachaz mer hana
 ba gford tour mez ais auroie touz mer zaabar
 tis mer, urbis ie mech tossumc merus bartba
 nas. ie mi tanir zame zprtzo tai. ail phirkai za
 mer izare. Zucho e archaiotai ie zariotai ie pa
 ouch auiteaus. Amen.

Araxa, id est *μικράρδου* Armeniorum lingua,
 Plutarchus in libro de fluuijs. Axalla Arme
 nijs calidum significat, Io. Stobæus. ¶ Georgia
 norum lingua uulgaris Tartaricæ et Armenicæ
 media est, G. Postellus.

A R M E N I C A Q V A E
 dam uocabula.

H A B E T Armenica lingua uoces mul
 tas Ebraicas, ut eam originem & parentem sa
 tis referat, cuiusmodi sunt,

Armenice.	Ebraice.
Ael, Deus.	El.

B 4

Ael, Deus meus.	Eli.
Rabbi & Rabuni, magister.	Rabbi.
Lezu, lingua.	Lafchoſ.
Zamanach, tempus.	Zeman.
Chahanaim, ſacerdotes.	Chohen.
Hhatz, crux.	Etz uel hetz.
Ail, ſed.	Alla.
Vſan, ſignum.	Nes.
Cho, tu.	Cha.
Chum, tuus.	Cha.

Quædam cum alijs linguis habet
communia: ut ſunt,

Episcoputhi, episcopatus. Za præpoſitiuū
articulum cum Aethiopica habet communem.
Du, tu. Von, ab. Ail, alij, *ἀνοί*. Em, *αὐ*, ſum.
Meſch, *μέσση*, medium. Ab Armeniſ accepertunt.
Germani, Carle, Carol. dicunt enim Armeni
car, potuit: carol, potens.

PLVRA DE ARMENICA
lingua, ex Beroſo & Xenophontis
æquiuocis.

ARMENI (Scythæ Armeni) ipſum
Noa, tanquam uirum ſapientiſſimum & diuine
naturæ participem, Olybama & Arſa, id eſt cæ-
lum & ſolem, cognominauerunt, & illi plures
ciuitates dedicauerunt. Nam & ad hæc tempo-
ra Scythæ Armeni urbes habent Olybama &
Arſa Ratha, & eiufcemodi, Beroſus. Incolæ
in

in Armenia Saga ipſum Noa omnium deorū
patrem uocant: & primum dixerunt Ogygi-
ſan Sagam, id eſt illuſtrem ſacrorum pontificem
Noam Dyſir. (M Porcius Cato etiam Sagos pri-
mos Thuſcos, interpretatur pontifices & ſacros ex-
piatores.) Thyteam uero (al' Tideam, nimirum
eius uxorem) Aretiam dixerunt, id eſt terram, &
Eſtam, id eſt ignem, (eſch ignis eſt Hebræis) poſt
mortē cognominauerunt. Quia ipſa regina ſa-
crorum fuerat, & puellas docuerat ſempiternū
ignem ſacrorum ſeruare. Vino etiam inuento
Noa cognominatus eſt Ianus, quod Aramæis
(iain Hebræis uinū eſt. Plinius ſcribit Scythas, uoca-
tos eſſe Sacas à Perſis, & lingua Perſica Arameos)
ſonat uitifer, & uinifer, Idem.

Exiccata poſt diluuium humo, Noa de mon-
te Armeniæ Gordyæo deſcēdit in ſubiacentem
planiciem plenam cadauerum, quam uſq; ad
hanc ætatem appellant Myri Adam, id eſt euſce-
ratorum hominum. Filium Chem infamia &
impudentia inſignem Chemefenua cognomi-
nauit, id eſt Chem infamem & impudicum, in-
cubum, propagatorē. Eſt enim Eſen apud Scy-
thas Aramæos infamis & impudicus. Eua uero
tum impudicus tum propagator, Idem.

Ianus (Noa) in Italiam ueniens omnes co-
lonos à Camefenuo filio ſuo corruptos, mon-
tana trans Ianiculum arnem colere iubet, il-
liſq; filiam ſuam Cranam Helernam, id eſt ſuf-
fragio ab his electam & exaltatam reginam cū

scēpro dat. Nanq; duos filios suos nouissimos
Cranum & Cranam Ianus cum Comero (Gal
lo halorum rege) miserat, coaluerantq; in gen-
tem atq; posteritatem maximam, quam nostra
ætate Ianigenam uocant: cognominant autem
Razenuam, id est sacram propagatricem in-
ebantq; cōtra impietatem Camesenui. Cranum
etiam Razenum cognominauit Ianus. Colo-
nias à se (in Thuscia) postas uocauit Aryn Ia-
nas, id est à Iano exaltatas, Berosus, qui et Arme-
niam Sagam uocat, quam Scythicam inter-
pretor.

Sub Aralio septimo rege Babyloniorum, cō-
flagrauit Italia in tribus locis, circa Istros, Cy-
meos, & Vesuuios: & uocata sunt à Ianigenis
illa loca Palensana, id est regio conflagrata, Idē.

Sagæ (apud quos Ogyges atauus Nini, quē
Babylonij Gallum cognomināt, in diluuiō sal-
uatus est nauigio) ratem uocant gallerim, quod
ab undis saluet, Xenophon in æqui uocis. hinc
forrē uulgare Germanis & Gallis nomen ga-
læa. Sicanus rex apud Ianigenas sub Arma-
trite nono rege Babyloniorum, deificauit Arc-
triam, & nominauit eam lingua Ianigena Hor-
chiam. Kytim regem Celtiberorum Ianige-
næ ob mentis excellentiam sua lingua uocauer-
unt Italum, Atalaa.

A S I A regiones ac linguas multas diuer-
sasq; habet: quare nō satis clarum est quod Athe-
næus scribit Σταφυλῆς uocabulum uideri ἀστραγῆς,
id est

id est Asiaticum. Gentilium terminationem
in enus (ut à Marfya urbe Phœniciaē Marfye-
nus) Stephanus grammaticus alibi Asiaticam
simpliciter uocat, alibi illorum propriam esse di-
cit qui habitant iuxta Euphratem & ad Orien-
tem. Est ubi Arabes tum hac, tum alia in ites ter-
minatione ut scribit. Cappadoces quoq; in enus
formāt gentilia, ut à Mazaca, Mazacenus. ¶ Asiæ
incolæ apostolos sua lingua loquentes Hieroso-
lymis in festo Pentecostes audiunt. ¶ Asiaticum
dicendi genus p fuso copiosotq; legere memini.

A S S Y R I O R V M lingua, uide Chal-
daica.

DE ATTICA LINGVA.

A T T I C A lingua, dialectus est Græcæ
communis, & hac præ cæteris Homerus utitur.
Hæc λέως dicit pro λωός. duas syllabas in unā col-
lidit, ut ἴσηθ pro ἴσηθ. ex optatiuis quibusdam
κ. aufert, δουκός pro δουκός. Hæc etiam profert λα-
κίς pro λακίος. et accusatiuis huiusmodi, βῆς, ἰθῆς,
non diuidit. In tertia plurali ἰθῆσσι & ἰθῆσαι di-
cit. Vocales breues interdum omittit, οἶμα, ἡδῆται:
pro οἶμα, ἡδῆται. Epsilon augmentis uocalium
præponit, ἰάρα, ἰωνοσάλλω. Iōta omittit alicubi, ut
in uocabulis ἰθῆς, ἰθῆς, ἰθῆς. & in datiuis in
iōta purū exeuntibus, ut ἰθῆς pro ἰθῆσαι. ἰθῆς pro
ἰθῆσαι. Optatiuis utitur p in datiuis præteritis.
Nominibus fœmininis, articulos uel partici-
pia uel adiectiua generis masculini adiungit, ut

τὰ γὰρ, τὰ γυναικί, & apud Platonem ἡ σοφὸς γυνή,
Plutarchus. Pro σὺν, ξὺν. & pro duplici sigma,
duplex τὰν ponit, &c. uide Io. Ammonij de dia-
lectis libellum. Inter authores qui Atticè scri-
pserunt Aristophanes comicus & Demosthe-
nes Rhetor celebrantur. Iadem siue Ionicam
dialectum eandem esse uteri Atticę, Eustathius
Dionysii periegeten enarrans prodidit. Athe-
nienſes Cræſi tempore inter Iones excelluerūt,
Herodotus.

B A B Y L O N I O R V M lingua Chal-
daica est.

B E L G I C A lingua, uide in Gallica.

B E S S I, hodie Bosnenses uel Bosnassen-
ſes, Illyricè loquuntur.

D E B I T H Y N I C A
Lingua.

B I T H Y N O S etiam Græcè loquutos
esse ex mensium nominibus coniectio, quæ usi-
tata eis fuerunt hæc: Ἡρῆ, Ἐρμι, Μιτρώ, Διο-
νύσι, Ἡρακλει, Δίος, Βουδισῶ, Στρατεῖ, Ἄρφ, Πω-
ριέπι, Ἀφροδίσι, Δημίτρι.

B O H E M I & Borusij Illyricè loquuntur.

B O S N E N S E S uel Bosnassenses, ui-
de Bessi.

D E B R I T A N N I C A
lingua uetere.

V V A L L I C A lingua hodie apud An-
glos

glos uocatur, uetus scilicet Britannica, in tota
(ut coniectimus) insula usitata, antequam Saxo-
nes ea deuicta linguam quę suam intulissent,
quę in maxima parte nunc obtinet, Britannica
ueterè in regionem non magnam contracta.
Vuallos (uulgò Walch) Germani uocāt, quasi
Gallos, peregrino & incognito eis sermone lo-
quentes homines, ut Græci ac Latini barbaros.
hinc ab Angloſaxonibus etiam Vualliam re-
gionem, & eius incolas Vuallos appellatos pu-
to. Eandem esse arbitror Britonum in Gallia,
quos Tonantes cognominant à pronunciatio-
nis absurditate, quam scilicet Britanni Armori-
ca parte Gallię occupata, cum Saxonum irru-
ptioni celsissent, secum inuexerunt. Plura le-
ges in Cosmographia Munsteri libro secundo,
ubi de rebus Gallicis scribit. ¶ Veteres Prussi,
quorum è numero sunt Sudini, Curi, atq; alię,
uuantur sua lingua, quam Cornelius Tacitus
Britannicę propiorè esse dicit, immixtæ ei sunt
multæ Græcorum uoces: quas tamen ita rusti-
cè proferunt, ut eas, nisi quis diligenter animū
aduertat, intelligere non possit, Ge. Agricola.
¶ Lingua uetus Prussica ferè eadem est quę Cu-
rorum, Liouonum et Lituanorum, ut audio: dia-
lectis uariant, & nihil habent commune neq;
cum Germanica, neq; cū Sarmatica uel Illyrica.
Sunt tamen qui Curos Illyricè loqui dicant.

Oratio Dominica in lingua Vuallica
seu Britannica uetere.

EYN taad rhwŷn dyt yn y nefoedd, fan teiddier yr henw tau. Deued y dyrnas dau. Gw neler dywolllys, ar y ddayar megis ag yn y nifi. Eyn bara beunyddawl dyro inni heddiw. A maddeu ynny cyn deledion : megis ag i maddeuwn in deledwyr ninau. Ag na thowys ni brofedigaeth. namyn gwared ni rhag drwg. Amen. Hoc est,

NOSTER pater qui es in ipsis cœlis, sanctificetur illud nomen tuum, adueniat illud regnum tuum, fiat tua uoluntas super illam terram sicut & in illo cœlo, nostrum panem quotidianum da nobis hodie, et remitte nobis nostra debita sicut etiam remittimus debitoribus nostris. Et ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo. Amen.

BVLGARI, uide Rascij.

DE CAPPADOCVM
lingua.

CAPPADOCVM linguã barbaram esse conijcio uel ex mensium nominibus duodecim, quæ sunt, Τίριξ, Μοδρα, Ελαυθηρι, Μίθρι, Απομυναμα, Αρβρα, Τιδυσια, Ομομονια, Σονδρια, Αρλαβια, Αρλαβισρι, Αραιοταλα. ¶ Cappadoces mirantur apostolos sua lingua loquētes Hierosolymis in Pētecoste.

DE CARICA LINGVA,
dēq; barbaris & barbarismo in uniuersum, ē Strabonis libro 14.

Hom.

HOMERVS in Catalogo Cares priuatim βαρβαροφωνος appellauit, non quia Cariae lingua breuissima fit, quod nō est. nam ea per multa Græca nomina admixta habet, ut Philip-
pus testatur Caricarum rerum conscriptor. Sed ego arbitror ab initio cōfictō nomine, eos barbaros appellatos, qui difficulter, asperè ac duriter loquerentur, ut blasos balbosq; dicimus. Sumus enim ad cōfingenda rebus cognata nomina ingeniosi, qualia apud nos permulta sunt, ut *λαρσισηρ, λαγηη, ψοσ, βοη, λροσ*. id est, murmur, clangor, strepitus, clamor, strepitus: quorum plurima iam propriè proferuntur. Cum igitur omnes qui crasse loquuntur, barbari dicerentur, tales præcipuè uisæ sunt nationes ceteræ præter Græcos. Quare illos propriè barbaros appellauimus. ac in initio quidem per conuicium, quasi duriloquos & crassilingues: postea uerò eo nomine abusi sumus tanquã communi ac gentili, distinguentes eos à Græcis. Cū enim iam multa consuetudo & commercium esset cum barbaris, non amplius ex crassitudine linguæ, & quadam uocalium instrumentorum ineptitudine, sed ex dialectorum proprietate (proprio quodam uitio) talis pronuntiatio, prouenire uidebatur. Porro alia quædam & quasi barbara loquendi prauitas, in lingua nostra uidetur, si quis nō perfectè Græca pronunciet: sed ita nomina proferat, quemadmodum barbari solent, qui ad Græcam dictionem in-

rodukti, expedire linguam nō possunt, quem
admodum nec nos illorum orationem, quod
appime Caribus contingit. Nam alij non mul-
tum cum Græcis diuersabantur, nec Græcè ui-
uere, nec eorum dictionem ediscere pertenta-
bant, nisi perrari admodum ac fortuito uir ui-
ro conredientes. Nam Cares per totam Græ-
ciam errauerunt stipendia merentes. quare bar-
bari ex illo sunt appellati, ex quo in Græcia mi-
litarunt. at posteaquam apud insulas habitauit,
id multum in eis eminuit. Inde in Asiam profe-
cti, nec ibi sine Græcis uiuere poterunt. Nam
Iones cum eis ac Dores traicere. Ab eadem
quoq; causa barbarismus dictus est. eum enim
in his dicere cōsueuimus, qui malè Græciffant:
non autem in ijs qui Caricè loquuntur. Sic etiā
barbariloquos & barbari sermonis homines,
eos accipere debemus, qui malè Græca pronun-
ciant. Carico autem more barbarismū ad Græ-
cæ orationis artem transtulerunt, & Solæcis-
mum: siue id nomē à Solis ductum sit, siue alio
modo, Hæc omnia Strabo. Græca uerba circa
finē sic sonant: *Ἀπὸ δὲ τῶν βαρῖσδων, καὶ τὸ (forte τῶ) ἔργον
βαρῖσδων, μετὶ τῶν καὶ εἰς τὰς περὶ ἐπινησιαμῶν γέγραπται καὶ τὸ σολοικῶν
ἴδω, εἴτ' ἀπὸ Σόλων, εἴτ' ἄλλως ἢ ὀνόματι τῶν πεπρασμένων.*

C A R N I, C A R N I O L A N I, &
C A R I N T H I I usq; ad Drauum, Illyri-
cè loquuntur.

C A S V B I, aliàs Cassubita, Illyricè lo-
quuntur.

C E L T I C A lingua, uide Gallica.

D E C H A L D A I C A L I N G U A,
quæ & Aramæa, & Syrorum & Assyriorū,
& Babyloniorum uocatur.

C H A L D A I C A lingua hodie eru-
ditiores in Aegypto & Aethiopia utuntur, ut
audio. Hebraicæ confinis est, nec fortè multo
amplius differt quàm Dorica à Græca cōmuni.

Oratio Dominica in lingua Syriaca uel Chal-
dæa ex Euangelio Matthæi, Vien-
næ impresso.

A B V N dbischmaia uithkadasch schmoch.
thithe malchuthoch. uehue tzebionoch eicha-
na dbischmaia aph bearaa. heblan lahlhma dsun
kanan iomna. Vafschbuk lan hhoboin eichana
deaph hhanun schabakan lehhiaboin. Vela tha-
alan lenisaiona. ela pherzan min bischa. Methil
ddiloch hi malchutha, uehhaila, uehthaschbuhh-
tha lealam. almin.

Hæc lingua utuntur hodie in sacris & grama-
ticis (alioqui uulgaris sermo Arabicus his est)
quæ plurimi Christiani, q in tota Syria habitant,
sed p̄cipuè circa montē Libanū, ad quatuor mil-
lia hoīum, uulgò Christianos de Zona dicūt.
Chaldaicos in ripa repertos characteres à tran-
situ fluminis uocant. ¶ Chaldaicam eandē esse
Babyloniam certò nouimus. Munsterus. Vide
etiā supra in Aethiopū lingua. Philo Iudæus

Hebraicā uocat ut audio, & contra. Falconis sacri genus primū secundū Babylonios & Assyrios uocatur seph: alterum genus dicitur semy: tertium hynaire, & peregrinus, ab Aegyptijs ac Assyrijs, Tardius.

C I R C A S I Quinquemontani circa Pontum, aliās Ciercasi circa mare Caspium, Illyricè loquuntur. Hi, ut audio, in Africa aliquandiu imperarunt, Mameluchi etiam dicti.

Circasi uersus mare Hyrcanum, gens bellicosissima, quæ longo tempore Aegypto cum Syria sub seruorū (forte quia serui dicuntur *Sclau*) nomine imperauit, ex Sclauorum genere originem sumpserē, linguaq; utuntur Sclauonica, ac Christi fidem secundum ritum Græcum sequuntur, Bilibaldus Pirckeymerus.

C O L C H I S lingua eadem est quæ Aegyptijs, Eustathius in Dionysium.

C O R A L I Illyricè loquuntur.

C R E S T O N I A T A R V M lingua, lege in Pelasgica ex Herodoto. Est autem Creston urbs Thraciæ.

C R E T E N S E S Græco sermone utuntur. hi apostolos Hierosolymis in Pētecoste sua dialecto loquētes audiuerunt & admirati sunt.

C R O A T I, aliās **C H R O A T I**, & **C V L M I I** lingua Illyrica loquuntur.

C V R O R V M lingua, uide supra in Britannica uetere.

C Y P R V S hodie Venetorum imperio paret.

paret. Insulani Græcè loquuntur etiamnum, sed corruptè. Antiqua mensium nomina usitata eis hæc fuerunt: *Αφροδίσια* (ἄφορ, οὐνός, αὐνός, ἰβνί), *Λαοσάρρα* (λαοσάρρα, οὐνός, αὐνός, ἰβνί), *Δημητριάδα* (δημητριάδα, οὐνός, αὐνός, ἰβνί), *Ἰαθί* (ἰαθί, οὐνός, αὐνός, ἰβνί).

C Y R N I O R V M (qui Cynum, id est Corficam incolūt) lingua exules seu profugii dicuntur balari, Pausanias.

D A C O R V M et Getarum sermo idem est, Strabo lib. 7.

Tibiscus Fl. Ptolemæo limes est ueteris Dacia, cuius cultissima pars est Transyluania, præuincia multis habitatoribus frequēs. Nam eam & Germani, quos appellant Saxonas: & Hungari, & Hungarorum antiquissimi Siculi dicti, (qui lingua sua sunt Zekheli, & ad huius imitationem à quibusdam uocantur Ceculi) incolūt: ut omniam peruetustas Romanorum reliquias Valachos, qui frequentes ibidem uicos et pagos habent. Potiuntur tamen rerum Hungari, & penes eos imperium est: coq; fit, ut Transyluani quoq; Hungarorum nomine censeantur. Est uero planè mirabilis diuersarum, nec unius linguae per uniuersam Hungariam gentium mixtura, quemadmodum à me dicitur prolixius ea in cōmentatione, qua res Hungaria, & populorum in ea origines, appellationes, leges, mores, instituta conor explicare. Georgius Vuernerus in Hypomnematio de admirandis Hungaria aquis.

¶ Dacicas aliquot stripium nomēclaturas legere memini inter illas quæ Dioscoridi attribuntur, ex quibus tamen qualis hæc lingua sit, uel quacum ei conueniat, conijcere non possum: ut Cotiata, gramen: Cerceraphron, anagallis purpurea: Carophylla, caranance: Aniaflexe, onobrychis.

DALMATICA lingua, uide infra in Illyrica.

DEORVM LINGVA.

HOMERVS nomina quædam humana, alia diuina facit: diuina nimirū illa uocans, quæquam rectissimè seu uerissimè facta sunt, ut fluius quē deos Xanthū uocare ait, hoies uerò Scamandrum. & auis quam dñi Chalcidē, homines cymindin, & urbis quā tum Batiæam tum Myrinē appellari canit. Idem filium Hectoris Scamædriū a mulieribus, a uiris (rectius nimirū) Astyanactē uocatum ait, Plato in Cratylo.

¶ De lingua deorum plura quære apud Homerum, & Scholiastē Odysseæ 11. & supra ubi de linguis in genere scripsimus, ex Clemente.

DIBRIORVM sermo Illyricus est.

DORICA LINGVA.

HOMERVS ut alijs Græcæ linguæ dialectis (inquit Plutarchus) ita etiam Dorica usus est: ut cum dixit consueta Doribus ellipsi, δὲ pro δῶμα: & ὄ pro ὄρι: & ἄψ pro ἀπίσω: & ἄμο pro ἄμοις. Item per syncopen ὄπινας, pro ὀπιπίνας: &

& οἰρίας pro οἰοιρίας: & ὀπάριον pro ὀποπάριον: & ἄψ pro ἄπιμα: et τῖα pro τῖμῖα. Solent etiā Dôres literas transponere, ut λᾶρῖσι pro λαρῖσι, Hæc ille. Dôres etiam 7. aliquando pro 2. scribunt, ut τῖα pro λᾶρ: aliquando e contra. Et futura circumflectunt, δῆν, λαψῖ. & in secundis personis iota omittunt, τῖαδ, pro τῖαδ. Alpha quidē pro ἦα ponere eis frequentissimum. ¶ Qui Doricè scripserunt nonnulli extant, ut Theocritus poëta, Timæus Locrus de natura. Lacedæmonij inter Dôres excelluerunt Cræsi tempore, Herodorus. De Laconica lingua leges inferius in elemento L. Dôres præcipuè, ut Platytomi, incessantur à Græcis, quæ iusto frequentius in dictionibus a literâ ingerant. unde apud Theocritum garrulæ mulierculæ coarguuntur πᾶσι δὲ δόροις ἀπᾶσι, ut quæ Syracusæ forent, Cræsus Rhodiginus.

ELAMITAE Arabiæ gens apostolos Domini Hierosolymis in Pentecoste sua lingua loquentes admirabunda audiuit.

EPIROTARVM lingua Illyrica est.

GALATAE qui super Phrygiam incolunt, coccum fruticē lingua uernacula hys nominant, Pausanias in Phocicis. Est autē is frutex eiusdem generis cum ilice aquifolia, quam Galli Europæi hodieq; hons uel hus appellant. quare hoc etiam argumento Galata-

rum in Asia eandem esse aut fuisse linguã, quæ in Europa Gallorum est aut fuit, euincetur. Vide plura mox in Gallica lingua uetere. ¶ Trocini (*Germaniæ populi*) à laceffendo dicti: ita tolistobogi à ferendis arcibus cognominati: socij Brenni & Thessaloni, in Asia sedes posuerunt, dicti Galatæ, ad quos d. Paulus scripsit, Io. Auentinus.

D E G A L L I C A L I N G V A,
uetere primum, deinde recentiore.

D E Lingua qua Heluetij & Galli Iulij Cæsaris tempore usi sunt, duæ sunt coniecturæ. Quidam enim putant (ut Beatus Rhenanus) Gallicam linguam tunc neque cum Germanica, neque cum Francica, qua hodie Galii utuntur, communicasse, sed propriam extitisse linguam. Alij uerò (ut Aegidius Schudus & Henricus Glareanus) Gallos tunc usos putant lingua Germanica, potissimum ea qua adhuc Heluetij utuntur: habenturq; utrinq; probabiles rationes, Seb. Munsterus. ¶ Inter nomenclaturas stirpiũ Dioscoridi attributas, Gallicæ etiã pauca leguntur: ut bacchar, id est asarum: beliocandas, id est millefolium: corona, id est argemone: ducone, id est ebulus. In Marcelli empirici etiã libris Gallica quædam nomina herbarum inuenio, ut sunt, ratis, id est filix: bricumus, id est artemisia: baditis, id est nymphæa. & ignota, uernerus, blutthagio. itē uisumarus, id

id est trifolium: gilarus, id est serpillum. Videtur autem terminatio in arus frequens fuisse ueteri Gallicæ linguæ. nam & uirorum nomina propria in maris aliquot legimus, ut sunt ueterum Germaniæ regum, Visomarus, Vadomarius, Chonodomarius, Richomarus, Theodomarus, Viduarius, Suomarius, Hortarius, Rumarus, Arabarius, Nodomarius, Viridomarus, & Gelimeris Vandalorum rex. Item quæ hodieq; in uſu sunt, Ocmarus uel Ottomarus, Detmarus, Hincmarus, Danemarus, Drutmarus. Et forte hæc nomina pleraq; composita sunt, ex duobus, priore in plerisq; obscuro: posteriore uerò maro uel marco, id est equo. nam & Græci multis nominibus proprijs equum addiderunt, tanq; nobilitatis notam, (Aristophane in Nubibus teste) ut Philippo, Ctesippo, Speusippo, &c. Auentinus tñ mar uel meer ab augendo deriuit, quod Germanis est meeren. Ceterum ut marus uel marius uirorum: ita dunum uel durum in uetere Gallica aut etiã Germanica lingua multis oppidorum nominibus proprijs siue terminatio, siue potius uocabulum alterum è duobus compositis adijciebatur: ut sunt, Lugodunum, Lugodunum, Iuerdunum, Cambodunum, Carrodunum, Tarodinum, Gessodunum: Gaunodurum, Marcodurum, Batauodurum, Bracodurum, Bocodurum, Nouidurum, Venodurum. & similiter magus, ut Breucomagus, Rhotomagus, Neomagus, Berbetomagus, No

nomagū, Rigomagus, Duromagus. In mundus quoq; terminationē uideo antiquā, quod nomen Germanis os hominis significat: inde uirorum nomina, Sigismundus, Trasmundus, rex apud Fulgentium, Emundus, Guimundus, Reimūdu, Varemundus, & Rosemūdu apud Marcellinū, si bene memini: Segimundus apud Tacitum. Item in ricus, quod diuitē significat, ut Héricus, Dieterichus uel Theodorichus, apud Suidam & alios, Fridericus, Ericus, Venericus, Heimericus, Helpericus, Huldricus, Gundericus. & apud Marcellinum libro 31. Athanaricus, Viderichus (quod ad Fridericum accedit) Ermenrichus, &c. & apud C. Cæsarem in rix, Orgetorix, Dumnorix, & Viridouix, nisi legendum potius Viridorix, id est Fridericus. Et in manus, ut Almanus, Adelmannus, Ringmanus, Hartmanus: & apud Marcellinum Lagarimanus. est autem man uir, lingua Germanica. Item in baldus, boldus uel polidus: in bertus, artus, uel hartus. Theudibertus, apud Suidā in *Ordo*. talia sunt, Rupertus, Giselbertus, Dagobertus, Hildebertus, Vilpertus, & alia innumera. A principijs uero nominum compositorum sæpius uit syllabam seu dictionē potius animaduertimus in proprijs hominum apud Marcellinum, & alios, quæ forte à Germanica frid pacem significāte, sumpta est, litera omiſſa, uti in Videricho: ut sunt Vitheoricus Greuthungorū rex, Vithimiris rex, (eiusdem

dem significationis puto cuius Britomarus, & Viridomarus, id est pacem augens:) Vitichabius uel Vithigabius Alemannorum rex: Vitrodorus Quadorum rex: Vitiges. uel Vitigites. Fuit & Viturgia uxor Proculi, quæ se à Francis originem trahere dicebat. Sed hæc pluribus persequi instituti nostri breuitas prohibet. ¶ Galatæ super Phrygiam coccum fruticem, hys nominant, Pausanias. eiusdem speciem maiorem, id est ilicē aquifoliā Galli hodie hous uel hus. ¶ Drau / Drou fides est Germanis: drauen / trouen fidem habere. fœminarū inde complura nomina, ut Gariodruda, Ariodruda. et Druides philosophi Galliæ pulsi à Tiberio Cæs. in Germaniam. Vulgus adhuc cuiusdam numinis genus esse putat, quod noctu premar fontes: & quo infantes territant: saltationis, figuræ Mathematicæ, calcei etiam philosophici genus adhuc nomen ab ipsis retinet, Auentinus. Videntur igitur Druidæ dicti à fide, quæ eis tanquam sacerdotibus & sapientibus fides à uulgo haberetur. Hi sunt, ut conijcio, qui postea à Germanis studiosi peregrinantes dicti sunt, die farenden schüler, qui Salamanticæ in Hispania patrum nostrorum memoria in subterraneo gymnasio magiam edocebantur. Bardi etiam sapientes, & Musici apud Germanos à peregrinando dicti uideri possunt, die farenden. A fide etiā Galli hodie inducias uidentur troues nominare, quæ hostes de ijs inter se fidem dent. ¶ Celtæ

Heracleum suum Ogmium sua lingua appellat, Lucianus. ¶ Antonio primo Tolosæ nato, cognomen in pueritia Beco fuerat: id uale galli nacei rostrum, Suetonius. Galli quidem hodie omne rostrum cuiusuis auis bec appellant. Gybertus Longolius becrostri nomen Germanicum esse scribit, usitatum fortè Germanis inferioribus. ¶ Columbinam (argillam uel margam) Gallia suo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, ut tenuissimas bractas faciat, Plinius.

Gallia est omnis diuisa in parteis treis, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani: tertiam qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt, C. Julius Cæsar. ¶ Celtas non solum Gallos, sed etiã Germanos, à ueteribus, præsertim Græcis, communi nomine appellatos, multis testimonijs approbare possem. Herodotus Danubiũ in Celtis oriri scribit. ¶ Celte nominati sunt ab authoritate, *διὰ τὴν ἐπιφάνειαν*, inquit Strabo libro 4. Ipsorum lingua Gelter, quòd multum ualebant, Gelten enim est ualere: unde & Belt apud eos pecunia dicitur. Græci rectius per γ. Galatas scripserunt, quàm Romani per κ. Κελτας. (atqui Celtas etiam Græci scribunt, & nisi fallor antiquius apud eos Celtarum quàm Galatarum nomẽ est. ut Κελται sint Celtæ, Γαλάται uero Galli.) Porro Galli nomina populorum frequent

quenter in er terminant, ut etiamnum Heluetij in usu habent, Gelter, Belger, Treuer, &c. Patet autem tam latè Celtarum nomen, ut non modo Galliam omnẽ, sed uniuersum occidentem occupasse affirmet Strabo: à quibus Celtiberi Hispani, & Galatæ populi ad Pontum Euxinum, ad quos diuus Paulus scripsit, originem referant: & hodie Portugalli, Henricus Glareanus in suis in C. Iulij Cæsaris Commentarios annotationibus, ex quibus sequentia etiam de uetere lingua Gallica adscribere libuit.

De uetere lingua Gallica Hen. Glareani iudicium.

Lingua Gallorum multis de causis creditur ea esse, qua hodie Rhenus uicitur, maximeq; Heluetij & Sequani Rhenani. Primum enim constat C. Cæsarem bello Gallico per interpretem locutum cum Gallis. Deinde eam quidem linguam, qua hodie Francia uicitur, Romanam esse, quamquam corruptam, nemini est dubium, quippe adhuc de prisca lingua Gallica innumeras retinentem dictiones. Non igitur Francia lingua olim Galli locuti sunt, sed alia. Verissimum autem est ea locutos lingua, qua adhuc ij Galli utuntur qui Francicè non loquuntur, ut omnes populi circa Rhenum, proximi tamè Rheno, Heluetij, Rauraci, Sequani, Elsarici, Tribocchi, Vangiones, & ferè tota Belgica. Nec mirum hoc uideri potest ei, qui considerat populũ

Erasmira-
tio.

Budæira-
tio.

Rom. suos exercitus frequēter in Gallia habuit
 se, atq; adeo in Gallia fecundiore parte: diu-
 tiusq; pressam, quam nunc Franci inhabitant,
 Gallia partem seruitute Romanorum. Rhenus
 quippe & Germania citius à Romanis q̄ Gal-
 lia alia defecerunt, ideoq; factum est ut Roma-
 ni non potuerint suam in Germania ac regio-
 nibus Rheni ita celebrem facere ac uelut propa-
 gare linguam, ut in reliqua Gallia, Hispania &
 Italia fecerunt. Neq; nihil ad rem facit quod Præ-
 tores Romani ius non dabant nisi sua lingua,
 & miles Romanus agrè cum plebe, alia quam
 sua lingua loquebatur. Itaq; coacta est misera
 plebs Romanam discere linguam, sed male, sed
 mutilate, sed ita ut in ea ubiq; prisca lingua ue-
 stigia inuenias: Latinæ uerò sonum in thesauris
 audias, imò prisca accentus aliquot, uoculatione-
 nem, prononciationem, præteritorum perfectio-
 rum per habui periphraeis: articulos itè quos
 Latina lingua non habet. Deniq; plurima nomi-
 num themata, qualia sunt ignis, puluinar, arma,
 ciuis, lorica, galea, gladius, sapes, tunica, accipi-
 ter, peluis, pastillus, scamnū, cancer, caper, cam-
 pana, mamilla, uexillum, calcar, diues, thorax,
 manipulus. Et uerborum, ut sunt dimitto,
 frico, occido, careo, lacero. Sed planè ineptus ui-
 deat, si ea omnia persequi uelim quæ iustum re-
 quirerent uolumen. Hinc satis liquet Heluetio-
 rum linguā ac Rheni uerè Gallicam, nisi quan-
 tum Germani quædā miscuerunt, maximè in
 fra

fra Argentinā, Spira enim, Vormatia, Mogun-
 tia, ac in circumiacentibus ea Rheni parte popu-
 lis mixtus est sermo ex Germanica ac Celtica
 linguis. neq; enim purè Germanicè, neq; purè
 Celticè loquuntur. Heluetij autem, Rauraci, Se-
 quani Rheno proximi, Brisgoenses ac Elfatice,
 magna ex parte merè Celticè loquuntur. Non
 mirum igitur q̄ scriptum reliquerit diuus Hie-
 ronymus, Galatas, ad quos scripsit diuus Pau-
 lus, quiq; à Celtis descenderunt, ut author est Li-
 uius lib. viij. quartæ Decados, eadem locutos
 suo tempore lingua, qua Treuiri utebantur. Galata in
Asia.
 Quis autem nescit Treuironum linguam anti-
 quam esse, nec multò à Germanorum lingua di-
 uersam? Et si concedi oportet quod Strabo ait
 libro viij. Germaniæ uocabulum Romanorū
 esse, quam aliam causam fuisse credimus Roma-
 nis, quod eos Germanos appellarint, quam q̄
 uel lingua & moribus magnam cum Gallis ha-
 berent communionem? Vel, quod quidam nō
 absurde argumentantur, ab ipsa inter ipsos ap-
 pellatione? Fratres enim sese etiam nū hac tem-
 pestate in rebus serijs ac bellis uocant. Id Ro-
 mani siue per se de Germanis rescuerint: siue à
 Gallis didicerint, parum constat, neq; huius est
 negotij. Nos enim hic de Gallorum linguis tra-
 ctamus, inter quas (ut Cæsar ait) differentia ali-
 qua fuit, ut etiam nū hodie est. Celta enim per-
 petuò habens, ubi Belgæ t. ut Wasser/watter:
 Groß/grott: Das/dat, De Aquitanorum lin-
Celtarum
& Belga-
rū lingua.

gua, ut Celtica & Belgica uel conueniat uel discreper, nihil nobis cōstiat. Existimamus autem eam totam sublatam, cum multæ nationes adhuc Celticam habeant, multæ Belgicam. Celticam, ut diximus, Heluetij, & proximi sub eis ad Rhenū populi: Belgicam ipsi Belgæ, qua Rhenum contingunt & Oceanum Germanicum. Quicquid sub Agrippina Colonia, Cluenses, Geldrenses, Brabant, Flandri, Iuliacenses, Hollandi, Selandi: & in Germania Vuestphali & Saxones aliqua parte. Nihil tamē impedit quin communi appellatione eadem ac una nominetur, quanquam non usquequaq; eadē, sed paululum uariata: id quod in Græca lingua quoq; accidit. Porro id non est paruum argumentum, Heluetiorum linguam uerē esse Gallicam, & Latini auctores multa Gallicæ linguæ uocabula recensent, quæ etiamnum in Heluetiorum sunt lingua, quanquā à Romanis scriptoribus partim malè scripta, partim malè percepta, utpote quæ, quod barbara non magnopere curarēt, obiter duntaxat in operibus recenserent. Quæ tamen ipsa nobis argumento sunt, Gallicam linguam in aliqua apud eos fuisse existimatione. Itaq; Cæsar Gallorum propria, & maximè Heluetiorum nomina mirè torfit, omisis sæpe ac mutatis literis aliquot, ut Latinæ declinationi apta fierēt, de quibus paulò post dicturi sumus. Idem Plinius fecit, qui Gallus fuit, ex ipsa adeò Gallia Cisalpina, ut Romani loquuntur, natus: quem

Heluetiorū
lingua uerē
Gallica.

Plinius.

quem nostram scisse linguam non est dubium, ac eam magni fecisse, quippe qui in tam nobile Denatura opus toties inferere uoluerit. Ea tamen uerba temporum iniuria adhuc magis deprauata apud eum leguntur, nemine de ea lingua ab mille annis curante. Ita lib. 18. cap. 18. aratro uulgis instructa Gallicum inuētum pfligurat rectè nominauit: ubi tamen codices Plumarat, alij Planarat habent, quidam in planetas, ut se prorsus ineptos ostenderēt, mutarunt. Apud eundē libro 3. cap. 16. Bodincum Padum Gallica lingua à Liguribus dictum ait, quod significet fundo carentem: & Bodincomagum oppidum eodem tractu esse. Heluetiorum lingua uocat Bodemangel. Padum item à picea arbore, quam Galli ita uocent, nominatum, (quod et M Porcius Cato testatur.) pēch uult dicere, quod adhuc manet in nostra lingua. Ita apud Suetonium in Galba, præpinguis Gallicè Galb intelligitur, sed uitulus potius. Nam ita præpinguem ac obesum hominem per iocum uitulum uocamus. Et Beco rostrum apud eundem in Viellio adhuc habent Belgæ nostra arte in sua lingua: Heluetij uerbum inde Becken, id est rostro ferire. Multa his similia enumerat D. Aegidius Tschudus V. C. apud Heluetios, in libro de Rhætiæ antiquitate & tractu Alpinarum gentium. Porro Francorum hodierna lingua ex duabus linguis est, ex prisca Celtica & Romana, in qua Romana tamē, quod ad huc

manantinet, dominatur.

Non est dubium (inquit idem Glareanus) omnia nomina Gallica quæ Cæsar in x. terminat, apud Heluetios in x. literam Græcam scripta fuisse. Utebatur enim literis Græcis, quibus linguam suam Gallicam, non autem Græcam scribebant. Itaq; cum lingua Latina nullum nomen in ch habeat, & omnino Cæsari ea nomina in formam Latinâ reducerenda erant, aliquando deflexit ad x. literam proximam, figura ad y, ut tertiæ declinationi apta fierent; aliquando ad c, uel g, ut in secundam declinationem uenerent. Itaq; ex *Ἄργεον* fecit Orgentorix; ex *Καστρίχ*, Castigus. Rursus ex *Καργόβρετες* fecit Cæsar Vergobretum: ex *Ἀμβιόριξ*, Ambiorix: ex *Καθίσαρ*, Catamanteles: ex *Θύμωριξ*, Dumnorix: ex *Ἀρνίον*, Litauicum. deniq; ex Germanico Ernst, Ernestum: quod nomen postea corruptum est in Arionistum, ac rursus dein in Ariouistum, (Auentinus interpretatur Ariouistum, Erenuest: Arionistū uero Ernst: Arionardum, Erhard: Arionoldum, Arnold uel Erenhold, &c.)

Et rursus alibi, Plinius ingens antiquitatis amator, mirè Gallicam linguam suspexisse uidetur: nempe qua olim maior Occidentis pars locuta est: præterea tota Gallia Cisalpina, in qua ipse natus erat. Sed dñj boni quàm corruptè apud cum leguntur nomina, ut aut Delio natorum, aut Oedipo aliquo coniectore sæpe opus fuerit, qui ea expiscari uolet.

Illud

Illud paucissimis eruditis notum (inquit Io. Auentinus) quod referunt ipsi Galli apud Iulium Cæsarem, Belgas esse ortos à Germanis, Belgæ. & Rhenum antiquitus traductos propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosq; qui ea loca incolerent expulisse. Scribit Cor. Tacitus Treuiros circa adfectionem (*affectationem*) Germa Treuir. nicæ originis, ultro ambitiosos esse, tanquã per hanc gloriam sanguinis à similitudine & inertia Gallorum separentur. Fama quoq; constantissima & uulgatissima est, Treuiros primos esse Germanos, nimirum in Gallia Belgica, conditos paulò post diluuium, quo totum genus mortalium periit. Nostro æuo Belgæ ferè omnes, non solum Treuiri, bona pars Celtarum, institutis, lingua, moribus Germani sunt, Germanis parent, Germani uocantur. Quatuor potentissimi Electores Germani principes in Belgica & Celtica habitant. Imperator Germaniæ inungitur & coronatur apud Belgas. Si Galli sunt, nesciunt. Si Gallos dixeris, indignantur. Maxima pars imperij Germanici intra Gallias est. Franci, Burgundiones, Nordmanni, qui cæteras Galliæ partes obtinent, oriundi ex Germanis sunt. Ex Germania profecti, expulerunt Gallos Romanos.

Rursus, Celtas & Gallos ueteribus eisdem esse Germanis, & ueterem Gallicam linguam Germanicã, ex Io. Auentini Annalib. Belgicorū,

DE LINGVA

Plii Annalium scriptores (sicut Ephorus
 & Strabo, graues in primis authores tradunt)
 omneis populos subiectos Aquiloni Scythas:
 occiduo uero soli, tum Gallos Galatasue,
 tum Celtas aut Celtescythas in communi co-
 gnominauerunt. Quamobrem in Annalibus fe-
 re, apud eos praecipue scriptores, qui ante Ro-
 manos imperatores uixerunt, Germani haud
 aliter quam Celta & Galli Galataeue appellan-
 tur. Aristoteles libro 2. Meteorologicon, Celtis
 Istrum, qui Germanorum est, attribuit. Diodo-
 rus Siculus in libro 6. regionem inter Rhenum,
 Danubium, Scythiae conterminam, ubi & Her-
 cynium iugum est, Galatiam magnam, ut Pro-
 lemeus magnam Germaniam nuncupat. Teu-
 tonas, Cimbro, Boios, haud dubie Germania
 getes, Salustius, T. Liuius, Cor. Tacitus, Festus,
 Gallos: Appianus Alexandrinus Celtas nomi-
 nat. Sextus quoque Ruffus, uir consularis, qui ad
 Valentinianum imperatorem scripsit, non ali-
 ter quam Gallos, Germanos uocare solet. Gal-
 los quoque, qui Romam incenderunt, Delphicum
 templum spoliarunt, in Asiam profecti sunt,
 Teutonas Germanosque fuisse, authores habeo
 Diodorum Siculum, Appianum Alexandrinum,
 diuum Hieronymum, Gotofridum Viterbiensem:
 quemadmodum & uernaculis apud nos
 Annalibus proditur, & carminibus antiquis ce-
 lebramus. Compertum ego habeo Gallicam
 linguam eam uocari, qua modo est Teutonum.

Gallica lin-
gua.

Cato,

GALLICA.

24

Cato, Plinius, Sextus Ruffus, Festus Pom-
 peius, Diodorus Siculus Padum, Podincum,
 Bulgam, Bergomum, Cimbrum, Emporedum,
 Rhedam, Pyrenen, Ceruisiam, docent Gallica
 esse uocabula: & ualere, piceam, fundum, faccum
 scortum, montanam urbem, latronem (uel pug-
 gnacem) equorum domitorem, curram siue ro-
 tam, combustum, potum ex hordeo. His omni-
 bus uocabulis Teutones adhuc utuntur, ipsisque
 ualent quemadmodum ab illis refertur scripto-
 ribus. Adde quae omnia nomina propria populo-
 rum, regum, ducum (quos authores rerum Gal-
 los uocant) Germanica Teutoniceque sunt, &
 adhuc usurpantur. Sicuti Sigouesus, Belloue-
 sus, Lutharius, Viridomarus, Britomarus,
 Brennus, Thessalonus, Tectofaces, Trocini, de
 quibus abunde supra in initio explanauimus.
 Libet docere quod perquam paucis esse cogni-
 tum animaduerto. Ioannem Stabium, Contra-
 dum Celsum, uates undecumque doctissimos,
 quos ob conditionem imperator Maximilianus
 Caesar Augustus in aulam ultrò acciuit, in ea esse
 opinionem audiui, quam referam. Quemad-
 modum Belgae pars Celtaeque adhuc Germa-
 nicè loquuntur, ita ceteros Gallos non alia lin-
 gua quam Teutonum & Alemanorum (uti uo-
 cant) esse usos. Huius rei haec maxima habent
 documenta, quae Strabo Germanos, quasi legiti-
 mos fratres, cognatosque Gallo-um legibus, mo-
 ribus, lingua interpreteur. Quod etiam Iulius

D 4

Cæsar narret se per interpretem colloqui Gal-
lis solitum. Ariouistum uerò regem Germaniæ
usum absq; interprete esse Gallica lingua. No-
strates insuper historici in treis diuidunt partes
Galliam, Romanam, Teutonum, & Gallogre-
cam. Narbonensis uerius Italia est, ait Plinius.
incola se Italos etiam nunc esse contendunt.
Celtæ Aquitani ob longinquam seruitutem,
qua à Romanis oppressi fuerunt, in Romanos
ritus transformati, amplius proprie lingue me-
moriã non seruant. Romanè, corruptissimo
tamen sono loquuntur. Teutones, Belgæ &
Germani sunt Cisrhenani. Gallogræcia Il-
lyricum, Pannonas, Noricum complectitur, q;
proxima fuerit Græciæ. Nec me fugit quosdam
aliter sentire de Gallogræcis, sed ego domesticis
sequor testimonia. Deniq; philosophi Gallorū
Bardi Druidesq; pulsi à Tiberio & Claudio
imperatoribus Romanis, ex Gallijs in Germa-
niam magnam trans Rhenū, tanquam cognatam
& eiusdem sermonis gentem transmigra-
runt. Cæterum Gallos atq; Galatas à candore
corporis (qui in Germanis candidior etiam q̄ in
Gallis spectatur) dictos esse, quidam literis man-
darunt inter quos est et d. Hieronymus in com-
mentarijs in Epistolam d. Pauli ad Galatas. sua
sententiæ authores citat Lactantium, Sibyllam,
M. Varronem. Idem patrium Galatarum sermo-
nem eum esse affirmat, qui sit Treuirum, quos
esse Germanos palàm et manifestum est. Appia-
nus

Galliæ tres
partes.
Narbo-
neni.
Aquitani.

Gallogræ-
ci.

Galatarū
in Asia ser-
mo.

nus uerò Alexandrinus narrat Germaniæ & fi-
nitimis regionibus imperitasse quondam tres
fratres, Celtem, Gallum siue Galatam, Illyrium:
qui Celtas, Gallos, Illyrios condiderunt, &c. Il-
lud præterire non debeo, Gallos plerosq; ortos
esse à Germanis, ita ipsi Galli apud Cæsarem re-
ferunt: & Marcellinus ait, Gallos ex tractibus
transrhenanis oriundos esse, indigenas quidē
partem inhabitasse. Hoc satis quoq; constar,
quemadmodum post natum Christum longo
tempore Germaniæ coniuncta Gallia fuit, ex
Germaniæq; ortis regibus paruit: ita ante Chri-
stum natum Germanis obedisse principibus:
unumq; regnum, unū imperium cum Germa-
nia fuisse, authores sunt. Nam & Romani (uti
scribit Tacitus & Cæsar) Galliam intrarunt uo-
cati à Gallis contra Germanos. Pars Cætarum,
Belgæ uerò omnes, Burgundiones, Nordo-
manni, Franci ex Germania migrarunt, in Gal-
lia sedes collocarunt, quas adhuc tenent, Ger-
maniciq; cognominantur uocabulis.
¶ Beatus Rhenanus uir historiarum & totius B. Rhenanus.
antiquitatis cognitione excellens, in Annota-
tionibus, quibus Taciti libellum de Germania
castigat, cum Gallis & Germanis communia
quædam (quod ad corporis animiq; naturam)
retulisset: Mox, Ergo quis (inquit) negabit,
Celtas illos uetustissimos Germanis simileis, &
uerè Germanos fuisse: ut planè dubium sit, nū
sicut Belgicas regiones, id quod Cæsar tradit,

DE LINGVA

ita etiam Celtarū terras olim suis Germani siue Teutones colonijs repluerint. nam propria regulorum nomina, apud Liuium Lutarius, Drolacus, Combotomarus: apud Cæsarem Litauicus, & Ambactorum uox pro clientibus, Germanicam etymologiam habent. De Belgarum nominibus minus mirandum.

DE GALLICA LIN-
gua recentiore.

LATINAE linguę propagines, sed tēpore et uulgi imperitiā ualde corruptę, sunt tres hodie uulgares linguę, Italica, Hispanica & Gallica: prima minus, secunda magis, tertia maxime corrupta, hoc est terminationibus & literis syllabisq; mutata & distorta: & insuper uocabulis mixta alienis, ab eo nimirū tēpore, quo Gothi nō modo regna & regiones uastare, sed etiā linguas imperio suo peruertere cęperunt. Gallica igitur plurima habet Latina, quędam Gothica siue Germanica, (nam et Franci qui cęteris imperant, à Francis Germanis descenderunt) quędam de sua & uetere Gallica lingua, ut mihi quidem uidetur. Dialectis uariat non parum. Est enim alia tersior, in parte quę priuatiu Francia dicitur: alia crassiores, ut prouincialis, Lotharingica, Burgundica, &c. crassissima Sabaudica & circa Alpes Italiae confines.

Oratio Dominica in Gallica lingua com-
muni & tersiore.

Noſtre

GALLICA.

26

NOſTRE pere qui es es cieulx, ton nom soit sanctifié. ton royaume aduiene. ta uolunté soit faicte ainsi en la terre comme au cieul. nostre pain quotidien donne nous auiourdhuy. & pardonne nous nos offenses, ainsi que nous pardonnons à ceulx qui nous offensent. & ne nous enduy point en tentation: mais deliure nous du mauuais. Amen.

Hactenus in Gallica lingua, ut & cęteris plęrisq; omnibus barbaris, metra tantum homœoteleuta (rythmos uulgō uocant) nulla prosodia habita ratione condebantur. nunc uerd huius etiam ratio à quibusdam habetur. uidi-
mus enim nuper Nicolai de Nisor Cenomani Phaleucium carmen Gallicum, quo Petri Belonij Auium historiam Gallicę æditam cōmendat, huiusmodi:

Au iourd'hui ie me uanteray de chanter
Un uers digne de toy, de chanter un uers
Non encore receu. Je ueux raconter
De toy, Pierre Belon, cet heur, ce grand heur,
Qu' en ton docte labeur le docte Francois,
Qu' en ton docte labeur le simple Francois
Recoit continuellement relisant
Ta seconde leçon, &c.

Galli mitescere cęperunt posteaquam prouinciales facti sunt, quia Romani præsidij externorum militum Gallias ex maiori parte turbabant, operam dantes ut ipsi prouinciales quieti & ocio per uoluptates aduicerent. quod

D 4

tam sedulo factum est in Gallijs, ut non modo Romanorum mores induerint, sed etiam linguam acceperint sua fastidita, ac nomen. unde Lotharingi (& Sabaudi quoq;) omnes hodieq; se Romanos, suamq; linguam Romanam uelut à Romanis accepta appellant, Beatus Rhenanus.

Cor. Tacitus in libro de moribus Germanorum Gallicam linguam à Germanica separat, cum scribit Gothinos Gallicam linguam coarguere non esse Germanos. nisi Gallicam linguam cum Glareano pro Heluetica accipias. Berofus quoq; Thyfcones & Celtas (id est Germanos & Gallos) distinguit.

GAZARORVM gentes, quæ hodie Abgazari & Abgazelli à Græcis uocantur: nec non M E N G R E L L I, & Circassi habitant uersus mare Hyrcanum. Apud has gentes Tartari Sauolenses tela & alia comparant necessaria. Et hi omnes ex Sclauorum gente originem sumpsere: linguamq; utuntur Sclauonica, ac Christi fidem secundum ritum Græcum sequuntur, Bilibaldus Pirckeymerus.

GEORGIANI, uel ut à Turchis uocantur, Iuriani, non longè ab eo loco habitant ubi Georgos collocant Geographi, iuxta Albanos, lingua Græca utuntur in sacris: uulgaris eorum lingua Tartaricæ & Armenicæ media est.

GEPIDIS in usu est sermo Illyricus. Vide infra in Hungaris.

DE LINGVA GERMANICA.

DE GERMANICA lingua, quæ aliqui eandem esse ueteri Gallicæ suspicantur, iam supra scripsi, præsertim quod ad uetera nomina propria: item in Anglica non nihil. Germanorum quidem nomē antiquius esse quam Alemanorum cum aliàs constat, tum ex Fl. Vopisici Proculo.

De Germanica & Heluetica lingua, cui uacat, libri de alpinis regionibus Aegidij Scudideat capita 36. 37. 38. Ioachimus Vadianus de linguæ Germanicæ uetustate in hæc uerba scribit: Eos Germaniæ populos, qui ad Oceanum proximè, seu in ipsis insulis maris coluere, Vuigeuones dictos: qui in Rhenum & Danubium ab Oceano remoti, Isteuones: rursus q̄ mediterranei essent Hermiones, quasi Heruones, appellatos esse author est Plinius. apud quem corruptam lectionem summa diligentia Rhenanus restituit. Enimuero Plinio tot annis in Germania militanti, nota fuisse id genus Germanica nomina, uel hoc unū magno argumento est, q̄ libro 19. de anseribus quos Germania gignit locutus: Candidi (inquit) ibi, sed minores, ganza uocantur. quæ uox adhuc durat, & anseres nostri uulgo ganzas dicunt. Sed procliu nimirum est tot sæculorum interuallo notatas uoces à scribis indoctis & linguarum ignaris corrūpi & depruari. Quos igitur Germa-

Ioach. Vadianus.

na lingua Wigewoner/Witstewoner/Herdwoner, illa ætate uocauit: Plinius haud dubie mollius, & ad Romanæ linguæ figuram deflexis uocabulis Vuitgeuones, Vuitteuones, seu Iteuones, & Herdeuones dixerit. Neq; caret etymo Herduundatorum (Hermundurorum) uocabulum, ut alia multa uetera quorū adhuc frequens est usus, Hæcille. Fuerunt Gothi, qui Germani sunt, quod d. Hieronymus ad Sunnam & Fretelam testatur. Quis hoc crederet (inquit) ut barbara Getarum lingua Hebraicum quaereret ueritatem, & dormitantibus imò contendentibus Græcis, Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur? Ducū quoq; qui in Gothica historia apud scriptores memorantur, nomina, lingua Germana agnoscit. Et hodie in Taurica Chersonneso multa millia hominum foris Græca aut Tartarica lingua, domi Germana utuntur. Gothi aliquot seculis ante inductā Romæ monarchiam, Mæotidis et Euxini maris litora circumfuderunt longe in continentem Europæ & Asiæ progressi armis omnia possederunt, &c. Iacobus Zieglerus.

Ister fl. cum Matóas olim diceretur, quod Græcis est *Ἰστρος*, (fortè *Ἰστρος*), cum Scythæ aliquando traicientes damnum accepissent, Danubium appellarunt, tanquam mali authorem, Eustathius in Dionysium Afrum. Sūn quidē uel *Thūn* Germanis est facere, uel uerò malū. Scio recentiores quosdam Danubium quasi Abno-

Gothi.

Getæ.

Taurica
Chersonnesus.

Abnobium ab originis suæ loco dictum conijcere. ¶ Saxones columnam ligneam sub dio collocatam colebant, quam *Irminsul*, uel *Irmenseul* dicebant. fuit enim uel (hermæ, id est) Mercurij statua: uel commune profugium & omnium asyllum, Gyraldus. Herculis quidem columnas etiam in Germania celebratas Tacitus refert. Audio ueteres Germanos Lunum quoq; deū coluisse, & appellasse *Hermon*, id est dominū Lunum. quod fortè parū animaduertentes aliqui ad *Hermam*, id est Mercurium, transtulerunt. Lunæ quidem nomen Germanis masculino tantum genere profertur, *der mon*. Lunum autem tanquam mare & appellarūt & religiosè coluerunt. (De Luno deo mare plura cognosces apud Gyraldum Syntagmate 12. de dijs.) Hinc & *Hermunduris* fortè populis Germaniæ nomen. Deorum (inquit Tacitus) maximè Mercuriū colunt, cui certis diebus humanis quoq; hostijs litare fas habent. Herentem ac Martem concessis animalibus placent. Pars Sueuorum & Isidi sacrificat. Vnde causa et origo peregrino sacro parum comperit nisi q; signum ipsum in modum Liburnæ figuratum, docet aduectam religionem, &c. Quærendum an Isis etiam Luna sit, & illa species liburnæ, non tam nauis, quàm aliqua Lunæ crescentis figura. Erat & *Hertus* Germanorum deus, apud Tacitum, (non *Nertus* ut codices uulgati habent,) id est Terra uel Tellus, gene-

re male ber herd: & si Tacitus deam fœminino genere facit. Auentinus terrã à nutriẽdo Nerth dictam putat. Legimus Langobardos proprio & peculiari cognomine Mercurium uocas se Vuoda, ut est apud P. Diaconum, Gyraldus. uidetur autem Vuoda scriptum pro goda, id est deo. sæpe enim reperio Vu pro g. poni, et cõtra: ut cum Vidus uel Guidus Guidoue scribitur: Guarinus aut Varinus: Vuarda uel guarda: Guelphus uel Vuelphus: Gallus uel Vuallus, uulgo Vualch. Tanfana Germanorum dea fuit, ut scribit Gyraldus, nescio unde dicta. Ab iisdem Velleda & Aurinia colebantur. Velleda sub Vitellio fuit uirgo fatidica. nescio unde factò nomine, nisi ita deriuare mihi liceat, sicut Auentino: ut sit Velleda, quasi Vilheida, uel Vuildheida, Veldheida, uel Vualdheida. Heid enim uel haid Germanicis est (ut Auentinus interpretatur) quæ fouet, nutrit, colit, alit. multa inde deriuata, ut Adaleda, Adelhaid: Hedouuca, Heiduuic. Heid quidem nobis etiam rus & agrũ significat, unde alimur: ut inde Heiden dicuntur gẽtiles, quasi rurales et agrestes, id est externi & alieni à republica nostrã religionis: qua ratione & pagani dicuntur. Sit igitur Velleda, uel quod multum agri & ditionis possidet: uel quæ rure & agris gaudet, &c. Vel in fouendi nutriendiue officio assidua & diligens. Formantur & substantiua nomina multa in eit uel heit, ut Oberkeit / gütigkeit / wyßheit, & sic fortè Adelhaid dicta fuerit

fuerit quasi ipsa nobilitas: weißheit, ipsa sapientia: et inde deflexum ad formã Latinam nomen, Velleda. facile autem fuit si. in ll. mutare. Sed hæmeræ sunt coniecturæ, non tamen ad inueniendas plerorumque priorum nominum ueras significationes prorsus inuiles. Meminit Velleda libro 20. Annalium Tacitus his uerbis: Velleda uirgo nationis Bructeræ latè imperitabat, uetere apud Germanos more, quo plerasque fœminarum fatidicãs, & augete superstitione arbitrantur deas. Ad hanc non facile quisquam admittebatur. habitabat enim in ædita turre. & delectus è propinquis consulta responsaque ut in ternuncius numinis portabat. ¶ Porro Aurinia mulier, quæ qualisue fuerit nemo dum prodidit. Ego alrunam, id est magam uel sagam quãdam fuisse conijcio. nam & nomen conuenit, et certum est alrunis mulieribus magnam olim auctoritatem fuisse: de quarum magia & diuinationibus ex sanguine humano, uel exis inspectus captiuorum, quos ipsæ gladijs occidissent, horrenda quædam scribit libro 1. Annaliũ Boiorum Io. Auentinus, alirunas nominans. Etymologiam nescio, nisi hellerunas, id est secretò cum inferis & dæmonibus colloquentes interpretari liceat. tamen enim insusurrare, uel secretò & in aurem colloqui Germanis sonat. Vel orunas aurunasue, id est aurisufurras: quod fortè murmurantes et susurrantes nec altiori uoce quàm susurri in aures fiunt, & cæteris obscu-

ra omnibus præterquam illi cui insufurratur, sacra & magica uerba sua proferrēt, & quasi cū dæmonibus susurrarent, eorumq; uicissim colloquia ipsa sola acciperent intelligerentq;. Vel aldrunas, id est uerulas murmurantes, nam canis capillis eas fuisse Auentinus refert. Quid si quidam etiā quasi runenden, id est die runenden dicti fuissent, similiter enim illi magi, et dæmonibus familiares erant. Alrunæ cuiusdam magæ, quæ Clodomiro primo Francorum in Germania regi uel primi eorum regis Antenoris patri ante Christi natiuitatē anno 433. uaticinata sit, meminit Sebastianus Munsterus libro 2. Cosmographiæ suæ. Hinc & mandragoram hodie alrunam uocāt, nimirum quia magis illis ad suam magiam adhiberetur. nam quod ritibus magicis cani alligata erui debeat, adhuc hodie quædam fabulantur, qualia de radice balaras Iosephus. ¶ Coluerunt & Teutanem Germani, cui humano sanguine sacrificabāt. Quamquam Iulius Cæsar aliter, libro 6. Belli Gallici, Neq; Druides (inquit) habent Germani, qui reb. diuinis præsent: neq; sacrificijs studēt, Deorum numero eos solum ducunt quos cernūt, & quorum apertè opibus iuuantur, Solem, Vulcanum, & Lunam: reliquos ne fama quidem acceperunt.

Sueuiam continuum montium (Hercynij nemoris) iugum dirimit: ultra quod plurimæ gentes agunt: ex quibus latissimè patet Lygiorum

rum nomē Ex ijs etiam Naharuoli sunt. (Lygij Sueuorum populi, inquit Althamerus, iuxta Marcomannos, & Pannonos confederunt. hodie Hungaris adnumerantur. Et mox, Naharuolorum & finitimorum sedes Pomerani aut Hungarorum quidam tene re uidentur.) Apud Naharuolos antiquæ religionis lucus ostenditur. præsidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romani Castorem Pollucemq; memorant. Eius numinis nomen Alcis, nulla simulacra, nullū peregrinæ superstitionis uestigiū: ut fratres in, ut iuuenes uenerātur. Cor. Tacitus. Althamerus Alcideam suspicatur etymo Græco dictam ab alce, quod Græcis uim & auxilium significat: cum Germanos multis etiam alijs Græcicis uoculis uti consuet, ex quibus multa adnumerat. Ego uerò nunquam ab externa lingua originē reperuerim uerborum, ubi in uernacula reperiri potest. Itaq; Alcideam non deam, sed deos (ut Tacitus scribit) ab illis uocatos coniecero, sua lingua, id est Sueuica Falgen, id est sanctos. nam & aspiratio saepe à Latinis negligitur: & t & g contonantes affinitatem habent. ¶ Plura de dijs Germanorum in Scholijs Andreæ Althameri in Tacitum leges: & supra in Anglicæ linguæ mentione uerba Bedæ de dea Eofstre.

Germanorum (inquit Io. Auentinus libro 1. Annaliū Boiorum) genera sunt quatuor. Teutones, Venedi, Cimbri, Vgri. (Nos eius uerba de Venedis in Illyricæ, de Vgris in Hungaricæ linguæ

Alcis, Cæ-
lor, & Pol-
lux.

mentionem referemus, hic de Teutonibus & Cimbris tantum. Hii omnes lingua, institutis, religione, moribus differunt. Pictos, Hannonios, Luthareos, (id est Lotharingos) Burgundiones, Allobroges, Sabaudenses inter Germanos ne numeraverim, ambigo, medij sunt inter Celtarum Germanorumque imperia. Germanis parent imperatoribus, primi tempor in discordia, cuius

Teutones. utriusque cura. Teutones à Celtis Alemanni: à Venedis Nomades ac Nemetes à iaculando nominantur: ab Vgris Scythulæ siue Scythæ, hoc est casei ac lactis uoraces: quos Græci tyrophagos & galactophagos nuncupant. Alii in superiores inferioresque diuidunt. Cum reliquis omnibus mixtim habitant, ut ambiguum sit, quibusnam adscribas. maximam partem Germaniæ, Galliarum non paruam, Rhetias, Vindelorum cum non solum tenent, sed etiam implent. Eorum partes sunt Neruij, Flandri, Aduatici, Hollandi, Caninesates, Brabantini, Menapij, Geldrenses, Bathani, Selandi, Frisij, Saxones, (à quibus originem ducunt, Picti, Anglij qui Britanniam incolunt,) Pomerij, Mechaloburgij, Brabantenses, Teutones olim proprie dicti, Borusci, Gorones, & Gutones: Leuonij siue Hilleuiones sacratissimos Teutonum parent Equitibus.

Ducatuū hæc nomina sunt, Tungri, Agrippineses, Eburones, Ducatus Limburgensis, Iuliacensis, Cliuensis, Sicambri, Bestouali. Præfectura prætoriana Rheni in cōplures dissecta principes,

tipes. Treuiri, Vestria, Mediomatrices, Mogontini, Vangiones, Borsbetomagus: Nemetum Augusta Spira: Augusta, Romandorum, Luciloburgium, Basilea, Augusta Rauracum, Tribochi, Elifatij, Argentoratum, Strassoburgium, Argentuaria, Colmaria: Suitones, quos Oedognotes, id est confederatos, uocamus: Sibenburgenses, Gepidæ in ueteri Dacia: Silesij, Lusacj. hi tamen, ut plerique alij, Venedis adscribi possunt. bilingues enim sunt. Lusatorum terram quondam Sueui Senones tenuerunt. Austriaci, Norici, Stirij, Chariones, Carni, utranque, Venedam & Teutonum linguam norunt. Tyrollij, Vindelici, Boij, Rheti, Sueui, Engadini, Curnj, Franci, Catti, Helsi, Bochi, Turogi, Moesi. ¶ Venedi nostro sermone, suo sunt Sclauj: bilingues ferè sunt, in multarum gentium capita diuisi.

¶ Cimbrorum partes sunt Dani, Scandia, Selandia, Scandiaua: ubi Nordouici & Nordmanni, Suijones qui & Suesij, & Suedi, Fenni, Goti, ab his haec Codanus nomen habet. Græci Getas, Latini Dacos uocare solent. (Getas à Gotis non distinguitur & Danos olim Dacos appellatos asserit paulo post in Sarmatia descriptione. Et alibi, Goti qui Dani, Daci et Getæ sunt, rege Berico egressi ad Danubium migrarunt in eas regiones, quas nostro æuo Vgri, Transdanubiani, Transsylvani, Septemcastrenses, Valachi tenent. Regnum ibi à Getis & Dacis usque ad Valentis Augusti annum 4 Hunni tamen eos sedibus autis eiecerunt. Getæ à Romanis in

Thraci collocati sunt, &c. Septemcastrenses audio hodieq; Germanice loqui, cum uicinarum sermo circūquaq; Hungaricus sit.) Laruarum ibi ergastula exiliumq; ipsi trollos uocant. Lingua eorum cum Saxonibus communitatem habet. Nam ego ante tres annos cū hęc proderem, legi epistolam missam à Christierno rege Cimbrorū, ad Vuilhelmum principem nostrum, Saxonū ferè sono perscriptam. Cimbrōs à tergo claudunt homines syluestres, quos Vuildenlappos, hoc est ueros fatuos, adpellamus, nobilissimarum pellium commercio notissimos. conspectus aduenarum uitant. Fluminis ulteriore ripa merces positas, iuxta uenalia, tollunt, si placeat permutatio. Horum & Tacitus mentionē facit.

Quicquid intra Rhenum & Tanaim amnē continetur authores rerum Germaniam uocāt: quæ terrarum Europæ maxima pluribus distinguitur nominibus. Nam & Scythia Getarumq; regio, qua contingit Pontum, uocabatur: ultra Vistulam, Orientem uersus, Sarmatia: citra uerò & Galatia, & Gallia, & Celtica. eadem etiam nunc Alemania, Francia, & Teutonia, Auentinus. Et rursus, A Scythia Tuysconis fratre Germani Scythæ appellati sunt: quemadmodum Plinius quoq; in libro quarto Naturalis historię prodidit.

Ex Beroso. Tuysconum regnum uocat Berosus, quod à Rheno fl. per Sarmatas in Pontū finit. Anno sexto Semiramidis apud Rheni

ni Sarmatas regnauit filius Thuysconis Man- nus. Tempore quinti Babyloniorum regis Babel, regnauit apud Celtas Satron, & apud Thuyscones Inghæuon. Arii Babyloniorū regis sexti anno 29. apud Celtas regnauit Dry- ius peritiæ plenus. Aralij septimi regis Babyloniorum apud Thuyscones regnabat Her- minon, uir ferox armis, & apud Celtas Bar- dus inuentionē carminum & Musicæ apud il- los inclutus, Hęc Berosus. Apparet autem om- nia hęc nomina propria ad Germanicum ser- monem pertinere, in quo quoniā nihil ferè an- tiquum publicè extat, pulchrè faceret si quis cū alia ex ueteribus antiqua uocabula, tum imprimis propria locorum hominumq; ex antiquis pariter & recentioribus scriptoribus colligeret, ac inter se compararet, & explicaret etymolo- gias: nempe ex Tacito, Cæsare, Marcellino, Cas- siodoro, Saxone Grammatico, Vuitichindo, Cranzio, Althamero, Rhenano, Auētino, Stum- pffio nostro & alijs. Multa iam annotauit Mart. Lutherus in libello de nominibus pprijs Ger- manicè ædito, dissimulato nomine suo. Opor- teret autem nomina primū ordine literarum digerere, interpretationibus adiectis, & lo- cis a- thorum qui meminerunt signatis, ut simul etiā indicis uilitas ex hoc opere in uarios authores haberetur. Deinde alium ordinem simpliciter iuxta terminationes enumeratis uocabulis in- stitui, ita ut simul legerentur quæ unius termi-

nationis sunt, nempe in andus, in manus, in rix uel rixus, in baldus uel boldus, in precht, marhart, &c. ut aliqua ex parte supra in Vetere lingua Gallica ostendi: & hæc etiam in suo quæque ordine alphabetica serie disposita. ex his enim ordinibus & de orthographia melius iudicari posset, & significatio fortè quorundam facilius reperiri.

Framea.

Framea tanquam Germanici uocabuli Tacitus in libello de moribus Germanorū meminit. Rari (inquit) gladijs aut maioribus lanceis utuntur. hastas, uel ipsorum uocabulo frameas gerunt angusto & breui ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio postulat, uel cominus uel eminus pugnet, & eques quidem scuto frameaque contentus est. pedites et missilia spargunt. Cæterum quænam huius teli forma fuerit, aut quomodo hodie nominetur, non satis constat. Coniiciunt aliqui stilum ferreum, qui in eandem uaginam peculiari loculo cum cultellis inseri solet, quem uulgò uocant ein pfriem, à framea, cuius formam referat (magnitudine tantum differat) sic nominari. Solent autem inferiores Germani p. ante f. ab initijs dictionum omittere. nam pro pfasso dicunt paffum. sic pro pframea dictū fuerit framea, telum fortè cum capulo & ferro oblongo (breui tamen si ad gladium conferas:) dolo nimirum (uel dolcho ut uulgò uocant,) oblongus, non lato, sed angusto ferro. ¶ Sunt Germanis (inquit

quit ibidem Tacitus) hæc quoque carmina, quorum relatu, quem Baritum uocant, accendunt animos, futuræque pugnae fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim trepidantque, prout sonuit, acies. Nec tam uocis ille, quàm uirtutis contentus uidetur. affectatur præcipuè asperitas soni; & fractum murmur obiectis ad os scutis, quo plenior & grauior uox repercussu intumescat. Marcellinus in descriptione pugnae quæ Iulianus Cæsar habuit cū Alemannis apud Argenteratum libro 16. barritum r. duplici nominauit: Cornuti (inquit) & Brachari usu præliorum diuturno firmati, eos iam gesta terrentes (fortè, gesturientes) barritum cære uel maximum. qui clamor ipso feruore certaminum identidem exoriens, paulatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cantibus (fortè cantibus) illis. Rhenanus monet se in codice quodam legisse barditum: ueluti sit à uerbis, quæ Germani wort appellant, tractum uocabulum. nisi (inquit) debet esse blarritū. De cantu Germanorum prælium ineuntium Tacitus etiam libro 20. Ut uirorum (inquit) cantu, fæminarum ululatu sonuit acies.

¶ Adiatonius rex Sotianorum, qui populus est Celticus (Cæsar Sontiates uocat, & in Aquitania collocat) sexcentos circa se habuit electos, ut scribit Nicolaus Damascenus Peripareticus, quos Galatæ sermone patrio Silodunos nominant, Græcè *ἰλιόδωνοι*, hoc est deuotos dixeris.

Siloduni
uel Solida
rij.

Deuouent enim illi se regibus, & uicturos se & morituros cum illis: quam ob causam dignitates ab eis accipiunt, & ueste uictuq; utuntur ipsidem: & ad quemuis casum commoriuntur, siue morbo rex, siue in bello, siue aliter intereat; nec quenquam ex illis mortem regi communē ob metū subterfugisse aut detrectasse fama est, Athenæus libro 6. Hos quidē C. Cæsar lib. 3. de bello Gallico (unde Nicolaus sua fortē transtulit) non solidunos, sed solidurios uocat, quidam tribus syllabis soldurios legunt. Soldum autem Germani stipendium appellant, & hominem stipendium merentem Söldner. Potest et alia etymologia adferri. Soll uerbum debere significat, unde & stipendij nomen fortē deductum, tanquam merces militi debita: duren, idem quod Latinis durare: ut solidurij sint, qui debent durare, & casus omnes fortiter tolerare. Conueniret etiam Latina ratio, tanquam à solidē durando imposito nomine, nisi dictionem Gallicam seu Germanicam esse constaret. Adiantonius (aliàs Adcantuannus) qui summam imperij Sontuatum tenebat, cum sexcentis deuotis (eruptionem facere conatus est.) horum hæc est conditio, ut omnibus in uita commodis unā cum his fruantur, quorum se amicitia dederint, si quid ipsi per uim accidit, aut eundem casum unā ferant, aut sibi mortem consciscant, neq; adhuc hominū memoria repertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius se amicitia deuouisset,

uisset, mori recusaret, Cæsar. Est apud Helueticos longē antiquissimū oppidum quod Solodurum uel Solodorum appellant, cui fortasse ab huiusmodi solidurijs nomen olim inditum fuerit. neq; enim alia eius nominis ratio certa est: & hodie Helueticorum respública inter se omnes deuota & fœderibus ferē solidurijs coniunctæ sunt.

Druidarum etiam nomen Germanicum uideatur, potius quā Græcum à quercu factum, quam Græci dryn appellant. etiam si Druidas Græcarum literarum fuisse peritos legamus, & Græcas literas in castris Helueticorum olim inuentas constet: & quercum, præcipuē ex ea uiscum, in maximo honore à Druidis habitum: ut hodie etiam tum inter amuleta gestatur, tum inter remedia habetur. *Truu* nostri fidem appellant, & *truut* hominem ἀξιόπιστον, id est fide dignum: ut druida idem sit quod *πιστός* uel ἀξιόπιστος. Horum enim consilijs populus regebatur, his fidebat, & cum in sacris tum in alijs rebus agendis aut intelligendis ab eorum ore pendeat.

Proximis sanē seculis (inquit Beatus Rhenanus) *Trutonis* & *Trutomanni* nomē apud maiores nostros auditum est. testimonio sunt ueteres donationum & contractuum tabellæ. hincq; heroinarum Germanicarum uocabula *Adeltrudis* & *Gertrudis*. Galli uulgō *trucheman* uocant interpretem, siue à druidis, quos sicut sacerdotes in plerisq; regionib. plures una

lingua calluisse uerisimile est: siue quasi *tütschē man* id est Germanum uirum, Germanicæ nimirum & Gallicæ suæ linguæ peritum. Sed de Druidis plura etiam supra in Gallica lingua ueteri scripsimus: & in Germanica in mentione *alrunarum*. Berolos apud Celtas olim Dryum regnasse perhibet uirum peritiæ plenum, à quo si quis druidarum nomen deduxerit, esto.

Sermo Germanicus, præcipue Saxonum, literarum natura & potestate, diphthongorum uirum & numero, syllabarum pronunciatione, declinatione, articulis, accentu, ratione loquendi, ceterisque huiusmodi dictionum proprietatibus, maximam habet communitatem, plurimum retinet commercij cum Græcorum lingua, rectiusque literis Græcis (quàm Latinis) scribitur. Infinita sunt uocabula, quæ nobis & Græcis idem ualent, Io. Auētinus: *Deinde enumeratis multis eiusdem significationis in utraque lingua uocabulis, demum subiungit: Qui diligētior fuerit & doctior, plura conquisiuerit. Vir doctissimus Io. Camerarius à Dalburgio, Vangionum pontifex, aliquot millia dictionum collegit, quæ utraq; lingua, Græca & Teutonica, idem significant, Hæc ille. Andr. Althamerus etiam & alij quidam uocabula Germanis & Græcis communia quædam annotarunt: sed omnium copiosissime Sigismundus Gelenius noster in Lexico suo symphonico, in quo ex quatuor linguis, Latina, Græca, Germanica,*

Germanica, Illyrica, partim omnium, partim trium, partim duarum uocabula inter se comparat, dextrè sanè & eruditè. Sunt qui Hebraicæ etiam originis plurima in lingua nostra obseruarunt.

Tuisco conditor Germanorum & Sarmatarum celebratur: quem maiores nostri uti nuncium ac interpretem deorum uenerati sunt. unde uerbum *tuitschen* nobis est interpretari. Tradunt quidam Tuisconē literas quoque inuenisse. Roxolani adhuc proprijs utuntur literis, non omnino dissimilibus Græcis. Venedi quoque, & Dalmatiam Liburniamque incolunt: quæ gentes omnes genere Germani sunt, & ex Germania uelut officina gentium prodierunt. Seruatur Reginoburgij in templo diui Haimerani uetustissimum diploma à Carolo Magno datum, Latino quidem sermone, alijs tamen literarum figuris scriptum, Longobardas quidam, alij Geticas arbitrantur: perquam similes Græcis sunt. Monumenta & tumulos quosdam literis Græcis inscriptos in confinio Germaniæ Rhætiæque extare lego apud Tacitum.

Maxima in nostra lingua facta est mutatio, adeo ut ea quæ olim fuerit, agrè etiam peritus intelligat, Auētinus. Neque id mirum, cum propter bellorum iniurias, & populorum migrationes: tum propter literarum & historiarum cultum neglectū. Nulla (inquit idem) in Germania gens est, præter Frisios, Nariscos (populi

sunt Boioaria, quorū regio uulgo Norca uel Nordge, id est Aquilonaris terra, uocatur) Francos, quæ uel uetera cognomina, uel ueteres suas sedes obtineat: quod a perquam paucis animaduerti non uehementer mirari non possum. Idem in libro 1. Annalium Boiorum nominum propriorum uim explicans, non uulgariter linguā nostrā illustrat, & orthographiæ rationem aperit cū alijs, tū peculiariter circa principia literarum, quarum ordinem sequitur: unde ego nisi breuitati studerem, plerq; huc transcripsissem.

Apud eundem legitur, post Friderici secundi fata demum Germaniam suum sermonem literis Latinis depingere didicisse. Coniecerim aut prius uel Græcas uel Gothicas literas in usū Germanis fuisse.

✱ Carolus Magnus (ut Eginhartus ipsius alumnus & scriba tradit) omnium nationum quæ sub eius ditione erant, iura quæ scripta nō erāt, describere ac literis mandari fecit. Inchoauit & grammaticam patrij sermonis. Mensibus etiam iuxta patriam linguā nomina imposuit: quum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus appellarentur. Itē uentos duodecim nominibus proprijs insigniuit, quum prius non amplius quā uix quatuor uentorum uocabula inueniri possent. Mensium quidem, Ianuariū appellauit Winthermonet/ Februariū Hornung/ Martiū Lenzmonet/ Aprilen Ostermonet/ Maium Wunnemonet/ Iunium

Carolus
Magnus.

Menses.

Iunium Brachmonet/ Iulium Heumonet/ Augustum Zernmonet/ Septembrem Herpstmonet/ Octobrem Wynmonet/ Decembrem Heiligmonet. Venus uero hoc modo nomina imposuit: ut Subsolanū uocaret Ostrenwind/ Eurum Ostfundren/ Euroaustrum Sundostren/ Austrum Sundren/ Austroafricum Sundwestren/ Africum Westfundren/ Zephyrum Westren/ Corum Westnordren/ Circium Nordwestren/ Septentrionem Nordren/ Aquilonem Nordostren/ Vulturum Ostnordren.

Vuasthaldus res Francorum (qui in Germania Franci uocantur) descripsit patrio sermone, literis usus, uti refert Hunibaldus, perquam similibus characteribus Græcis, nisi q̄ epsilon & ypsilon et gamma inuersa uidentur, Tritemius, Iulius Cæsar in castris Heluetiorum repertos caractères Græcos prodidit. ¶ Caricam linguam aliqui breuissimam esse, ideoq; præ cæteris barbaram aliqui tradiderunt, quibus tamen non assentitur Strabo. Mihi quidem uocabulorum breuitas, prononciationem exasperare uideatur, cum frequentia interualla & quasi hiatus relinquat, idq; eo magis si in cōsonantes terminentur: quod in sermone Germanico contingit utrunq; nam & monosyllabis dictionibus abundat, & ijs in consonantes excurrentibus. quare & prolata asperior, & condendo carmini inepta est. nam & cæsura minus fieri possunt, & plerq; syllabæ uel alijs uel positione longæ

Venti.

fiunt. Metra & homæoteleuta multi scribunt, ut pleriq; omnes puto populi, Latinis, Græcis & Hebræis exceptis: carmina in quibus syllabarū quantitas obierunt, nemo. Nos aliquādo conati sumus, sed parum feliciter, hisce uersibus hexametris:

Es macht alleinig der glaub die glenbige sâ-
lig/

Vnd darzû fruchtbar zur lieb' vnd gütige
herzen

Allwäg inn menschen schafft er kein müsse by
im ist/

Vnd kein nachlassen nienen, er würcket in alle
Rechtgshaftnen gmüthen alls güts vñ üdige
früntschafft.

Soch schrybt er nüt sim selber zû: sunder er
eignet

Dem Herrê Gott vñ siner gnad alle die eere/
Durch Jesum Christum Gott vnd mensch
vnseren Herzen.

In omnibus hisce uersibus pedes omnes spon-
dæi sunt, quinto excepto dactylo. neq; fieri faci-
le aut comode posse opinor, ut alibi etiam, nisi
fortè primo loco, dactylus collocetur. Admit-
tenda & licentia quædam foret præter uulgarè
loquendi usum, non minus sed amplius fortè
quàm Græcis & Latinis. Nostræ quidem lin-
guæ asperitatem consonantium etiam in eadem
dictione multitudo auget, quæ nullo sæpe uo-
calium interuentu emollitur.

Oratio

Oratio Domini uersibus Hexametris à
nobis expressa.

O Vatter vnser der du dyn ewige wonung,
Erhöchst inn himlen / dyn namen werde ge-
heilget.

Zû kum vns dyn rych. Dyn will der thue bes-
schâhen

Vfferd als in himelen. Vnsere tägliche narüg
Heer gibe vns hüt. Vnd verzych vns vnser
schulde/

Wie wir verzychend iedem der bleidigē vns
thüt.

für vns in kein versüchnuß yn/ (hilff one dy-
nen:)

Süder vom bösen erlöß vns gnädiger Heer
Gott.

Eadem hendecasyllabis reddita, qui uersus lin-
guæ Germanicæ aptiores uidentur.

Heer Gott Vatter in himmlen ewig einig/
Dyn nam werde geheiliget geeret.

Dyn rych komme genädlich/Begâr ich.

Dyn will löhe beschâhen vff der erden/

Wie inn himmelen vndren heiligen englen.

Vnser' tägliche † narüg vns gib hütte.

Verzych vnser schulden vns/wie auch wir

Verzychend schuldnere vnseren by vns hie.

Ver süchnuß sye wyt von vns o Heere.

Löß vns gnädiger Heer von allem übel.

Dacorum & Getarum sermo idem est, Stra-

† Pronun-
zung, pro-
pter carmē.

bo lib. 7. Fr. Alunnus in fine libri quem in
 scripsit diuitias uel thesaurum linguæ Italicæ,
 uoces cum aliarum linguarum Italicis affines,
 tum etiam Gothicæ enumerat, quarum pleræq;
 cum Germanicis nostris conueniunt: ut sunt
 Angil/Angelus. hermelin/mustela. band/uin-
 culum. baner / uexillum. banck / scamnum. bi-
 chier/poculum. clar/clarum. danza/tripudiare.
 lot/semuncia. nunna/ monialis. monck / mona-
 chus. scip, nauis. spyß/cibus. tascha/pera, &c.

Oratio dominica in lingua Germanica
 communi, uel Heluetica.

Vatter vnser / (uel potius, Vnser Vatter / ad-
 iectiua enim semper præponimus si nihil intercedat)
 Der du bist inn himlen / geheiliget werde dñn
 nam. zu kumme vns dñn rñch. dñn will geschä-
 he wie im himel / also auch vff erden. gib vns
 hütt vnser täglich Brot. vnd vergib vns vnser
 schuldē/wie auch wir vergäbē vnseren schuld-
 neren. vnd für vns nit inn versüchnuß. sunder
 erlöß vns von dem bösen / Amen. Huic &
 Sueuica in plerisq; similis est, nisi quod pro u.
 uocali longa, profert au. & pro i. longo (quod
 nos duplicatum scripsimus ij. aliqui y. scribunt)
 enunciat ei. & pro diphthongo ei, habet aliquā-
 do ai. pro ii uerò eu. pro a. in uerborum infini-
 tiuis ponit ä. in quibusdam contra. Verba quæ-
 dam plenius effert, ubi nos consonante aliqua
 uel syllaba abiecta syncopen facimus cum alibi
 tum

Gothica
 lingua.

tum in plurali numero: & in iisdem ubi Helue-
 tij d. uel t. addunt ipsi omittunt. Verbum habeo
 aliter formant. Aphæreses quasdam faciunt, ubi
 nos plenè proferimus. & pauca quædam uo-
 cabula prorsus à nobis diuersa habet, cum alia,
 tum rerum præsertim substantiua, ut animaliu
 quorundam, stirpium, &c. in quibus & alia lin-
 guæ utcunq; affines multum differre solent.

Vulgus etiam nostrum sæpe ch. profert, ubi alij
 pleriq; omnes f. ab initio præsertim dictionum,
 ut chranc / pro franc: chrut / pro frut. scriben-
 do tamen, ut & alia quædam linguæ nostræ uita
 emendamus, ut in omnibus linguis fieri solet.
 Commune est Germanis articuloꝝ quorun-
 dam aliquando finales tantum literas uel ini-
 tiales proferre, ut shansen / shuß / shrow / im-
 huß: ubi scribimus, des hansen / das huß / die-
 shrow / in dem huß. In præteritis quæ ge aug-
 mento præposito fiunt, nostri sæpius uel e. uo-
 cale tantum, uel augmentum totum omittit,
 gessen / gangen / pro geessen / gegangen. So-
 lemus etiam gg. scribere & proferre, ubi alij cf.
 ut mugg / pro muck. egg / pro eck. & uulgus
 mir / pro wir. item ch. ubi alij qu. chechsilber /
 pro quecksilber.

Heluetica, & partim etiam Sueuis et alijs qui-
 Rauracis Sequanis Bel- busdam Germa-
 gisq; usitata. nis usitata.

Mul.

Moul.

DE LINGVÄ

Wyn.	Wein.
Heilig.	Heilig.
Lüt/düten.	Leut/deuten.
Stan.	Steen uel stän.
Lan.	Lassen.
Trägen / sägen. treit/	Tragen / sagen. tragt/
seit.	sagt.
Wed/witt/wott. fott/	Welle/wilt/wolt. solt/
gist/kan/lan.	gibst/kommen/lassen.
Ich han/du hast. wir	Ich hab/du hast. wir
häd. wir hend ghä.	haben. wir haben
han.häd.	ghept. haben. hab.
	uel halt.
Ich läb/od ich läben/	Ich läb.
indifferent.	
Hinab/hinuff.	Nab/nauff.
Herab.	Kab.
Her.	Herr.
Gsyn.	Gwäsen.
Oepfel.	Apfel.
Spülen.	Binnen.
Chrye.	Bran.
Kilch uel chilch.	Kirch.
Trüsch.	Rugget.
Brünzel.	Bruntz/harn.
Kleider.	Häß.
Losen.	Horchen.
Nüt.	Nichts.
Ancken.	Schmaltz/butter.
Nun.	Nummen.

Baua

GERMANICA.

39

Bauarorum lingua Sueuicæ similis est, sed etiam crassior, ut audio: crassissima in Austria, uel aliqua eius parte. Frow pronunciant fraw: heuw/hauw.

Brabantica lingua inter ceteras Belgicas siue inferioris Germaniæ circa Rhenum & ad Oceanum litora sitarum regionum, elegantior hodie habetur, propter Louanium metropolim, in qua literarum studia florent, & Bruxellas primariam imperatoris aulam.

Oratio Dominica in lingua Flandrica: quæ parum differt ab illa qua Brabantii, Hollandi, Zelandi, Frisij, & alij inferioris Germaniæ populi utuntur.

Onse (oder üüse) vader die ghy syt in den gemel/gheheelicht werdet dyn (oder uuwe) name. toe komme üüs dyn rycke. dyn wille geschie vp erde / ghelyck in den hemel. üüser daghelicks brood gheff üüs hedē. ende vergheft üüs üüse schülden/ghelyck wy vergheuen üüse schüldenaren. ende leet (oder brinck) üüs niet in becoringhe. maer verlost üüs van den quaden / (oder boosen.) Amen.

Frisij quondam planè peculiari, dura, & multum à uicinis distante dialecto usi sunt: qua contractus omnes & negotia transigere & describere solebant. Hodie autem occidentales Frisij, in ciuitatibus præcipuè, ad Brabanicum et Hollandicum sermonem proximè accedunt, cum

Occidentales Frisij.

F

propter Hollandorum negotiatorum commercia, tum q̄ Cæsar ibi principatum obtinens, in summa eorum Curia Brabantos plerunq; constituit: qui sua lingua & ius dicunt, & res controuersas contractusq; oēs plebi conscribunt.

Vocabula quibus Frisij occidentales à Brabantis uulgo differunt, in oratione Dominica.

Vus	Noster.	Ziē	Hodie.
Vaar	Pater.	Himmel	Cælum.

E. quadruplex.

Brâ/ uel bré/ panis. pronūciant autem â. uel ē/ tanquam e. obscurum: ut nos in nominibus Brēm/ Krēmer. Nam â. alium nobis sonū habet, quē apud Græcos ar. ut *αἶψα*. lāben/ Klāben. in quibus uerbis syllabæ ultimæ e. breue habēt. quod ubi longū est duplicare solemus, ut See/ Klee.

Zrde	Terra.	Tāglich	Quotidianū.
Veriou/ Ou. sonat, ut Latinis au.	Ignosce.	Schildē	Debita.

Sonen uel sunē/ Peccata. sic ut prima uocalis medio inter o. & u. sono pronuncietur.

Quād	Malum.
------	--------

Orientalis Frisij.

Orientalis autem Frisij ad Saxonum linguā proximē accedunt, nisi quod pro f. plerunq; t. profere

proferunt: quamuis idem & Saxones quidam faciunt.

Belgæ Germani qui Gallis uiciniores sunt, multa admixta Gallica uocabula usurpant.

Oratio Domini Iesu in lingua Islandica, quam puto eandem aut proximam esse Gothorum linguæ in Scandinauia, de qua & paulò ante diximus.

Vader vor/ sun erit ai himmum/ helgizt bitte namb ti. fomi titi rife. verdi tinn uile/ suoms ai himme/ so ai podu. burd vor daglgt geb tu of i dag. og bergeb of skulden vorn/ suo sem ui bergebun skulldun vorn. ant leid of e ti breisl ni. helldur brelsa tu of ber illu. tatz sic.

De scribendi proferēditq; diuersitate in alijs quibusdam Germaniæ regionibus, ut in Germanico quodam libro Fabiani Franci annotatum reperi.

Germani quidam efferunt & scribunt o. pro a. ¶ e. pro i. ¶ f. pro y. Dicunt enim Franci sua lingua *Ko sag mer was est dos.* ubi nos dicimus, *Ja sag mir was ist das.* Pro f. sequēte r. Bauari ponūt *isth.* ut, *Tsthristel ist ein güts istreutlin.* ubi nos *Kristophel ist ein güte freutlin.*

Slesiorum quidam u. pro a. ponunt. ¶ i. pro i. ¶ ii. & d. ut cum dicūt, *Zu Kämische minche mygen/ &c.* quod nobis sonat, *Ja Kämische münche mögen.*

Sunt qui. pro u uel ū utantur. ut giuder
Brüder/pro gŭterbrüder. ¶ & eau pro au. (uel
eaw/pro aw) ut trawen/beawen/teawben:
pro trawen/bawen/tauben.

Veterum quidā scripserunt Den irbirn wei-
sin/eren libin &c. p Sen erbarn weisen/jhren
lieben/&c. i. scilicet ponentes pro e. & a. & rur-
sus e. pro i.

Misenus ōy pro ag. ponit ut Slesius ay. itaq;
pro cōmuni sermone, Die magt sagt. wagen.
nagel: Misenus dicit, Die möyt sōyt. wōyn.
nōyl. Slesius uerō, Die mayt sayt. wayn. mayt.

Multi duriores consonas (ab initio dicitur
nū maximē) pro mollioribus ponunt, uel con-
trā. nempe v. uel b. pro w. ¶ p. pro b. ¶ t. pro d.
& contrā d. pro t. ut, Venzel bil piten tas Do-
mas fōm fater. Fil/Migel/Vigel. pro Wenz-
zel wil bitten das Thomas vom vatter. Vil
Michel/Vickel.

Reperimus etiam ante annos centum & cir-
citer (circa annum Domini 1440.) litteram z,
scriptam fuisse pro s. & b. pro v. & lb. pro w. ut,
Dnzern grutz/ erzam vnd lbeisen/&c. item v.
p f. quoties l. uel r. proximē sequitur. ut, vleiß/
vruntlich. quorum prius apud Slesios, alterum
apud inferiores Germanos adhuc usitatum est.

Franci & qui circa Nigram syluam habitant,
m. pro w. aliquando, & f. pro i. ut diximus, acci-
piunt scribendo proferendoq; & eorum uicini
b. pro w. Vt, Bo mir bollen fen S. Tſthristels
filchen

filchen gan. pro, Ja wir wöllen gen S. Chri-
stophels kirchen ghan. Heluetij quoq; l. pro r.
filchen pro kirchen dicunt, (& mir pro wir,)
Hucusq; Fabianus Francus.

Carolus magnus (ut Io. Stumpfius in Chro-
nicis Heluetiorum refert) Germanicam linguā
characteribus Latinis primus conscripsit. Sed
adeo imperfecta circa hoc tempus Germanicæ
linguæ scriptura fuit, ut aliquot etiam post secu-
lis contractus, & causæ forenses omnes, & in-
strumenta, ut priuilegia Cæsarum, Latinè scri-
berentur: ita ut circa annum Domini milleſi-
mum ducentessimū demum Germanici sermo-
nis scribendi ac styli ratio in usum publicè sit re-
cepta. Quam uerō imperfecta olim Germanica
litteratura fuerit, uel ex Notgeri Sangallensis (q
claruit circa annum Domini octingentesimum
septuagesimum) scripto quodam apparet, in
quo etiam Oratio Dominica & Symbolum fi-
dei, his uerbis exprimuntur.

Oratio Dominica Germanicè scripta in
Heluetijs, anno Domini 870.

Fater ünser / du in himele bist / din namo
werdelgeheiligt. Idin riche chome. Din willō
gesiehe in erdo also in himele. Vnser tagolicha
brot kib vns hinto. unde vnser sculde belaz
üns / als auch wir belasend vnseren sculdige.
vnd in chorunga nit leitest du vnsich. Nun be-
lose vnsich sone vbele.

o pro e. r.
pro g. st.
p sch / &c.
e. et o aliqui
in sine abū
dār. uo uel
ou uel au
pro s. c.
pro f.

Symbolum fidei, eodem tempore & ibidem scriptum.

Ich keloubo an Got allmachtigē fater / Ihesu
sen himeles vnd erde. Vnd an sinen son Iesu
sum Christum einigun / vnsern herrē. der von
ne demo heiligen geiste infangen uuart. Vn-
ne Maria der magede geborn uuart. Beno-
thastot uuart pi Pontio Pilato: vnde bi imo
an cruce gestachiet ir starb: vnde Begraben
uuart: ze hello fuor: an demo dritten tage
vone tode erstuont: ze himele fuor: da sizet
ze Gotes zesunne des almachtigen fater. dan
na funffziger ze irteilene die er danne findet
lebende alde tote. Keloubo an den heiligen
geist. Keloubo heilige die allelichun gesame-
nunga. Keloubo zehabenne der heiligun
gemeinsame. Keloubo belassung vnser sunde.
Keloubo des fleisches vrsende. Keloubo ewi-
gen lib. Amen. Das thvon ich Keunaro/etc.

Audio & Psalterium sacrum similiter trans-
latum eo tempore, extare in cœnobio diui Gal-
li. Videtur autem hic sermo, quo orationē Do-
minicam & Symbolum fidei iam recitauimus,
ad inferioris Germaniæ sermonem propè acce-
dere: tum uocabulis (nam & cooringhe illis
tentatio est, & leiden uel leeten ducere &c.) tum
scribendi ratione. Et ferè quæcunq; uetera Ger-
manicè scripta apud nos etiã reperiuntur, infe-
rioris Germaniæ dialectum præ se ferunt: à qua
Islandica quoq; minus differt quàm ab alijs ple-
risq;

risq; Germaniæ dialectis. Non habent illi (Ger-
mani inferiores, Septentrionales & Saxones)
tam frequentes diphthongos ei. & au pro i. & u
longis, quibus Sueui, Bauari & alij pleriq; Ger-
mani abundant, adeo ut inepti quidam etiã
Latinè ueinum & aufum pro uino & usu dice-
re audeant. Heluetij etiã pleriq; similiter illas
non habent, à Septentrionalibus scilicet Germa-
nis, Gothis & Suedis oriundi, quorum sermo-
nem & pronunciationē etiã in alijs quibusdã
imitantur. Crassissima ferè dialectus, Boio-
rum seu Bauarorum uulgi existimatur: optima
circa Misenam, ut audio. Inter nostri temporis
scriptores M. Lutheri stylum multi laudant. nã
ex ueteribus paucissima & breuissima quædam
scripta extant: nec ulla, quod ad stylum, laudan-
tur, quod sciam. Cantilenis ferè comprehende-
bant & celebrabant ueteres Germani, quæ me-
morix tradere uolebant. sed hæ etiã omnes
puto iniuria temporum et incuria hominum in
obliuionem abiierunt. Apud nos quidem nullū
est uetustius carmen, quàm quod Theodorici
Veronensis & Hildebrandi gesta celebrat. Sunt
et illa forte medio critè antiqua, quæ in templis
Germanicè à tota plebe decantata sunt hætes-
nus, cum cætera Latinè cantarentur, ut illud de
resurrectione Domini, Christ ist erstanden
Von der marter allen. &c. Carolus Magnus
(Eginhardo teste) barbara & antiquissima car-
mina, quibus ueterum regum actus & bella ca-

nebantur, scripsit, memoriæq; mādauit. Apud Gothi. Gothos & alios Septentrionales Scandinauiaq; populos, gigantum & fortium uirorum gesta antiquitus saxis montium inscripta & insculpta etiamnum uisi, illarum gentium historiographi produnt, ut Saxo Grammaticus: & Io. Magnus Gothus, nostro tempore archiepiscopus Upsalensis, historiæ Gothicæ conditor, in qua & alphabetum Gothicum antiquissimum publicauit, & sæpe ueterum apud Gothos carminum mentionem facit, quæ interdum Latine conuersa recitat. Io. Auentinus etiam in Boiorum Annalibus aliquoties regum quorundam in uetustis Germanorum carminibus nomina et facta celebrari ait. sed hæc fortè sunt, quæ à Carolo magno condita diximus. Gothica quidem multò uetustiora arbitror. Siquidem Romanum imperium ad eos usq; non penetravit: & Gothorum regnum plusquam bis mille annos durasse, author est Iordanus episcopus genere Gothus.

Vagus fluuius Hungariæ oritur ex altis montibus, qui Carpathi caput existimantur, niue perpetua cõspicui. Sclauorum lingua appellantur Tatti, hoc est Tatari, q; in regionem Tartarorum, qui ueteribus sunt Getæ, uulgi opinione protendantur, Ge. Vuernherus. De Gothorum origine & internecone: & q; ueteres illi Gothi de Scythia pulsi sint, longè alij quam qui sub rege Daciæ (Dania) in Gothia degunt in Septentrione,

Septentrione, leges historiæ Matthiæ à Michau libro 1. cap. 11.

Gothi retro uel supra Capham incolūt. post eos Alani. Gothi Germanicè loquuntur. nam famulus Germanus, qui mecum erat, facile eos intelligebat. Ibidem Gothalani sunt, populus ex utrisq; mixtus, cum Gothi Alanis qui priores hæc loca tenuerunt, superuenissent, Iosaphat Barbarus in Italico libro legationis suæ ex Venetijs ad Tanam.

Ostrogothi Tauricam Chersonnesum post primam occupationem usq; in hodiernū diem inhabitant. Nam licet imperatores Græci peninsulam illam aliquando possederint: Ianuensesq; Cassam, quæ est Theodosia, occupauerint: Tamerlanusq; decantatus Tartarus illam cepit, à quo tempore eam Tartari Vlani (qui & Præcopenses & Crimnenses, ex oppidi nomine ita uocati) possederunt ac inhabitauerunt: qui & ipsi postea à Turcis fuerunt subacti, & ad tributum soluendum coacti: Ostrogothi tamen semper montana, licet sub tributo, possederunt. Loquuntur autem Germanicè, qua lingua omnes Gothi, utpote Germani, sunt usi. Superfuere & ad ætatem usq; nostram duces Gothorum nobilissimi de Mankup, qui castrum Mancup semper à Tartarorum ui defenderunt, donec Machumer Turcarum imperator Cassam expugnauit, Tartarosq; ac peninsulam suo subiecit imperio, tum & castrum Mancup cepit, ac duos

Gothi &
Ostrogothi.

duces fratres de Mancup gladio percussit, in quibus & tota Gothorum illorum nobilitas cessauit. Gothi uero qui adhuc in montibus supersunt, ut plurimum uineas colunt, & inde uitam sustentant. Porro & hoc sciendum, quod ex omnibus nationibus Gothicis nulla amplius in Germania superest, exceptis Scyris, qui & nunc quoque Strij uel Stirenses adpellantur: & Turcilingis, qui et Turingi, Bilibaldus Pirkeymerus. ¶ Scribunt Gothorum nomen plerique per t. simplex, aliqui per duplex. rursus t. alij aspirant, alij non aspirant. ¶ De Gothis haec tenus sparsim in Germanicae linguae mentione. Loquuntur autem Germanice hi quoque Gothi, qui Schonidie seu Scandinauiae partem incolunt. Eorum uocabula quaedam in praecedentibus, & in Islandica lingua (quam Gothorum in Scandinauia proximam esse reor) orationem Dominicam exhibui. Similis etiam fuerit in eodem tractu Noruegiae lingua, cuius dictiones paucas adscribam.

Sctrij.

Turingi.

Noruegia.

Noruegice.	Germanice.	Latine.
Gete	Geiß	Capra.
Öel	Bier	Cereuisia.
Brod	Brot	Panis.
Stuhr	Groß	Magnus.
Speck	Fleisch	Caro.
Picke	Magt	Ancilla.
Hußbund	Hußuatter	Paterfamilias.

In alijs quidem & remotioribus earundem ad

ad Septentrionem regionum locis, linguam a communi Germanica multum uariare puto. nam ut Olaus Magnus scribit, Veterum dionorum montes uocant Hornilla buck. Diabolum, Trol. & fluuium quaedam, Trolheta, id est diaboli uerticem uel caput. haec puto eis caput est: & cetum ingentem troluual.

Septentrionales & maritimi Germani quos inferiores uocamus, s. mutant in t. & b. in f. & z. quoque in t. quare a superioribus Germanis non facile intelligi possunt, Munsterus.

Oratio Dominica Geldrice.

Onse vayer die ghey seit in den hemel/geheilicht sey vwen naem / wu reyck ons toecoem / vwen wil geschie up erden als in den hemel/geest ons heuyē ons daghelichs broot / ende vergeeft ons onse schult / als wey vergeuen onse sculdnaers / ende enleyt ons niet in becoringhe / sonder verloest ons van allen quaden. Amen.

Eisdem Geldris moyer est mater, Bruyr frater, suster soror.

GETAE alijs idem qui Gothi sunt: alijs Tatari, inde nimirum quod uerus Gothorum regio hodie Tartariae regno subiecta, & eius pars sit.

GOTHINI & OSII terga Marcomanorum Quadorumque claudunt. Gothinos Gallica, Osos Pannonica lingua coarguit non

esse Germanos: & q̄ tributa patiuntur. partem
 tributorum Sarmatae, partem Quadi ut alieni-
 genis imponunt. Gothini, quo magis pudeat,
 & ferrū effodiunt, &c. Cor. Tacitus in libro de
 morib. Germanorum. Quados, Marcoman-
 nos & Gothinos, Moraviae & Slesiae regiones
 incoluisse Andreas Althamerus conijcit. Osi ue-
 rò (inquit) eam incoluerunt partem quae est
 Moraviae uicina, uersus Slesiam & Poloniam,
 ubi sunt Opperl et Neussa urbes. Vtrum Ara-
 niscis in Pannonia ab Osis Germanorum na-
 tione, an Osi ab Araniscis in Germaniam com-
 migrauerint, cum eodem adhuc sermone, in-
 stitutus, moribus utantur, incertum est, Tacitus.

G O T H O R V M lingua, uide in Ger-
 manica.

D E G R A E C A L I N G U A
 uetere.

G R A E C A lingua olim non per Euro-
 pam tantum in ipsa proprie dicta Graecia: sed
 in minore Asia quoq̄, ut Ionia & finitimis re-
 gionibus, & in parte Italiae quam Graeciam ma-
 gnā uocant, in communi & uulgari hominū
 usu fuit. & in alijs quoq̄ remotissimis regioni-
 bus propter bonas & utiles artes atq̄ scientias,
 sed inutiles quoq̄ ut magiam, ea lingua tradi-
 tas, uiri sapientes, ut Druidae apud Gallos, ope-
 ram illi dabant: quemadmodum hodie quoq̄
 patrum nostrorum memoria per omnes in Eu-
 ropa

ropa quae Christum agnoscunt regiones, apud
 sapientes & literarum studiosos homines, eius-
 dem linguae cognitio in omni philosophiae &
 scientiarum genere, maximo Dei beneficio, re-
 stituta renouataq̄ est, sicut etiam Hebraica & La-
 tinae linguarum, quae iam prorsus obscuratae &
 exolatae erant: cum ita nimirum uideretur Deo
 opt. m. ut tres illae linguae, quae tum maxime flo-
 rebant, cum filius eius unigenitus propter peccata
 nostra in hanc terram e caelis descenderat,
 & quibus eo mortuo totidem tituli regij in cruce
 cui affigebatur propositi sunt, nunc etiam pu-
 ra euangelij & Christi doctrina, inter multas fi-
 delium persecutiones & mortes, renascente, &
 suis crescente uulneribus, sanguine martyrum
 irrigante, restituerentur: ut hoc ueluti instrumen-
 to, sub appropinquatem secundū Domini ad-
 uentum, daemionibus & huius mundi proceri-
 bus inuitis, in orbem terrarum sacrosancta ue-
 ritas spargeretur: ad idem beneficium acceden-
 te etiam, quae eodem tempore primū non absq̄
 singulari prouidentia Dei inuenta est, mirabili
 typographorum arte. ¶ Linguam Graecam La-
 tina priorem fuisse Seruius scribit in Georgicis
 super illo Vergilij, Oestrum uetere uocantes.
 Et sanè uidetur mihi quoq̄ Latina antiquior es-
 se, eo maxime argumento, quod & literarū cha-
 racteres (quod in maioribus clarius est) Latini
 ferè à Graecis mutuati uidentur, & uocabula eo-
 um innumera usurpant: Graeci Latinarū ferè

nulla. Vnde cōvincitur uel omnino, uel saltē scribendi usū Græcam esse uetustiorē. Vbi hoc etiam mirari lubit, quod eadem quæ uetustatis in hisce tribus linguis, religionis quoque prius aut posterius & literis comprehensæ & hominum animis acceptæ differentia sit. Vetustissima enim est Hebraica, et literarum monumentis religionem sacram prodidit ea primum. Hanc sequitur Græca, in qua nouum Testamentū conscriptum est. Post Græcos Latini & acceptarunt religionem, & suis tradidēre literis. post Latinos Germani aliæque gentes, postquam Christum sapere cœperunt, & suam & sacras (hoc est in quibus res sacræ & diuinæ ad salutem nostram traditæ sunt) linguas excolere cœperunt, ut nostro tempore Rhæti qui Italicè loquuntur, Vualli in Britannia, Rutheni & alij. Ita paulatim religionis tanquam uestigia linguæ secutæ sunt diuersæ. quo nomine tres illas potissimum, quibus & olim tradita est religio & in cruce consecrata, & nostro tempore renouata, in suo usu ecclesia retinere, fouere atque excolere debet.

Tarentini & alij Græciæ magnæ in Italia populi (ut diximus) apud quos Pythagoricæ professionis permulti sectatores fuerunt, Græcè locuti sunt: & extant quædam fragmenta hominum Tarentinorū Græcè scripta sermone Dorico (quo & Siculi utebantur) ut in Collectaneis Stobæi, quorum nomina iam non succurrunt: & in suo Lexico Hesychius uocabula aliquot

quot recenset tanquam Græca, Tarentinorum glossas: quale est, *Κλανμαρίμενον, κλοάουλα, Ταραντινοι.*

De uarijs huius linguæ dialectis, Aeolica, Attica, Ionica, & Dorica, partim supra à nobis dictum est, partim infra dicetur, pro ordine quem sequimur literarum. Communem quidem linguam in nulla regione priuatim uulgò receptā fuisse iudicārim. habet enim ubique uulgus suum aliquid proprium, quibus à cæteris plerisque differt: sed illam dici communem, quam uiri uel literati, uel alioqui sapiētes & peregrinationibus cultiores usurpabant. Quod ad uulgares dialectos, Attica inter cæteras & elegantior & communi propior erat: Dorica, ni fallor, crassissima: quare etiam æglogæ & pastorum colloquia, in ea conscripta sunt à Theocrito & Moscho. Memoratur fortè ab alijs inter dialectos Græcas & Thessala, & aliæ quædam: quæ (nisi fallor) ad quatuor prædictas referri omnes possunt. Georgiani lingua Græca utuntur in sacris, cum uulgaris eorum lingua Tartaricæ & Armenicæ media sit. Iacobitæ etiam in lingua Græca similibus characteribus utuntur, qui à Græcis parum uariant, & nonnullæ eis peculiæres adduntur, Postellus. & similiter ferè Moschouitæ.

Carthaginenses in bello aduersus Dionysium seniore, quum se literarum Græcarum commercio proditos sensissent, ac quicquid fuisset ab ipsis decretum, Dionysio significatum,

GRÆCA VVLGARIS.

senatusconsulto cauerunt, ne quis postea Carthagineſis aut literis Græcis aut sermone infuſceret ſtuderetue, Cælius Rhodig.

Oratio Dominica ſermone & characteribus Græcis.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. ἴηθηθήτω τὸ θελημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Πρὸς ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφεσις ἡμῶν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἀμήν.

Eadem Latinis characteribus.

Pater hemôn, ho en tîs uranis, hagiasthito to onomâ su. elthêto hi uasilîa su. genithito to thelimâ su hôs en uranô ka' epî tîs gîs. tôn arton himôn tôn epiúſion dôs himîn simeron. ka' âphes himîn ta ophilimata himôn, hôs ka' himîs aphîemen tîs ophilêtas himôn. ka' mi ifenênkis himâs is pirasmôn. allâ rhyſa himâs apô tû ponirû. Amin.

DE LINGVA GRÆCA vulgari hodie.

LINGVA Græca hodie vulgari non minus ferè multis in locis à uetere Græca recessit tum uocabulis barbaris admixtis, tum Græcorum deprauatione literis & terminationibus immutatis, quàm Italica & Hispanica, à uetere Latina. Vidimus hac lingua translatam & excuſam

GRÆCA VVLGARIS. 47

ſam Homeri Iliadem : & Leonardi Phortij Romani libellum de re militari, metris homæoteleutis, cuius hoc initium est:

Τὸ πολέμου νὰ γροικῆσω

Τ' ἀναγκῶνα νὰ ξηγήσω

Τὰ ποτὰ πειθιμημένη

Εὐγγεῖ καὶ πεινιμένη

Εὐλογίῳ παλικῶρη, &c.

Ἰάκωβος τῷ Λαοδάρῳ,

Sed suspicor ipsum vulgari sermonem corruptiorem esse, quàm qui à literatis scribitur. Inter dialectos uarias, quarum aliæ alijs plus minusue corruptæ sunt, ut Cretæ, Cypri, Corcyræ et alias, Peloponnensem ceu puriorem hodie præferri audio. Cyprius quidâ superioribus annis cum hac transfiret & me salutaret, vulgatas apud Græcos huius temporis sententias mihi descripsit istas: Ο παπῆς καὶ ο ἀνιχρὶ ποῦ ἀπὸ μιὰν μαναρ ἐγγινημένη. Τρεῖς λεπιδὶναλιδὸς, εὐδὲ ἀδιδόλι. Τρεῖς λακα, λαμπρορ, γίωκα, θαλασα. Κεβδία ριγὰδὸρ ἰδ χίριρ λιρὺς. Ο λαγὸς ἐγγιγορὰ πρὲξ ἀπα μὲ ἀμαξίρ πορὶς, id est Lepus celeriter currit, sed curru capitur, quod postremû Italici etiam in prouerbiali usu est. Petri Burrana Lucarnêſis libellus inscriptus Corona pretiosa excusus est Venetijs anno Domini 1546. in quo è regione cõferuntur uocabula linguarum quatuor, Italicæ vulgari, Latinæ: Græcæ vulgari, & Græcæ ueteris.

DE LINGVA HEBRAICA.

HEBRAICA siue Iudæica lingua, quæ & sacra dicitur, quòd uenis Testamẽ

tum in ea primum sit conscriptum: qui liber fere solus pure Hebraicus habetur: cæteri iisdem characterib. scripti uel Chaldaici sunt, uel alias dialectos & glossas admixtas habent. Recentiorum quidem Iudeorū sermo, qui Thalmud interpretati sunt, ideo obicurus est, q̄ omnium fere gentium uocabula intermiscuerit. ¶ Samaritana lingua, prisca Hebraica est, Postellus. Idem Hebraicam & Phœnicum linguam eandem facit, omnium antiquissimam. Vide infra etiam in Punica.

Sequitur precatio domini transcripta ex Euangelio secundum Matthæum, quod Sebastianus Munsterus in Ebraica lingua edidit Basilea. Id uerò Euangeliū Ebraicum non per omnia congruere Syriaco, uel Ebraico, quo diuus Hieronymus usus est, patet uel in uerbo panem nostrum quotidianum: quod Hieronymus legit crastinum: ut Commentaria eius in Matthæum testantur.

† Rectius
theasch.

Abinu schæbbeschamaim, iikkadefsch schmæcha: thabo malchuthcha: † ieaſch retzoncha chibschamaim, ubaarætz: æth lahhmenu themidi then lanu haiom: usahh lanu æth hhobotheinu caaschær anahhnu solhhin lebaalei hhobotheinu: ueal thebienu benissaion, ælla hatzilenu mera. Cilecha hammlechuth ugburah uechabod leolam olamim. Amen.

Pater noster, qui in cœlis, sanctificetur nomen

men tuum: Veniat regnum tuum: Fiat uoluntas tua sicut in cœlis, & in terra: Panem nostrū continuum uel perpetuum da nobis hodie: & remitte nobis debita nostra, quemadmodū nos remittimus debitoribus nostris: & ne facias nos uenire in tentationem, sed libera nos à malo. Quia tuum regnum & potentia & gloria in secula seculorum. Amen.

אָבִינוּ שְׁבַשְׁמַיִם וְקָדַשׁ שְׁמוֹ וְתְבוּאָה
מַלְכוּתְךָ: † יַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּבַשְׁמַיִם
הַעֲשֵׂה
וְבָא רְצוֹנְךָ אֵת לְחַמְנוּךְ תְּמִידִי הֵן לְנוּ הַיּוֹם:
וְסֵלַח לְנוּ אֵת חַוְתֵינוּ כְּאֲשֶׁר אָנָּחֵנוּ
סוֹלְחִים לְבַעֲלֵי חַוְתֵינוּ וְיֵאלֹהֵי הַבְּרִיאָנוּ
בְּנִסְיוֹן: אֵלֵא חַזְיוֹנוּ מִרַע: כִּי לֵךְ הָיָה
חַמְלַכְתְּךָ וְגִבּוּרְךָ וְכַבֹּד לְעוֹלָם
עוֹלָמִים אָמֵן:

DE HETRVSCA
lingua.

HETRVSCA M linguam hodie nullam esse puto. olim à Latina plurimum differēbat, ut ex uocabulis quibusdam paucis, apud aucthores, apparet: quale est Aelar, id est deus, in Augusto Suetonij. ¶ Padus à profunditate Botigon ab Herulicis nūcupatur, à Liguribus Bo-

tigum. *Ancona*, prius *Picena* uocabulo *Hetrusco* simul & *Aboriginū* dicta. *Piceni* lingua *Hetrusca* genus sacrum dicitur, orti à *Sabinis*. *Ferentani* primum à *Liburnis* & *Dalmatis*, inde his pulsus à *Thuscis* orti: quorum lingua *Larium* metropolim uocaberunt, id est nobilem principem. *Laronem* enim *Hetrusci* & *Larunem* & *Arunem* uocant nobilem principem, (ut hodie *baronem Hispani* si bene meminimus.) Inde in *Transpadana* (*Gallia*) *Larium lacum*, & in *Thuscia* *Larones amnes*, & *Arunes colonia*, & *uiri Arunes*: quos *Thusci* secunda declinatione, *Romani* & *Græci* sicut *Atlas* tertia declinat, & proferunt *Aruntes*. (Hinc etiam nimirum nomen *Arūntis Clusij*, quo duce *Galli* alpes transcenderunt, & sensim ab omni *Gallia cisalpina* *Hetruriā* pepulere.) *Sagi* dicti sunt primi *Thusci*, id est pontifices & sacri expiatores. *Sabinis* et *Hetruscis* nō est litera *q*. sicut *Romanis*, (quare *c pro q*. scribebāt.) Hęc omnia *M. Portius Cato*. Idem, *Comerus Gallus* (inquit) docuit suos *Italos* urbem curribus componere: Et idcirco *Veij* appellati sunt uocabulo *Sago* (*Scythico Armenio*, uel *Sacaram*, ut ego interpretor) qui *Veias* plaustrū appellant (ut *Germani* *wegen*) & urbem ex his compositam, si parua sit, *Veitulam*: si magna, *Vlurdum*: si metropolis, *Cyocholam*. Ad hęc quoq; tempora *Scythæ* plaustris & curru pro domibus utuntur, *Berosus*.

¶ *Hetruscæ* originis suspicor esse etiam illa uocabula,

cabula, quæ *Arnobius* libro 7. aduersus gentes recenset, de uictimis & earum partibus olim usitata: ut sunt, *apexabo*, *longauo*, *tucetum*, *nēnia*, *palasea*, uel *plasea*, *fendica*, *istitium*, *mateola*, *fitilla*, *augmen*, *magmentum*, *amen sanguinū*, &c. à quibus enim *haruspicinæ Romani* superstitionem acceperunt, ab ijs etiam uocabula mutatos uerisimile est.

¶ *Videri* potest hęc lingua aliquid commune cū *Armenia* uel *Scythica* habuisse. utriq; enim *sagos* nominant pontifices & sacros expiatores: & *Noam* ex *Armenia* profectum in *Italiā* ferunt, & utriq; conscriptos de naturalibus & diuinis rebus libros reliquisse. *Vtriq;* *Vestam* coluerunt, & ignem seruarunt perpetuum. ¶ *Hetruscas* aliqui (*Latinorum*) fabulas exposuerunt, sicut *Liuius* & *M. Cicero* alicubi testantur, *P. Crinius*.

DE HIBERNICA LINGUA.

I B E R N I A uel *H I B E R N I A* in *Oceano* inter *Angliam* & *Hispaniam* posita est, dicta ab *Ibero* duce, homine *Hispano*, qui primus cum magno hominū numero eam occupauit: uel ab *Ibero* fl. *Hispaniæ*, cuius accolæ primi insulam habitasse feruntur. *Hiberni* quidem cum habitu corporum, tum uiuendi ritu atq; moribus non ualde discrepant ab *Hispanis* uicinioribus. *Hibernica* lingua peculiaris est, qua etiam *Scoti syluestres* & insulani ab *Hibernis* oriundi utuntur, *Munsterus*.

HISPANICA.
DE HISPANICA
lingua.

HISPANORVM lingua uetus que fuerit, non habeo quod dicam. uerisimile est autem in oris ad mediterraneum mare, præsertim occasum uersus remotis, Libyca uel Mauritanica linguæ olim usum exiisse. nam & Mauri in illis regionibus imperarunt: & multa Maurorum uocabula adhuc habent relicta, præsertim Lusitani, ut audio. Inter dialectos, quibus hodie utuntur, Castellana præfertur. Affinis est Italica, & ad Latinam linguam propius quam Gallica accedere mihi uidetur, minus tamè quàm Italica. Habent & Gothica quædam uocabula cum alia, tum propria, præsertim uirorum. nam Gothi multo tempore Hispanias obtinuerunt; & per illorum grassationes ac imperia, Latinam linguam in Italia primum, deinde etiam Gallijs Hispanijsq; corruptam arbitror, & nouas illas, quibus nunc loquuntur, inductas. Opinor enim uulgus Gallorum quoq; & Hispanorum imperantibus Romanis Latine aliquandiu relicta paulatim ueteri lingua locutum. quod in Germania non contigit. neq; enim Romani totam occupare Germaniam potuerunt, neq; diu illas quas occupauerant partes retinere. Vide infra in Sardorum lingua.

Oratio Dominica Hispanicè.

Padrenuestro, qui eres en los cielos, sanctificado

HUNGARICA.

50

cado sea el tu nombre. uenga el tu reyno, faga se tu uoluntad assy en el cielo, como en la tierra. nuestro pan cotidiano dad le a nosotros oy. y pardonna a nosotros nuestra deuda, como nosotros perdonamos a nuestros deudores. y no nos traigas en tentacion. mas libra nos de mal. Amen.

DE LINGVA HUNGARICA.

HUNGARIA Austria contermina & in orientem uergens, inferiorem Pannoniam à fluuio Leycha usq; ad Sauum completitur, & Danubiū transgressa ad Polonos usq; protenditur: & quæ quondam arua tenuere Gepidæ Daciq; obtinet. Imperium gentis Hungaricæ multo latius est quàm ipsa Hungaria. nã & Dalmatæ, quos Schlauos: & Illyrij, quos Bosnenses: Triballi seu Mysij, quos tum Seruios tum Rascianos appellant: & Getæ, quos partim Valachos, partim Transyuanos nominant, Hungarorum imperium subierunt: etsi nonnulli æuo nostro Turcarum armis deuicti defecerunt. Hanc prouinciam quatenus circa Istrū extenditur, sub Octauiano Cæsare Romani primum obtinere. Daciã uerò trans Danubiū, quæ nunc Hungariæ portio est, Traianus imperator edomuit. Post Romanos aliquando Huni Scythica gens, aliquando Gothi ex insulis Balthici maris populi, deinde Longobardi ex

Germania profecti Pannoniam occupauere. Postremo Hungarorum natio ex ultimis Scytharum finibus inundaui, quæ usq; in hanc diè regno potitur, & ultra citraq; Istrum latè domi natur. Extat adhuc non longè ob ortu Tanais altera Hungaria, nostræ huius de qua sermo est mater, lingua & moribus penè similis: quamuis nostra ciuilior est, Christi cultrix: illa ritu barbarico uiuens seruit idolis, Aeneas Syluius in Europa.

Lingua.

Salutatio Angelica Hungaricè.

Vdúosglied	Maria	malatschual	tegliesch,
Aue	Maria	gratia	plena,
uruagion	teueglied,	tenagialdot	assionalatock
dominus	tecum,	benedicta	tu mulieres
kofotte,	eschaldot	temiegniet	giumoltsche
inter,	benedictus	tui uétris	fructus
Iesus	Christus.	Amen.	
Iesus	Christus.	Amen.	

Numeri cardinales.

Eig,	ketto,	harom,	nieg,	öt,	hatt,	het,
Vnū,	duo	tria,	quor,	quor,	sex,	septem,
niogls,	kilentz,	tiz.				
octo,	nouem,	decem.				

Oratio Dominica Hungaricè, nescio quàm rectè scripta. ego conferendo singulas dièctiones extricare me non possum, sed ut accipi ita adscribam.

Myat

Myattyank ky uagy meynnyegben, zenteltessek te newed. Iwionte te zent orsagod. Legen te semt akaratod myke pem meynnegben ahow kepen oz foldouys, agyad ne kwuk, mynden napy kynywrek et. Es bochasd meg ne kwim my, uet keyn kepen my esmeg bochatwrek ahmy elemuk ueteteknek. Es ne ueg mynket kezertet bru de sabadich mynden gonosztwl. Mert tyed az orszag, es az hatalom, es az di chofeg. Amen.

Ex Iuhra regione Scythiæ frigidissima ad Septentrionem & Oceanum (supra Tanaim) egressi sunt Iuhri, à posterioribus Huni (dostiores Hunos ab Hungaris distinguunt, ut mox Augustinus) & Hungari dicti, qui ad Gothiam ascendentes uehementer multiplicati transferunt maxima flumina circa paludes Maotidis, intraueruntq; Pannoniam, & secundo regressu eam occupauerunt, tenentq; in hunc diem: & lingua uidentur omnino eadem (qua Iuhri Scythæ) nisi q; ad siderunt nostri Hungari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Iuhra nō reperiuntur. Iuhri quidem Scythæ omnino syluestres sunt, & in frigidissima regione miserimè degunt, Matthias à Michou.

Hungaros ex Scythia uenisse nemini dubiū est, de nomine disceptatur, cum alij ab Hunnis & Anaris uoce composita dictos esse asserant, alij aliud comminiscantur. At uero propius est

G S

HUNGARICA.

à regione Iuhra uel Iugaria (ut quidam dicere malunt) regione Moschis confini & ad imperium eorum pertinēte, manasse Hungarorum nomen, cum nunc quoq; Slauiorū lingua, qua nulla per Europam latius patet, Iuhri, uel prima syllaba non nihil (ut fit) leuigata Vhri uocentur, Ge. Vuernherus.

Vgros Io. Auentinus Teutonibus adnumerat, quamuis lingua & moribus discretos. Vgri (inquit) qui ipsorum lingua Megari uocantur, una gens est, non in plures nationes diuisa, ut cæteri Germani: latissimum possident regnum. Venedis Teutonibus (Sclauonicè loquentibus, qui tamen Teutonibus adnumerantur uicinis) imperitant. aduenæ sunt. origo eorum in quarto (Annalium Boiorum) narrabitur uolumine. incolunt Pannoniam, & eam partem Germaniæ, quam Iaziges, Goti, Geta, Gepidæ olim tenuerunt. Nec enim Hunni sunt. Nam Hunnis successere Venedi & Boij. Hos pepulere Vgri, quemadmodum in quarto referimus libro in uita imperatoris Arionulphi Cesaris Augusti. ¶ Lege etiam supra in Dacis.

Hungari ad Vagum fluiuium Illyricè loquuntur.

Nihil habet hæc lingua cum Illyrica, aut Britannica commune, nec cum ulla alia (opinor) ei conuenit. Audio hac lingua impressum esse nouum Testamentū, sed ferè inutiliter, quod hæctenus in scribendi usu non fuerit hic sermo, &

Gepidæ.
Hunni.

ILLYRICA.

52

& rustici etiam Latinè scribere quantum poterant conari sint. Mihi nulla lingua tam barbara uideatur, quæ non ab hominibus literatis ita scribi possit ut intelligatur: nam & nostra memoria primùm Rhætica alpina scribi cœpit.

H V N I uel H V N N I, uide in Hungaris.

IACOBITAE in lingua Græca similibus characteribus utuntur, qui à Græcis parū uariant, & nonnulli eis peculiare adduntur, Postellus.

I A P I D E S & I A Z Y G E S Illyricè loquuntur.

DE ILLYRICA SIVE
Sarmatica lingua.

MOSCHOVITAE Illyrica lingua Illyricisq; literis utuntur, sicuti & Sclau, Dalmata, Bohemi, Poloni & Lithuani. ea lingua longè omnium latissima esse perhibetur. nam Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in Aegypto apud Memphiticum Sultanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebat. In hanc linguam ingens multitudo sacrorum librorum, industria maxime diui Hieronymi & Cyrilli translata est. Præter quoq; patrios annales, Alexandri etiam Magni Romanorumq; Cæsarum, itemq; M. Antonij & Cleopatrae memoriam ipsæ literis commendatam tenet. Philosophiam ue-

Sueui &
Burgundi.

ro & fideralem scientiam, cæterastq; disciplinas,
& rationalem medicinam nunquam attingere,
Paulus Iouius. ¶ Vandali, Sueui & Burgundi,
fuerunt de regno Poloniæ, à locis quæ inhabi-
tarunt appellati, & lingua usi sunt Polonica. fue-
runt autem Germani, & non Sarmatæ neque
Scythæ, Matthias à Michou. Et mox, Lingua
Sclauorum amplissima est, & per plurimas dif-
fusa terras, ut sunt Seruij, Mysij, Rasci seu Bul-
gari, Bosnenses, Turco hac tempestate subiuga-
ti (& alij,) ueluti Dalmatæ, Croatæ, Patmonij,
Slau, Carni, Bohemi, Moraui, Slesitæ, Poloni
maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Cas-
subitæ, Sarbi, Ruteni, Moscouitæ. Hi omnes
Sclauj & Vindelici (Vandalici) sunt, per ampla
regna inhabitantes. Sed & Lituani iam sclauo-
nizant: Nugardi quoq; , Plescouienses, Smol-
nenses & Ohulici. ¶ Sclauonica lingua, quæ
hodie corrupto nonnihil uocabulo Sclauoni-
ca appellatur, latissimè patet: ut qua Dalmatæ,
Bosnenses, Chroati, Istrij, longosq; secundū ma-
re Adriaticum tractu, forum Iulij usq; , Carni
(quos Veneti Charfos appellant), item Carnio-
lani, Carinthij, ad Drauum fluuium usq; : Stirij
uerò infra Gretzium, secundum Mueram Da-
nubiū tenus, indeq; Mysij, Seruij, Bulgari, alijq;
Constantinopolim usq; habitâtes: Bohemi præ-
terea, Lusacij, Silesij, Moraui, Vagiq; fluuij in re-
gno Hungariæ accolæ: Poloni item & Rhute-
ni latissimè imperâtes, & Circasi Quinquemou-
tani

tani ad Pontum: deniq; per Germaniam ultra
Albim in Septentrionem Vuandalorum reli-
quæ sparsim habitantes utuntur. Hi etsi omnes
se Slauos esse fatentur, Germani tamen à solis
Vuandalis denominatione sumpta, omnes Sla-
uonica lingua utentes, Wenden / Winden &
Vuindisch, promiscuè appellant. Sigismundus
Liber Baro. ¶ Habitabant Vuagrii, Vuinuli,
Obotriti, Polabi, per littora maris Germanici,
omnes uno nomine & una lingua Vandali,
Vuitichindus.

Gentes Sclauonicæ (inquit Bilibaldus Pir-
keimerus) non solum magnam Europæ, sed &
Asiæ partem occupauere, superfuntq; hodie in
montibus Iberiæ ac Albanîæ, & uersus mare
Hyrcanum Circasi: & Gazarorum gentes, nec
non Mengrelli. Hi enim omnes ex Sclauorum
gente originem sumpserunt, linguæq; loquuntur
Sclauonica, ac Christi fidem secundum ritum
Græcum sequuntur. Quin per totam Turchiam,
præcipuè apud milites, Sclauonica in usu est lin-
gua, ita ut Constantinopolis ipsa iam non am-
plius prisco nomine, sed Cæsaris domus Scla-
uonica uocetur lingua. Sed et paulò antè in au-
la Soldani Aegypti, milites, utpote magna ex
parte Circasi, Sclauonicè loquebantur. Cæte-
rum qui Vinulos, seu Vendos, reliquàmue Scla-
uorum gentem Vandalorum nomine honesta-
re contendunt, planè falluntur. Constat enim
classicorum scriptorum autoritate, Vandalos

Vinuli.
Vendi.
Vandalii.

ex Gothorum ortos esse gente: quemadmodum & Seros, Gepidas, Alanos, ac reliquos Gothicae nationis populos, inter quos nihil praeter solam interfuit nomenclaturam, eisdem enim institutis, eademque utebantur lingua, Germanica nempe: quemadmodum (ut dictum est) ex reliquis quoque Gothorum, qui montana Taurica Chersonesi praesenti adhuc aetate obtinet, discere licet: quum Sclauorum, Vendorum & Viltzorum loquela penitus a Germanica sit diuersa. Quin & diu antea quam Sclauorum nomen est auditum, Vandali populariter cum liberis & uxoribus a patria emigrarant, iamque Lusitaniam partem tenebant, ac in Africam transientes, Carthaginem cum uniuersa illa prouincia suo subiecerant imperio. Sed & tam Ostrogothi quam Visigothi Christianam tum susceperant fidem, quum Sclauus sub initium omnis religionis fuerint expertes: quorum tanquam nouorum hostium nomen, sub Mauritio primum auditum est: excursionemque eorum a Iustiano non parum sunt repressae, donec immensa multitudo superantes magnam Europae & Germaniae quoque occupauerint partem: quod quidem Procopij aliorumque plurium authorum constat testimonio. Egressi autem sunt ex Scythia, quemadmodum multae aliae barbarae nationes, & ut Solinus Graecus scriptor refert, ex profundo Bersiliae: dominatique sunt omni peruia terrae usque ad mare Ponticum. Gazari (hos

Viltzi.

Vandali.

Scythia.

Bersilia.

Gazari.

quis

quidem supra Sclauonicè loqui scripsit) sub initium a Graecis appellati, quemadmodum & hodie a Saracenis uocantur. Nihil igitur Vandalis ac Vendis, praeter nominis tantum consonantiam quandam, unquam commune fuit: licet Sorabi, Viltzi, Vendi, ac reliquae Sclauorum gentes Sclau. a Vandalis derelictam occupauerint terram, quae admodum & multas alias regiones suo subiecerunt imperio, prioribus expulsis habitatoribus. Siquidem nulla unquam gens a Scythia egressa, tam copioso numero ut Sclauus habitabilis terrae partem inundauit. nam quicquid est a mari Sarmatico & Baltheo, ad Pontum usque & Adriaticum mare: nec non a Tanaide fluuio usque ad umbilicum Germaniae, cum tota Sarmatia Europaea, ac magna parte Asiaticae, nec non Boemia, Dalmatia & Illyria, sua repleuerunt multitudinem, Hucusque Pirkeimerus.

Venedos Io. Auentinus Teutonibus adnumerat, quanquam lingua & moribus differentes. Venedi (inquit) nostro sermone, suo sunt Sclauus, bilingues ferè sunt, in multarum gentium capita diuisi. Nam & Dalmatiam, Liburniam, Illyricum, Pannoniae Norcique partem, Iustiniano primo imperante, transito Danubio occuparunt, sicut ibi adhuc Sclauonia nominatur. Valentissimas nationes nominasse satis erit: Zechos sua, id est Boemos nostra lingua, Bolios, Massobios, Morauos, Bodolios, Roxalanos, Litauos.

ILLYRICA.

Enumeratio alphabetica populorum qui Illyrica lingua utuntur, partim ex authorum uerbis iam recitatis, partim ex Sigismundi Gelenij felicis memoria ad nos epistola.

Abgazari uel Abgazel	Dibrij.
li, qui & Gazari circa mare Caspium.	Epirotæ.
Aestui.	Gepidæ.
Arbenses.	Hungari ad Vagum fluiuium.
Befsi, hodie Bosnenses, uel Bosnascenses.	Iapides.
Bohemi.	Iazyges.
Borussij.	Istri.
Bosnenses, uide Befsi.	Lituani.
Bulgari, uide Rascij.	Liui.
Carni.	Lufatij.
Carniolani.	Lygi.
Carinthij usque ad Drauum.	Macedones mediterranei.
Casubi, aliâs Cassubitæ.	Maxobij, al' Mazobitæ.
Circasi Quinquemontani circa Pontum, aliâs Ciercasi circa mare Caspium.	Meisi, Mysij.
Coralij.	Moldauij.
Croati, aliâs Chroati.	Moschi, al' Moscouitæ.
Culmij.	Morauij.
Curi.	Mordaci.
Dalmatæ, al' Delmatæ.	Mysij, uel Meisi.
	Nugardi.
	Obodritæ, al' Obotriti.
	Ohulici.
	Pannoniæ pars.

Per

ILLYRICA.

55

Permi.	dicuntur.
Plescouij uel Plescouenses.	Sclauj uel Slaui potius. Seruij, uide Sorabi.
Podolij.	Slesij uel Silesij, aliâs Slesitæ.
Polabi.	
Poloni maiores & minores.	Smolnenses.
Pomerani.	Sorabi, aliâs Sarbi. hodie (puto) Seruij.
Rascij, aliâs Rasci seu Bulgari.	Transiluanij.
Rugi.	Vādali, aliâs Vuandali.
Russani, aliâs Rutheni.	Veltæ.
Samogitæ.	Vilaci.
Sarbi, uide Sorabi.	Vuagrij.
Sarmatæ, qui Poloni	Vuinuli.
	Zagorani.
	Zadrauani.
	Summa, populi circiter 60.

D. Hieronymum legimus libros ueteris Testamenti in Dalmaticam siue patriam linguam transisse. Dalmatæ autem Illyricè loquuntur. Sunt qui hanc linguam non Illyricam, sed Sarmaticam potius, id est Polonicam, uocandam asserant, quæ ceteræ omnes ab hac sint ortæ. Polonia quidem inter omnes, quæ hoc sermone loquuntur, regiones larissimè patet, nisi fallor. *Ἰοι δὲ βάρβροι θροὶ Πανώϊον, ἔστιν Ἰλλυριοὶ λεγόμενοι.* Aristophanes in Auiibus, Illyrios à nescio quo uocis sono ceu *λεγομένοις*, id est fridentes & barbaros, traducens.

ff

ILLYRICA.
Oratio Dominica sermone Bohemico, qui præ
cæteris huius linguæ dialectis cultior
existimatur.

Otozie nasz, genz sy na nebesich.
Ofz wiet se meno twæ.
Przid kralowstwj twæ.
Bud swule twa yakona nebi, tak y na zemi.
Chleb nasz swezdeysi dey nam dnes.
Y odpust nam nasse winy, yako y my odpau-
stime nassim winikom.
Y ne uwod nasz do pokuſsenij.
Ale zbaw nas od zleho. Amen.

Eadem Illyricè uel Slauonicè ex libro Bartole-
mæi Georgeuitz de afflictione Christianorum
sub Turcis, impresso Vuormacię anno 1545. a
cuius initio alia etiam ad hanc linguam
pertinentia scribuntur.

Otcse nasz ky iesi na nebesi,
Sfuetisse ime tuoe.
Pridi tuo kralyeus.
Budi uolia tuoia, kako na nebu. i na zem lñ.
Kruha nassęga ſsagdaniega dai namga danasz.
I odeuscia nam dughe nasse, kako i mi odpu-
sciauam dusnikon nassim.
I nepeliai nats u napast, da izbaui nats od ne-
priaz ni. Amen.

Eadem Polonicè.
Ocziecz nasz który iestosz swnyebye,
Swyecz sie gymye twã.

Przydzy

INDICA.

76

Przydzy twã krolciwo.
Bandz swolya twa, yako swnyebi, y na zemi.
Chlieb nasz pow sshedny day nam dzy say.
A odpuszc nam uyny nasscha, yako y my od-
puszczamy swynowaytzom nasschym.
Nyewodz nasz napokuschenye.
Alye zbaw nasz od zlego. Amen.

Sigismundus Gelenius Bohemus Lexicon
symphonum edidit, Basileę excusum, in quo uo-
cabula linguarum Latinæ, Græcæ, Germanicæ
& Illyricæ, quæ inter sese cõueniunt, uel in dua-
bus existis, uel tribus, uel quatuor linguis, con-
fert. Publicatus est etiam nuper Norimber-
gæ libellus de lingua Bohemica.

DE LINGVA INDICA.

INDICA lingua, adeo Hebraica, Chal-
daica & Arabica affinis est, licet characteribus
uariet, ut rara admodum sit in hac diętio, quin in
aliarum aliqua reperiat. Hęc sola orientaliu, quæ
ab Hebræa originem habent, legitur nostro mo-
do, a sinistra in dextram, Postellus. Plura le-
ges supra in Aethiopum lingua. Indorum
cõplures sunt gentes, atq; eæ lingua inter se dis-
sonæ, Herodotus libro 3. Brechmasis, id est
abortus, Indorum lingua, Plinius 12. 7. Co-
litur apud Indos *damon* *Σεραπίς*, id est *divos*
nois, Athenæus: forte *Σεραπίς* legendum, ut idē
sit qui Serapis. nam *serap* unum significat lin-
gua Astorum circa Tripolim. Medici potiones

H 2

quasdam nullas uel saccharatas syrupos appellat, Græci recentiores serapia, quorum quædam etiam in deum (forte Serapim per somnia admonentem, præsertim agrotos in templo eam ob causam dormientes) authorem referunt. ¶ Cartazonus Aeliano in hac lingua monocerotem significat: & sandabenamet rhinocerotem, recentioribus. Auiculam minimam sandaricini coloris Indici sua lingua dicarum nominant, Græci dicæum, Aelianus.

DE IONICA LINGVA, VEL
potius linguæ Græcæ dialecto, ex Io.
Grammatico.

IONICA Dialectus α. in κ. sæpissime mutat: & Πέρσῳ dicit, π Πέρσῳ. Δημοσθένῳ sine contractione, & in accusandi casu Δημοσθένῃ. alias quoque diæreses facit præter communem usum, non admissis contractionibus. A βασιλέως genituum βασιλέω format. Dativis pluralibus in ο. exeuntibus iota addit, & insuper α. in κ. uertit in fæmininis, ut σοφοῖσι, νόμοισι. pro ἔρ effert ἔρ, pro νόσῳ, νόσῳ, &c. Ex authoribus qui extant Hippocrates & Herodotus Ionicè scripserunt.

Hippocratis Aphorismus 1.

Ὁ βίῳ βραχὺς, ἢ δὲ τὴν μακρὴν, ὃ ἢ λεπρὸς ὄζει, ἢ ἢ πᾶρα σφακερὴ, ἢ δὲ πρὶς χαλεπὴ. Δεῖ δὲ ἐ μόνον ἰωντῶν πρὶς τὰ δέοντα ποιεῖν, ἀπὸ καὶ τῶν νοσῶντων, καὶ τῶν πρὶοντων, καὶ τῶν ἕκαστῶν.

Secun-

Secundus.

Ἐν τῇσι παραχῆσι τῆς λεικίας, καὶ τοῖς ἐμπεδοῖσι τοῖσιρ αὐτῶν μάλιστα γινόμενοισιν, ἢ μὲν οἶα δ' ἔλαθαίραδ, λαθαίροντω, ἐν μέρει π. καὶ ἐφόρος φέρουσιν: ἢ δὲ μὲν ἰωνυτίον, &c.

Dialectus Iæs siue Ionica, eadem est quæ uetus Attica, Eustathius in Dionysii. ¶ Iones lingua non eadem utuntur, sed eius quatuor proprietates ducunt. Miletus prima apud ipsos ciuitas, ad meridiem uergit. Post hæc Myûs & Priene. hæc quia in Caria habitabatur, cum horum lingua conueniunt. Illæ uerò in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, iam dictis sanè ciuitatibus, quantum ad linguam attinet, non respondent, inter se tamen eadè sonant lingua. Reliquæ tres sunt ciuitates Ionice, quarum due insulas habitant, Samum uidelicet & Chium: tertia in cõtinente sita Erythræa. Ex his Chij & Erythræa eandem proprietatem sibi uendicant. Samij uerò ab his discrepantes, propriam quandam receperunt loquendi formam, atq; hunc in modum quatuor omnino linguarum (Ionicarum) fiunt proprietates, Herodotus libro 1. Idem Athenienses inter Iones Cræsi tempore excelluisse scribit.

ISMABITICA lingua, uide supra in Aethiopum lingua ex Munstero.

ISTRILLYRICÈ loquuntur.

DE ITALICA VULGARI LINGVA.

H 3

ITALICA.

ITALORVM lingua à Latina uetere corrupta est, ut diximus, barbarorum infestatione & imperio. Dialecti eius plures sunt, inter quas Thuscam (id est in Hetruria circa Senas præcipue) præferunt, uersus alpes quo propius habitant Itali (nam & Gallos cisalpinos omnes hodie Italos uocamus) eò minus purè loquuntur. Ineptissimus & maximè deprauatus Rhætorum in alpihus sermo est, de quo in R. elemento scribemus. Romanum sermonem non modo Itali suum uocant: sed etiam Sabaudi uulgò, & Rhæti alpini. Valachis etiam Romanus est sermo (ut Aen. Pius refert) sed magna ex parte mutatus, et homini Italico uix intelligibilis. ¶ Gregorium Papam suæ ecclesiæ ad huc Latine locutum constat.

Oratio Dominica Italicè.

Padre nostre che sei ne cieli, sia santificato il nome tuo. Venga il regno tuo. Sia fatta la uolunta tua, come nel cielo, così ancora in terra. Dacci oggi il nostro pane cotidiano. Et rimetti i nostri peccati, come ancora noi li rimettiamo à nostri debitori. Et nò ci indurre in tentatione: ma liberaci dal male. Amen.

I V D A E O R V M lingua eadè est quæ Hebraica.

I V H R I, uide Hungari. ijdem sunt Vgri. Rhuteni quidem pro g. pronunciant h. pro Iugra, Iuhra.

DE

LACONICÀ.

18

DE LACONICA LINGVA.

LACONVM, ut regio à media Græcia remotior est, sic lingua etià eorum à communi recessit longius, & ut apparet in plurimis ad Doricam accedit. Lacedæmonij Cræsi tempore inter Dores excelluerunt, Herodotus.

¶ Glossæ quædam, id est diæctiones huic linguæ peculiare, ab Hesychio annotantur: ut Κλά, λιπὸν ἄριον μικρόν. Nuces magnas *μυήρης* uocabant, *τυίης* autem nucæ dulces, Athenæus libro 2.

Et paulò post, *Μυήρης* Lacones uocant amygdala. Plutarchus Laconum apophthegmata copiosè descripsit: & in uita quoq; Lycurgi multa Laconum tum uocabula tum diæta enumerat. Τίη, pro σοι. ἄμυδον pro ἡμῶς. Τίνας pro ἐμείνας. Chorus Laconum (inquit) ex tribus ætatibus constabat. Senes primò canebant, ἄμυδον ποτ' ἡμῶν ἄλλοιμοι τρανίαι. Deinde uiri seu iuuenes, ἄμυδον δὲ γ' ἔμυρον. αἰ δὲ νῆς, ἀλλοτρὸν νασί. Postremò pueri, ἄμυδον δὲ γ' ἐσώμαδον. καὶ ἄλλοτρὸν οὐδόν.

DE LINGVA LATINA.

DE LATINA lingua non nihil dictum est supra: quòd una sit ex tribus cultioribus, quarum comparatione ceteræ omnes barbaræ dicuntur: quòd antiquissima, & quæ multa à Græcis mutuata sit.

Quòd apud nostros (Latinos) quatuor idiomatum genera fuisse tradantur: id est, Priscum,

H 4

L A T I N A .

Latinum, Romanum, & Mixtum, ex Petri
Criniti de honesta discip. lib. 3. cap. 3.

Relatum est quatuor fuisse apud nostros lin-
guarum proprietates. hoc est Priscam, Latinam,
Romanam, Mixtam: quod ex Varronis autho-
ritate grammatici ueteres tradunt. Prisca est,
qua uetustissimi Italix populi sub Iano uideli-
cet & Saturno regibus usi sunt: cuiusmodi car-
mina quædam incondita, parumq; nostris intel-
lecta adhuc supersunt: ut Saliorum & Argeo-
rum sacra, de quibus Varro etiã Terentius me-
minit. Latina uerò, quam sub Latino & regi-
bus Tusciæ cæteri quidem populi in ipso Latino
loquebantur: qua tabulæ decemuirales scriptæ
sunt, ac sacræ leges, & publica quædam edicta.
Romana, quæ post exactos reges Romanos
populi gesta complexa est. nam & hanc ipsam
inter poetas M. Plautus, Næuius, Accius Pa-
cuius, Ennius & P. Vergilius maximè colue-
runt. ex oratoribus autem & historicis M. Ca-
to, Sisenna, Quadrigarius, Val. Antias, Cæsar &
M. Cicero. Mixta uerò, quæ aucto imperio et
libertate amissa, uarios populos ac nationes in iu-
ra ciuitatis admisit. quo factum est, ut Romana
uirtus ac loquendi iuxta integritas passim cum
moribus degeneraret. Neq; autem me latet
Latinam quidem doctrinam ex multiplici ua-
rioreq; idiomate constare. Siquidem & Osca &
Sabina uocabula à multis olim recepta sunt, ut
Punica nunc omittamus. Nã et Q. Ennius Osce
locutus

L I B. L I G.

59

locutus est, tum Hetruscas aliq; fabulas exposue-
runt, sicuti Liuius & M. Cicero alicubi testatur.

L I B Y E S circa Cyrenen apostolos in
Pentecoste Hierosolymis sua dialecto loquen-
tes mirati sunt.

L I G V R E S Hetrurix pars sunt, & ipsi
Hetrusca lingua, ut conijcio, olim usi. nam ut
Padum à profunditate Hetrusci Botigon uoca-
uerunt, sic Ligures Botigum, M. Porcio Cato-
ne teste.

L I T H V A N I A olim suum ducem
magnum habuit, nunc regi Poloniae subijcitur,
Sigismundus Liber. Lithuania et Samogithia
prouinciæ, licet Rhutenis intermixtæ sint, ac
proprio idiomate rituq; Romano utantur, ea-
rum tamen incolæ ex bona parte sunt Rhute-
ni, Idem.

Lithuanorum (alij per t. sine aspiratione scri-
bunt) lingua (inquit Matthias à Michou) est
quadripartita. Prima est Iaczuingorum, ut ho-
rum qui circa castrum Drohicin habitantur,
quorum pauci supersunt. Altera Lithuanorum
& Samagitharum. Tertia Prutenica. Quarta in
Lothua seu Lothihola, id est Liuania, circa flu-
uium Dzuina & Rigam ciuitatem. Et horum
quanquam eadem sit lingua (uidetur sentire lin-
guam unam esse, linguagium ipse uocat, sed quatuor
dialectis distinctam) unus tamen non satis alterum
intelligit, nisi peregrinatus & uagatus per illas
terras. Habuit hæc lingua quadripartita tẽpore

idolatriæ pontificem maximum unum, quem Crine appellabant, morantem in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniã hæc lingua de Italia iactat se aduenisse, & habet nonnulla uocabula Italica in suo sermone. Porro in Prussia iã pauci proferunt Rhutenicum sermonem. subintrauit enim lingua Polonorum & Almannorum. Sic & in Lothua pauci rustici profitentur hanc linguam, q̄ Almannica subintrauit. In Samogithia autem, quæ est longitudinis quinquaginta miliariorum: & in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in pagis Lithuanicè loquuntur, & in magna parte Polonicè. Nam & sermone Polonico sacerdotes in ecclesijs concionantur. Cæterum harum regionum incolæ omnes ecclesiam Romanam agnoscunt, in alijs autem circuniacētibus, ut in Nouigrod, in Plescouia, in Polocko, in Smolensco, & in meridiem usq; post Kion Ruteni sunt omnes, et Rutenicè seu Sclauonicè loquuntur, ritumq; Græcorum obseruant: & obedientiam Constantinopolitano patriarchæ præstant. Sunt etiã

Ruteni.

Tartari.

Tartari in ducatu Lithuaniae circa Vilnam, qui duci parent: loquuntur uerò Tartaricè & Mahumetè colunt, Hactenus Matthias à Michou. ¶ Alij Lituanos simpliciter Illyricè loqui scribunt. ¶ Oritur in Lithuania fluuius Borysthenes, qui deinde per Russiam fluens in mare exit Ponticum. Ptolemæus Galindos, Bodmos, Suidinos, Seuinios, Hamaxobios & Cariones ibi po-

posuisse uidetur, Bilibaldus Pirkeimerus. Vide infra etiam in Moschouitis.

L I V O N V M uel Liuorum & Lituanorum & Curorum lingua, eadem est quæ uetus Prusica dialectis tantum uariant. Vide supra in Britannica uetere, & in Lithuanorum lingua. Alij Liuos & L V S A T I O S Illyricè loqui aiunt.

L Y D I aut Phryges panem *βρυζα* uocabant, Suidas in *βρυζα*. *Βαθυρρυζα*, miluus apud Lydos, Hesychius.

L Y G O R V M sermo Illyricus est.

M M A C E D O N E S mediterranei lingua Illyrica utitur ut audio. Macedones numerum *μαίον* appellant, Athenæus. Veteres quædam Macedoniae incolas lingua Græca, sed dialecto glossisq; distincta, olim usos fuisse non dubito: quod uel ex uetustis mensurâ apud ipsos non meclaturis colligi potest, quos duodecim Zodiaci animalium nominibus appellat, quæ sunt: *Αιθίοπος*, *Βροχέος*, *Ιχθύς*, *Λεπίς*, *Ταύρος*, *Βίδυμιος*, *Λεπιδόσκιος*, *Πέδιος*, *Αετός*, *Λύκος*, *Σκορπίος*, *Ψέλλος*. *Βιδυ* aqua uel aer, lingua Phrygum uel Macedonum, Clemens Stromat. quinto. Argæus rex Macedonum uirginis (quæ suo conspectu & numero, cum se emittens tanquam uiros ostentasset, hostem terruebant) quas antea *βροχέος* Macedones appellabant, propter uirorum imitationem ut *μυμιαχόν* diceretur decreto iussit, Polyenus Strategematum libro 4. *Καθεδόν* bacche Dionysij apud

Macedones, Minallones postea ab imitatione dictæ, Varinus. Videtur Clodones dictæ quasi eladones, à quadendo, q̄ thyrsos ueluti hastas concuterent. ¶ Macedones mediterranei Illyricè loquuntur.

MARSIGNI & Buri, qui terga Marcomanorum Quadorumq̄ claudunt (*id est retro Slesiam & Morauiam habitant*) sermone cultiq̄ Sueuos referunt, Cor. Tacitus.

MAXOBII, aliàs Maxobitæ, Illyricè loquuntur.

MEDI & MESOPOTAMIAE incolæ apostolos Domini Hierosolymis sua lingua loquentes in Pentecoste mirantur. Medicanem spaca uocant, ut scribit Herodotus: quod nomen ad Illyricum pos uel pas accedit.

MEISI uel Mysij Illyricè loquuntur. ¶ Item MENGRELLI, uide in Gazaris.

MOLDAVI, MORAVI & MORLACI Illyricè loquuntur.

MONAB insulæ sub ditione Anglorum linguam ab alijs prorsus differre audio.

DE MOSCHORVM VEL
Moscouitarum lingua.

MOSCOUITAE (*uel Moschi*) Sclauonica lingua utuntur, licet externis linguis sic sit confusa, ut Sclauus & Moscouita se inuicem non intelligant, Munsterus. Moscouia Rus-

sia

sia caput est, suamq̄ ditionem per Scythiam longè latèq̄ extendit. Est autem eadem Moscouitica lingua cum Rhutenica & Sclauonica, Sigismundus Liber: qui in Rerum Moscouiticarum commentarijs plurima huius linguæ uocabula tum propria tum alia affert: & ab initio operis de Rhutenorum peculiari circa literas quasdam pronunciatione obseruationes suas scribit.

¶ Antonius Vuied, Vuildæ in Lithuania natus, tabulam chorographicam eius regionis publicauit, anno salutis 1542. in qua etiã alphabetum quo Moscouitæ & Lithuani utuntur, Græco nõ dissimile, sed characterib. aliquot auctius proponit. ¶ Incolæ Vstyug prouinciæ Moscouiæ idioma proprium & characteres proprios habent, quamuis Rhutenico magis utuntur, Sigismundus Liber. ¶ Bieloiesero ciuitas est Moscouiæ (uel Scythiæ ad Septentrionem remotioris) cum castro ad lacum ingentem eiusdem nominis. sonat autem hoc nomen Rhutenis lacum album. huius loci indigenæ proprium habent idioma, quamuis nunc fermè omnes Rhutenicè loquuntur, Idem. ¶ Rusi uel Rutheni, idem qui Moscouitæ sunt. ¶ In Moschorum lingua audio permulta esse Græca uocabula, ut & ritus religionis est. Nuper quidam Sueuos illic olim primùm habitasse asseruit: inde ad Carpathum montem, ad Albin: & demum ad eos in quibus nunc sunt locos concessisse. signum esse, pleraq̄ locorum nomina in Moscouia ori-

Lithuani.

Rusi.
Rutheni.

ginis Germanica.

M Y S I I S, uel Meisis, lingua est Illyrica.

N V G A R O C I Illyricè loquuntur.

O B O D R I T A B, alias Obotriti, item O H V L I C I, lingua utuntur Illyrica.

O S C I qui nunc Capuani. Volsci, quos uocamus Volscos, M. Porcius Cato. Osci antiqui Italiae populi in Campania ab oris fertilitate dicti, Grammatici quidam. Oscum aliquando significat sacrum, (nimirum *ὅσιον*) unde & leges sacratae oscæ dicuntur, (uidetur hic aliquid deesse: forte, Et aliquando turpe uel spurcum.) & in omnibus ferè antiquis commentarijs scribitur opicū pro osco, ut in Titinnij fabula quinta: Qui Osee & Volscè fabulantur, nam Latine nesciunt. à quo etiam uerba impudentia & elata appellantur obscæna. quia frequentissimus fuit Oscis libidinum spurcarum usus. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur augures Romani, Festus. Q Ennius Oscè locutus est, Crinitus. Volsci populus antiquus mediterraneus in Latio uel Tuscia, qui Turno suppetias tulit aduersus Aeneam. Meminit eorum Mela lib. 2. in descriptione Italiae.

○ S I Pannonicè loquuntur, uide Gothini.

P A M

P A M P H Y L I I apostolos Spiritus sancti dono diuersis linguis & sua etiam Hierosolymis in Pentecoste loquētes summa cum admiratione audiunt.

P A N N O N I A E pars Illyricè loquitur. Pannonicè loquuntur Osi, Tacitus. Vide supra in Hungarica lingua.

P A R T H I apostolos Iesu Christi Hierosolymis suo sermone loquentes in Pentecoste admirabantur. Parthis *οἰκουμένη* genus quoddam muris sylvatici significare inuenio.

D E P E L A S G I C A L I N G U A, ex Herodoti lib. 1. ubi nos Vallæ translationem ad Græcū codicem emendauimus.

C O M P E R I T Cræsus Lacedæmonios atq; Athenienses potentissimos Græcorū esse: q̄ illi in Dorico genere, hi in Ionico antecellerent. Nam de his ita antea iudicabatur: cum ab initio altera gens foret Palasgica, altera Hellenica, id est Græca. quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assidue multumq; est peruagata. Etenim sub Deucalione rege orā Phthiotia. Phthiotia. tidem incoluit: sub Doro Hellenis filio tractū Isthmoticis. Isthmoticis. qui ad Ossam & Olympum iacet, nomine Isthmoticis. Isthmoticis. otim: unde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo Macednæ. Macednæ. locum quem uocant Macednum. Rursus in Dryopidem commigravit atq; ita in Peloponnesum uenit, Doricæq; cognominata est. Porro Dryopidis. Dryopidis. qua lingua Pelasgi sint usi, affirmare non posseto. Peloponneso.

sum, sed coniectura licet dicere, eandem fuisse cum ea, qua nunc Pelasgi utuntur, qui supra Tyrhenos urbē Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi eorū qui nunc Dōres uocantur. Tunc autē incolebant Dōres regionē quæ nunc Thessaliōtis nominat, & Placiam & Scylacen, cum Pelasgi habitarent in Hellesponto, qui contemini (συντομοί) Atheniensium erant. Sed multa Pelasgica oppida nomen immutarunt. Quibus signis coniectantes oportet dicere Pelasgos barbara lingua fuisse. Quod si tota gens Pelasgica talis (id est, barbara) erat, gentem Articam utpote Pelasgicam, cum in Hellenes, id est Græcos, transiit, linguam simul istorum amisisse. Etenim neq; Crestoniatarum loquela cum ullo circa populorum consentit, & Placianorum similiter. Communis uero ipsis (Crestionatis et Placianis) est lingua. Per quod declarant quam linguæ figuram obtinebant cum in hæc loca transferūt, eandem se nunc conseruare. At natio Hellenica, id est Græca, ex quo existit, eadem lingua semper est usa, ut mihi uidetur. Et quanquam imbecillis primū, & ex Pelasgica esset abscissa, & exiguo initio profecta, mox in multas aucta est gentes, tum aliarum, tum barbararum gentium frequentia se ad illam cōferente. Cæterum gens Pelasgica & barbara esset, eam ob causam nequaquam magnos profectus fecisse mihi uidetur.

Creston
urbs est
Thraciæ.
Dores.

Græcorum
lingua.

DE PERSICA LINGVA
sive Turcica.

PERSICA lingua ab Aegyptiaca & Iudaica diuersa est, ut supra in Aegyptiaca ostensum est. Cum Illyrica quoq; & Armenica nihil commune habet. Multa huius linguæ uocabula & locutiones docet Bartolemeus Geographus in libello suo de afflictione Christianorum sub Turcis, Latine ante paucos annos in Germania impressio Vuormaciæ. Appellat autem eandem Persicam & Turcicam linguam.

Vaticinium in Persica lingua ex eodem
Bartolemæi libro descriptum.

Patissah omos ghelur Ciaferum memleketi Pers.
Imperator noster ueniet, ethnici præcipis regnū Lat.
alur, keuzul almai alur, kapzeiter, Pers.
capiet, rubrum pomum capiet, subiget. Lat.
ledi yladegh gyaur keleci Pers.
Quod si annum usq; septimum gladius † Lat. † Scilicet
chit maffe, on iki yladegh onlarum beghli Pers. Chr
nō insuet exerit, usq; ad annū duodecimū eis Lat. stiano
gheder. cusi iapar, baghi diker, bahcfai Pers. rum:
dñabit. domos edificabit, uieas plātabit, hortos Lat.
baghlar, ogli kezi olur. on iki yldenflora Pers.
sapiet, liberos procreabit. post duodecimum Lat.
scilicet annum, ex quo rubrū pomum in eius
potestatem redactum fuerit.

Hristianon keleci essiat, ol Turki Pers.
Christianorū gladius apparebit, qui Turcam Lat.

PERSICA.

Pe ff. ghereseine tuskure.
 Lat. quaquauerum fugabit. Sic habet uaticiniū cum Georgeniū interpretatione, quam ego de uerbo ad uerbum Persicis uocabulis accommo dare conatus sum, haud scio an ubiq; assecutus. dubito quidem circa uocem esikmaste, quā exposui nō insurrexerit. & circa yldensora, quam reddidi duodecimum, cum superius onlarum similiter uerterim.

¶ Persica uocabula multa Andreas Bellunea sis interpretatur in glossis Auicennae. Conuuiū regis in natali regis quotannis celebratur: id Persicē (Περσισι) uocatur τρῖτα: ἰδνισι & τινος, Herodotus libro 9. ut citat Athenæus. Παρασanga, schœnus & astarus mensurarum (deterræ spatij) nomina Persica etiam à Græcis nō nullis usurpantur, idem Athenæus lib. 3. Σῦσον lilium Persis significat, & Σόονα urbs nominata est propter pulchritudinem & amœnitatē loci, Idē. Magi dicuntur sapientes lingua Persarum, Porphyrius. Plinius scribit Scythas uocatos esse Sacas à Persis, & lingua Persica Aramæos. ¶ Persica animalium nomina plurima in nostris de quadrupedibus et auibus libris posuimus, quæ index ab initio singulorum coniuncta ostendit.

PHOENICVM lingua, uide Punica.

DE LINGVA PHRYGVM.

BECCVS lingua Phrygum panem significat.

PHRYGVM.

64

gnificat, ut pluribus scribit Herodotus libro 2. ubi Psammetichum Aegyptiorum regem hoc argumento Phryges hominū primos fuisse ait coniecisse, q̄ infantes eius iussu à capris opera pastorum, uel à mulieribus quarum linguæ erāt præcisa, biennio educati, ut primum inarticulatē uagire destiterint, hoc nomē beccus primum protulerint. Huius rei Diodorus Siculus quoq; meminit. Suidas in uocabulo Βεκκώτιον (ex Scholijs in Aristophanem) Lydos inquit aut Phryges panem appellare βεκκῶ, per x. simplex. Nosiri quidē Germani pistorem uocant beff. Quod si infantes illi à capris nutriti sunt, nil mirum si bec uocem balantium caprarum quadā imitatione primum protulerunt, nec ideo Phryges hominū primos fuisse quisquam rectē aut necessariō affirmārit. Noticiū Phryges utrem appellant, Eustathius in Dionysium. Bedy aqua uel aēr dicitur, lingua Phrygum aut Macedonum, Clemens Alexandrinus Stromateōni quinto. Vocabulum βεκκῶ forte barbaricum est. neq; enim facile ad aliquā uocem (originem) Græcam accommodare: & ita uocatur à Phrygibus modicē deflexa uoce: itemq; βεκκῶ & βεκκῶ, & alia multa, Plato in Cratylō. Erinaceus Phrygum lingua exis uel exin dicitur. ¶ Gallus, exectus testibus, Xenophon de equocis. ¶ Phryges Hierosolymis apostolos sua lingua loquentes in Pentecoste mirantur.

PLACIANORVM lingua, uide in

Pelasgica. Est autem Placia urbs Mysiæ iuxta Cyzicum Milesiorum oppidum.

P L E S C O V I I uel Plefcouienfes, P O L A B I, P O L O N I maiores & minores, & P O M E R A N I Illyricè loquuntur.

P R V S S I C A lingua uetus, uide supra in Britannica uetere. & in Lithuanorū lingua, de Prutenica. nam Prufiæ incolæ & Pruteni dicuntur: & lingua olim diuerfa ufi sunt: postquam uerò Teutonicorum fratrum iugum subiêre, lingua Teuthonica introduc̃ta est, et religio Christiana accepta Frederici imperatoris secundi temporibus.

D E P V N I C A L I N G U A.

H A L Punicè Deus dicitur, Seruius in Vergilium. Gadir Punica lingua sapem significat, Plinius lib. 4. cap. 22. Zegeries Pœnis genus sunt murium, Græcè βοῦνς dixeris, (Valla colles transfert,) Herodotus libro 4. Vide Galeottum in Varijs. ¶ G. Postelli de Phœnicum literis, seu de prisco Latinæ & Græcæ linguæ caractere, eiusq; antiquissima origine & usu, commentatiuncula publicata est Parisijs anno 1552. Hebraicam autem & Phœnicum linguam eandem facit, omnium antiquissimam. ¶ De Africana lingua scriptum est supra.

R A S C I I, aliàs Rasci seu Bulgari, Illyricè loquuntur.

D B

D E R H A E T I C A A L P I N A
lingua.

P A R S Rhætorum, qui Alpes inter Heluetiam & Italiam siue Galliã Cisalpinam, Heluetijs cōfederati, incolunt, sermone Italico omnium corruptissimo utuntur, adeo ut ante nostram memoriam nihil in literas hoc sermone scriptum referretur, sed Latine tantum, & nõ ita pridem Germanicè. Primus nostro sæculo uir doctrina et pietate clarus Iacobus Bifrons Rhætus hanc linguam scriptis illustrare & publicare incœpit, qui catechismum etiam sacrosanctæ religionis nostræ à Germanico in hunc sermonem conuertit, excusum Puschclauij anno salutis 1552.

Oratio Dominica in uernaculo Rhætorum sermone, quem ipsi uulgò Romanum appellant, (ut & suum Sabaudi,) nostri Churweltsh.

Bah nos, queſt tū ist in cſchil, santiffichio saia ilg ter man.

Ilgtes ariginam uigna ter nus.

La thia uocaglia d' uainta in terra, sco la fo in cſchil.

Do a nus nos paun houtz & in münchia di.

Parduna à nus nos dbits, sco nus fain à nos dbitaduors.

Nun ens mener in mel aprouamaint, dimpersemaing spendra nus da tuors mels. Amen.

¶ Rhæti non à Romanis, ut uulgò putant, sed

13

à Thufcis originem traxere. Hos Liuius nihil scribit ex antiquo præter sonum linguæ, nec eū incorruptum reuuisse. Cæterum Rhætica lingua (ut author est Aegidius Tschudus) intra centum quinquaginta annos plurimū apud Rhætos interijt, Germanica in dies inualefcete, ut hodie non solum Carientes, uerū & qui remotiores sunt Germanicè loquantur, qui haud longè supra æuum nostrum Italicè loquebantur: si modo corruptissimā eorū lingua Italica est censa, quæ & olim tempore Liuij, & hodie usq; ad eò deprauata est, ut Tusci, qui hodie sunt in Italia, eos loquentes minimè intelligant, quamuis unius sint nationis & ab una gente descenderint.

ROMANA lingua, uide supra i Latina.

RUGI Illyricè loquuntur.

DE RVTHENORVM uel Rusforū incolarū lingua, lege supra in Moscouitica. Rusforū uocabuli rationem Sigismundus Liber Baro explicat ab initio hystoriæ suæ Moscouiticæ. Rutheni, id est Roxani, Aen. Pius. Aliqui etiam Russanos scribunt.

DE SABINORVM

Lingua uetere.

QUIRINALIS mons dictus est Romæ à Iunone Sabinorum dea, quæ illi curitim, id est hastarā Iunonem uocant. Etenim hastam curim & curinam profectunt.

runt. quia his simul & Hetruscis nō est litera q. sicut Romanis. inde Quirites, Cato in libro Originum. Quod Romani Sabinis prænomen acceperint, ex fœdere cum Romanis factō, P. Crinitus 3. 4. Sabina uocabula à multis Latinis olim recepta sunt, Idem.

SAMARITANI in Syria in urbe Sichem, omnes ueteris Testamenti libros præter Mosaicōs aspernātur, & charactēribus proprijs (conuenientibus tamen eū alphabeti communis Hebraici literarum numero, sono & nominibus, figura tantum differente, quod & d. Hieronymus testatur) uruntur: quos etiam uulgaribus apud Iudæos usitatis antiquiores esse aiunt, ut pluribus docet Guil. Postellus in libro de Phœnicum literis.

SAMOGITAE Illyricè loquuntur, uide in Lithuanorum lingua.

SARBI, uide Sorabi.

DE SARDORVM LINGVA,
ex Cosmographia Munsteri.

HABVERVNT Sardi olim linguā propriam; sed postquam diuersi populi in eam migrauerunt, & ab externis principibus imperium eius usurpatum fuit, nempe Latinis, Pisanis, Genuensibus, Hispanis & Afris, lingua eorum admodum corrupta est, relictis tamen plurimis uocabulis quæ in alia nulla reperiuntur. Latini sermonis adhuc multa tenet uocabula,

SARDORVM.

praesertim in Barbarie montibus, ubi Rom. imperatores militum habebant praesidia, ut l. ij. C. de officio praefecti pra. Afric. Hinc est q. Sardi in diuersis locis tam diuersè loquuntur, propter imperiorum uarietatem ipsi tamen se inter se rectè intelligunt. Sunt autem duæ præcipuæ in ea insula linguæ, una qua in ciuitatibus, & altera qua extra ciuitates utuntur. Oppidani loquuntur ferè lingua Hispanica, Tarraconensi seu Catalana, quæ didicerunt ab Hispanis, qui plerumq. magistratum in eisdem gerunt ciuitatibus. alij uerò genuinam retinent Sardorum linguam.

Oratio dominica in Sardorum oppidanorum lingua.

Pare nostre che ses en loscels, sia santificat lo nom teu. Venga lo regne teu. Fafase la uoluntat tua, axicom en lo cel, i en la terra. Lo pa nostre cotidia dona anosaltres hui. I dexta anosaltres losdeutes nostres, axicom i nosaltres dexiam als deuois nostres. I no nos induescas en la tentatio. Mas liura nos del mal. Perche teu es lo regne, la gloria, i lo imperij en los figles de le figles. Amen.

Eadem in Sardorum communiori lingua, extra ciuitates.

Babu nostru sughale ses in foschelus, santu siada su nomine tuo. Bengiad su rennu tuo. Fadiad si fa uoluntade tua, comenti in chelo & in fa terra. Su pane nostru dogniedie dona anosaltros

SCOTICA.

67

teros hoc. Et lassã anofateros isdebitus nostrus, comente e nosateros lassãos a isdebitores nostrus. E no nos portis in sa tentatione. Impero libera nos da su male. Poiteo tuo esti su rennu, sa gloria, e su imperiu in sos seculos de sos seculos. Amen.

SARMATAE qui Poloni dicuntur, Illyricè sonant. ¶ Tempore Nini Babyloniorum regis Thuyfcon gigas Sarmatas legibus format apud Rhenum, Berosus.

SCIRI, aliàs Scyri, id est Stirij uel Stirenses, à Gothis oriundi, uide Vandali.

SCLAVI, uel Slaui potius, Illyricè loquuntur.

DE SCOTICA LINGVA.

SCOTICAM linguam communiorum audio parum differre ab Anglica, sed pauciora Gallica habere admixta. ¶ Scoti (sylvestres & insulani) hodie moribus non differunt ab Hibernis (inquit Munsterus) à quibus originem duxerunt, nec magnum est inter ipsos interuallum. Nam cum cælum est serenum potest Hibernia uideri in Scotia. Est præterea indisereta lingua eorum, indiscreti mores & uestitus. Qui meliorem terræ incolunt partem, nempe meridionalem, hi bene morati sunt, & ut humaniores lingua utuntur Anglica.

DE SCYTHICA LINGVA.

SCYTHIA cum longè lateq. Septen-

I 5

trionem uersus ad Oceanū extendatur, per maximam Asię, & aliquam etiam Europę partem, multas diuersasq; in ea linguas esse uerisimile est. Germanos etiam ab aliquibus Scythas dici supra ostensum est. De Armenia Scythica, supra in Armenia & in Metrusca linguis dictū est: ut de Hungarica quoq; suo loco. descendunt autem Hungari à Iuhris Scythiæ supra Tanaim populis, apud quos ea sem adhuc lingua exercetur. De Tartarica paulo post dicemus.

¶ *Maarids* Scythicè (*Συρβισι*) oculus est, Eustathius in Dionysium. ¶ Prope Tanaim Scythiæ fluuium situs est mons quem incolæ sua dialecto *Βριτάβα* uocant, quod sonat arietis frontem, propter aureum arietem illum quo uectus est Phryxus, qui in eo apparuit. In eo monte Phryxa herba nascitur, quam Græcè dixeris *μίσονον* *pop*, Plutarchus in libro de fluuijs. Cygnus à Scythijs agla noīatur, canis *ναγείν*, Phauorinus.

SERVII uide Sorabi.

SLESI, uel Silesij, aliàs Slesitæ, Illyricam linguam habent. item SMOLNENSES.

SORABI, aliàs Sarbi, hodie (puto) Seruij, Illyricè loquuntur.

SVEVI, uide in Germanicā & Illyrica linguis.

SYRORVM lingua, uide Chaldaica.

DE TARTARICA
Lingua.

TAR

TARTARORVM imperium latissime patet, maxima Asiæ Scythiæq; parte, & in Europam usq; pertinet. & haud scio an ulla hodie monarchia locorum & regionum numero cum Tartarica cōferri possit, si uera sunt M. Pauli Veneti scripta. In ea cum plurima regna sint, linguas quoq; multas atq; omnino diuersas esse non est dubium. Tartaricam tamen appellandam putamus unam, quæ præ cæteris fortè latius obtinet, & Europæ Turcæq; imperio propior est, & in ijs regionibus quas Tartarorum imperator magis frequentat in communiore usu, de reliquarū nonnullis Pauli Veneti uerba recitabo inferius in Capite de linguis uarijs. Tartarum non tam gentile quàm religionis nomen esse, Matthias à Michou (si bene meministi) prodidit. Sequuntur autem Tartari Mahometis sectam.

Altissima Carpathi montis iuga in Hungaria, Slauorum lingua appellantur Tatri, hoc est Tartari: q; in regionem Tartarorum, qui ueteribus sunt Getæ, uulgi opinione protendantur, Ge. Vuernherus. Sed fortè Getæ Gothiue, nō simpliciter Tartari, sed Tartaris subiecti dicendi sunt.

Supra mare Hyrcanum & meridiem uersus Zagathai habitabant Tartari, non amplius iam in campis, sed ciuitatibus lapidibus cōstructis: ex quibus præcipua est Samarcanda, quam Iaxartes maximus Sogdianæ fluuius interluit: qui

& in mare Caspium exonerat. Huius conditor Tamerlanus fuisse dicitur: cū quibus dum Sophi. phi rex Persarum bellum nostra gereret ætate, à Selymo Turcarum imperatore inuasus & uictus est: qui & illi quicquid in Armenia possidebat, unà cum Taurisio regni capite ademit, Bilibaldus Pirkeimerus. Nō ignorādum (inquit idem) Turcæ. eam gentem, quæ hodie Turcarum appellatur nomine, à Tartaris ortum sumpsisse, q̄ non solum una et eadem lingua, ritus, uictus & uestitus, sed & equitandi ac bellandi usus, nec non fraudes, perfidia et innata barbaries ostendit & feritas. Falluntur igitur qui Turcarum gentem antiquissimā, aut Turcimanos esse putant: cum parum plus sint quàm trecenti anni, ex quo primum Tartarorum nomen, antea penitus incognitum, sit auditum. post quorum aduentum Ottomannus se à Tartaris seiunxit, ac cum suis Turcarum nomen assumpsit. Tartariq̄ hodierna die Turcas clientes suos esse dicūt, ac Deum ob peccata eorum, Turcas sic extulisse conqueruntur: quum antea non solum illorum fuerint subditi, sed rustici etiam: idq̄ Turcarum nomine significari asserunt. ¶ Tartaris (seu Tartaris, ut corruptè uocamus) & Turchis, ea est similitudo linguæ, quæ est Anglicæ & Saxonice, G. Postellus. ¶ Tartarorum linguæ uocabula multa in libris Pauli Veneti & Matthiæ à Michou sparsim leguntur. ¶ Natigai hac lingua Deum terræ significat. ¶ Georgianorum (de quibus supra

supra diximus) lingua Tartaricæ & Armenicæ media est.

DE THRACVM LINGVA.

NOSTRIS annis Aelius Cato ex Trāsistrana regione quinquaginta Cetarum millia in Thraciā habitatura traduxit. quæ gens eadē qua Thraces uitur lingua, qui hac etiam ætate ibidē habitant, Mysicq̄ uocantur, uidelicet quia & prius eo nuncupabantur nomine, Strabo libro 7. ¶ Ἰθῆλα Thracicè (Θρανισί) carnes uel membra sunt, Varinus. Ἀρράβαξ, saltator uel blasphemus lingua Thracica, Eustathius. ¶ De Crestoniarum lingua, supra in Pelasgica dictum est, fuit autem Creston urbs Thraciæ.

TRANSYLVANI, Illyricè loquuntur.

THESSALICA lingua genere Græca fuit: dialectus autem eius ad Doricam maxime accedere uidetur. ¶ Lingua Thessala Pelias & columbæ uaticinatrices uocātur, Seruius.

TROGLODYTABÆ Aethiopes dialecto sua sirident (σιριδαν) instar uespertilionum, Herodotus. ¶ De lingua Troglodytarum in Africa, scriptum est in Aethiopica.

DE TVRCICA LINGVA.

TVRCARVM linguam aliqui eandem cum Persica, alij ab Armenica & Tartarica nihil aut parum differre uolunt, de quibus in

præcedentibus à nobis scriptum est. ¶ Tataris seu Tartaris, & Turchis, ea est similitudo linguæ, quæ est Anglicæ & Saxonice, Guil. Postellus. Turcica & Arabica lingua diuersæ sunt, sed characteribus iisdem utuntur, Bellonius. ¶ Inte mename, Turcice sonat, Vnde es tu? Lo doicus Patritius. ¶ Aliis multa nomina in Turchica uel Natoliæ (sic Asiam minorem uocant) lingua in nostra de Arabibus historia annotauimus: quæ in operis indice cõiuncta sunt.

VASCONES Gallos audio in quadam parte Vasconia, in collibus qui à Pyrenæis extenduntur, propriam omnino linguam loqui.

VALACHIA perquam lata regio est, à Transiluanis incipiens, usque in Euxinam protensa pelagus, plana ferme tota, & aquarum indiga: cuius meridiem Ister fluuius excipit, Septentrionem Roxani occupant, quos nostra ætas Ruthenos appellat, & uersus fluuium Thirannomadas Scytharum genus quos Tartaros hodie uocamus. Hanc terram incoluerunt quondam Getæ, qui & Darium Hytaspis filium turpi fuga repulerunt, & Lyfimachum regem uiuam in potestatem pertraxerunt, & Thraciam pluribus cladibus affecerunt. Postremo Romanis armis subacti ac deleti sunt. Et colonia Romanorum eò deducta, duce quodam Flacco, à quo Flaccia nuncupata. Exin longo temporis tractu, corrupto (ut fit) uocabulo, Valachia dicta. Ser-

mo

mo adhuc genti Romanus est, quamuis magna ex parte mutatus, & homini Italico uix intelligibilis, Aeneas Syluius.

VANDALI, aliàs Vuandali, & **V**ENEDI Illyrico sermone utuntur. Vide supra in Illyrijs.

VELTAE etiã, **V**ILACI, **V**VA-
GRII, **V**VINULI, **Z**ADRA-
VANI, & **Z**AGOVANI Illyricè loquuntur.

DE VARIIS LINGUIS,
præsertim in remotissimis terris imperij Tartarici, & Orbis noui.

IN Adria uersus Istriam, non procul Pola, insula est, quam Velam aut Veglam uocant, bidui fortè nauigatione Venetijs distans, non parua: cuius incolas lingua propria uti audio, quæ cum finitimis Illyrica & Italica commune nihil habeat.

Linguam propriam habent.

GYAMBIA prouincia (regnū) ad Oceanum orientalem. Prouinciæ nomine indocti quidam simpliciter pro regione uel regno abutuntur.

CAITACHI populi circa montem Caspium, ex quibus multi Christiani sunt, Iosaphat Barbarus.

LOACH prouincia ultima Asia uersus meridiem.

V A R I A E.

L A C C I V I T regnum in ultima parte Indiae versus meridiem.

R A B A N T I regio Aſie iuxta Sericam,

T H O L O M A N provincia in Asia versus Septentrionem, quam idololatræ habitant.

Regna T A N A, C A M B A E T H, S E M E N A T H, & R E S M A C O R A M, &c. singula habent regē & idioma propriū, Paulus Venetus. Item regnū Gozurath,

B A S M A N regnum in Tartaria, Idem lib. 3. cap. 15.

I N T E R regni Tartarici ciuitates Lop et Sachion, maxima solitudo triginta fere dierum itinere sita est. Iuxta Sachion incipit provincia magna Taguth, ubi inter Mahumeti cultores pauci inveniuntur Christiani Nestoriani. Sunt quoque ibi plurimi idololatræ, qui linguam propriam habent, Paul. Venetus 1. 45.

T R A I E C T O flumine Brio peruenitur ad provinciam Caraiam, quæ septem continet regna, sub imperio magni regis Cham. habet autem linguam propriam & difficilem, Idē 2. 39.

T R I B V S à Tanai iuneribus versus occidentem regio est Chremach: postquam multæ sunt regiones parum distantes, quæ linguis utuntur diuersis, nempe Elipeha, Taracofia, Sobai, Chenethei, & Alania, Iosaphat Barbarus.

De Linguis in Orbe nouo.

V A R I A idiomatica sunt in varijs Cubæ provincijs, Pet. Martyr.

C O

L I N G V A E.

71

C O L O N V S decē viros ex Hispaniola secū in Hispaniam adduxit, à quibus posse omnium illarum insularum linguam nostris literis Latinis, sine ullo discrimine, scribi compertum est. Vocant enim cælum turci, domū boā, aurū cauni, uirum bonum tayno, nihili mayani. Reliquaque omnia uocabula non minus liquide proferunt, atque nos Latina nostra, Pet. Martyr.

I N Moluchis insulis Noui orbis Manuadiata, id est auicula Dei, nominatur auis quam aliqui auem paradisi appellant, alij phœnicē uel sphyntacem, ut Bellonius.

Canariæ magnæ (id est Fortunatarum insularū) incolæ perrarō & submissa uoce loquuntur, eisdem quibus nos accentibus utentes. suas ut plurimū uoces inter dentes et labra formantes, *alijs utuntur uocabulis quàm nos. Plurimæ eorum sunt idiomaticarum uarietates, quoniam à centenariis leucarum in centenarium diuersitatem linguarū se mutuō nullatenus intelligentium reperimus, Americus Vespucius.

M E D E R A E insulæ Noui orbis nomen est à copia lignorum (& sylvarum.) id enim indigenarum lingua Medera significat, Aloysius Cadamustus.

C O L O N V S in Orbe nouo reperit telurem uastam, quæ incolæ Quiriquetanam nominant, ipse uerò Ciambam nuncupauit. Idiomatica sunt penitus alia ab insularibus uicinis, Pet. Martyr. Et mox, Eius ueris partem orientis

*Hoc forte est τρισηνις illud, quod de Troglodytis Aethiopicis scribitur.

K

FICTITIAE.

talem dum inquit, per dies septuaginta propter difficilem oppositi Oceani torrentis navigationem, tandem interuallo leucarū octo tringentia flumina reperit. Varia in uarijs oris regum & primariorum nomina esse ait. Regulū uocant cacicum, alibi quebi, tiba uerò alicubi. Primarium autē alicubi faccum, alibi iurā. Eum qui strenuē se gessit in pugna hostili, et signatam cicatricibus faciem ostentat, cupram appellant, habentq; pro heroe: Vulgum nuncupant chyuis. hominē alicubi dicunt homem. Accipe homo si quis dicere uoluerit, Hoppa homo, dicit.

DE LINGVIS QVIBVS DAM
& uocabulis fictitijs.

Et primò de Zigaris uel Cianis erronibus, uulgo quidam uocant: nostri Zigynner.

ANno post Christum natum 1417. (ut scribit Munsterus) primū in Germania apparere cœperunt homines nigredine informes, excocti Sole, immundi ueste, & usu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti: præsertim fœminę eius gentis. nam uiris ex furtis fœminarum uictus est. Tartaros aut gẽtiles uulgo uocant, in Italia Cianos appellant. Ducem, comites, milites inter se honorant, &c. colluuius hominum mirabilis, omniū perita linguarum. Confinxerunt quidem sibi propriam quandam linguam, quam Germani uocant Kotwelsch, hoc est

FICTITIAE.

72

est rubrum barbarissimum: cum interim omnibus ferè Europæ linguis utantur. Nā apud Germanos loquitur Germanicè, apud Gallos Gallicè, apud Italos Italicè, &c. Hęc ille. Memini uidere libellum Germanicè publicatum, Basileæ apud Rodolphum Dekk typographum, de mendicis & uarijs eorum differentijs, in quo linguæ etiam fictitiæ uocabula plurima exponuntur, quę mox recitabimus. ¶ Zogori & Heniochi montana & importuosa colūt loca, quę Caucasi partes sunt. his uita ex maritimis latrocinijs fuit. Hanc Zogorum (Zogorum) terram eā esse arbitramur, ex qua populi exierint, qui nostrā ætate cum liberis & uxoribus Europam peruagantur, Zigari appellati, insignes fures & inter nostros homines Nomadum more uiuentes, Aeneas Syluius.

DE GRÆCIS VOCABULIS FICTITIJS.

APUD Græcos (ait Cælius Rhodig.) quidam Onomatotheræ dicti sunt, id est uelut nominum uenatores, noua sibi consarcinantes uocabula, rerum intuiti proprietatem. cuiusmodi fuisse uidetur Siculus Dionysius, qui uirginē uocabat Menandrum, quia manet expectatq; uirum. stylon uerò id est columnam Menecratē, quoniam manet continetq; murium autē conceptacula, (murium caua, τῆς τῶν μῦρων εἰς ἀνοῦτος) rectè dici mysteria coniectabat, quia mures ser-

K 2

F I C T I T I A E

uent. Idem etiam bouem nuncupabat garotan: porcum uero iacchum: (et iaculum, ballantion, ὄτι ἰακχὸν ἑλεῖται.) Alexarchus quoq; Vranopolin qui cōdidit, nomina sibi conformauit, nō audita multis, nam gallum orthobóan dicebat: drachmam, argyrida: (Ἐ τὸν σφῆρα Βροχίερην: Ἐ πρᾶκον ἀπὸ τῆς.) chænica, hemerotrophida. Sic & Atticus Herodes lignum quod inferitur rotis, trochopedā nuncupauit, quum per accliuia (decliuia, κατὰ τὴν τῶπος) uectaretur, alijs epochléa uocātibus, Ἦεε ille ex Athenæi tertio Dipsosophistarum. Idem Alexarchus, ut refert Athenæus, ad Cassandrensiū senatores epistolam dedit huiusmodi: Ἀλεξάρχῳ ὁ μάρμαρ. Πρόμοις (forte πρόμοις ad inscriptionem pertinet, ut epistola incipiat à uerbo γὰρ) γὰρ τὸς ἰλιουκρῆς οἰᾶν. οἰδὲ λυπῶσα θεῶτων ἔργων πρᾶξίτορας μορσίμω τῆς ἐκκυραμῆς θεῶτων, καὶ γυτλάσαντοσ αὐτὸς, καὶ φύλακας ἄριγγῆς. Quid uero hæc epistola sibi uelit (inquit Athenæus) ne ipsum quidē Pythium dignoscere arbitror. Germanicè etiam uocabula quædam confinguntur ingeniosè, ut wilhelmis pro cauisia straminea: vilringis pro thorace annulis concatenate nato.

Thebani.

Thebani (inquit idem Athenæus libro 14.) nouis & raris præcipuè dictionibus gaudent. Sepiam uocant opisthorilan, medicum factan, pontem phléphyran, ficus tyca, hirundines κατὰ τῆς τῆς, ridere ἰκκρίσῃ μῆρ. τὴν ὄθῃσιν δ' ἀποσῆρ.

Thomas Morus, Anglus, uir ingeniosus, Vtopia

L I N G U A E.

73

piæ insulæ à se confictæ incolæ lingua peculiariter scribit uti, & caractères etiã fingit proprios.

Tetrastichon uernacula Vtopiensium lingua à Moro positum.

Vtopos haboccas peula chama polta chamaan. Bargol he maglomi maglomi baccan soma gymnosophaon, Agrama gymnosophon labarem bacha bodamilomin. Voluala barchin heman, la lauoluola dramme pagloni.

Hoc est.

Vtopus me dux ex non insula fecit insulam. Vna ego terrarum omnium absq; philosophia, Ciuitatē philosophicam expressi mortalibus. Libenter impartio mea, non grauatim accipio meliora.

VOCABVLA LINGVÆ fictitiæ Zigarorum et mendicorum, ex libro bello cuius paulò antè mentionem fecimus.

K 3

Elemental

Das Elemental vñ Vocabulari
der Norwelschen Grammatic vñd
spraaeh / Von den hochgelerten Camesierern
in der Wanderschafft beschriben / Das nit ein
yeder Haug verlynschen vñd Barlen
mög. Ja ein dert vff syn giel.

A

Adone	Gott
Achelen	Essen
Alchen	Gon/sich trolen
Alch dich	Gang hyn
mach dich über die wythe/oder	
Alch dich übern glentz.	

B

Breithart	Wythin
Bosß	Huß
Bosßhart	fleysch
Bosßhartuezer	Metzger
Bezam	Ein ey
Barlen	Keden
Breger	Bettler
Bregen	Bettlen
Brieff	Ein fart
Brieffen	Karten
Briffen	Zütragen
Briefem	Brüch
Breuß	Vfferziger
Blechlin	Crüzer
Blech	Blappare

Bsafs

Ses Norwälsches.

74

Bsaffot	Brieff
Brieffeluezer	Schryber
Boppen	Liegen
Bölen	Halten
Beschöcher	Truncken
Breytfuß	Gang oder ende
Buzelman	Mansscham
Bosß dich	Schwyg
Bschuderlin	Edel volck
Bschiderich	Amptman

C

Cauller	Schinder
Claffot	Bleyde
Claffotuezer	Schnyder
Christian	Jacobsbüder
Cauall	Ein rossz

D

Derling	Würffel
Drittling	Schüh
Dert	Dreck
Dern	Ehen
Diffel	Rilch
Dallinger	Hencker
Dolman	Galg
Du ein har	flüch
Dotsch	Weybscham
Doul	Dfenning
Dierling	Dug
Dippen	Geben

E

K 4

Elemental

¶ Erla	Meister
Erlatin	Meisterin
Ems	Gut
Erseckern	Ketschen

¶ Funckart	Khiz
Floßhart	Wasser
Flößling	Nisch
Fünckeln	Sieden oder Braten
Flader	Bad stub
Fladeruetzer	Bader
Fladeruetzerin	Baderin
Flößen	Syechen
Fluckart	Hün oder vogel
Flick	Knab
Flößelt	Ertrenckt
Funckharthol	Kachelofen
Feling	Krämery
Fetzen	Arbeiten

G

¶ Glentz	Feldt
Glathart	Tisch
Griffing	Finger
Genffen	Stelen
Garzam	Kindt
Glid	Hür
Glidenferzerin	Hürenwürtin
Glidenboß	Hürhuß
Goffen	Schlahen
Ganbare	Tüffel

Ges

Ses Rotwälsches

75

Gebicken	faben
Gereppelt	Gerädert
Glycher	Nittgell
Gallen	Statt
Gfar	Dorff
Gackenschere	Hün
Gurgeln	Landsknecht Berlin
Glyß	Milch
Galk	Pfaff
Galle	Pfow
Galkenboß	Pfaffenhuß
Giel	Munde
Gizlin	Stücklin Brot
Grimm	Gut
Grünhart	Felde
Glesterich	Glaß
Gänßcherer	Betler/verzerte/verfrantte
handwerckßknecht	

Gugelfranz	Münch
Gugelfränzin	Nonne

H

¶ Hansstüd	Bembd
Heterich	Messer/dägen
Himmelsteig	Pater noster
Hautz	Bur
Häuzin	Bürin
Hornbock	Büh
Holderfutz	Hün
Horck	Bur
Hellerichter	Gulbin

K 1

Elemental

Hanswatter
 Har
 Hegiß
 Hocken
 Hans von geller

3

Joham
 Jonen
 Joner
 Juerbassen
 Jltis
 Juffart

R

Ramesierer
 Keris
 Kummern
 Krönerin
 Kielam
 Bray
 Klebiß
 Klems
 Klemfen
 Kaspin
 Klectstein
 Klingen
 Klingenferzerin
 Brachling
 Babas

Luß
 floch
 Spital
 Ligen
 G:ob Brot
 Wyn
 Spilen
 Spiler
 Flüchen
 Starknecht
 Ser da roth ist oder
 fryhet

¶ Le

Ses Norwälsches.

L

¶ Lehem
 Loe
 Lefranz
 Lefrenzin
 Linsmarckt
 Lyßling
 Lindrüschel
 Loe ötlin

M

¶ Meß
 Mencklen
 Meng
 Megen
 Molsamer
 Mackum

N

¶ Narung

P

¶ Nlickschlaher
 Platschierer
 Platschiern
 Polender
 Pflüger

Q

¶ Quien
 Quienhoffer

Brot
 Böß/falsch
 Puiester
 Pfaffenhür
 Kopff
 Ohz
 Die Korn samlend
 Tüffel

Gelt/münz
 Essen
 Kesler
 Ertrencken
 Verräther
 Statt

Thün spyß süchen

Ser da nacket umb
 loufft
 Die vff den Bencken
 predigend

Das selb ampt
 Schlossz/Burg
 Die in der Kilchen mitt
 schüßeln vmbgond

Hurdt
 Hundtschlaher

Elemental

K

q Keger	Würffel
Kibling	Würffel
Küren	Spülen
Kichtig	Gered
Kübolt	Freiheit
Kuschart	Strosack
Kippart	Seckel
Kotboß	Betlecherberg
Keiling	Suw
Regenwurm	Wurst
Keel	Schwersichtig
Kunzen	Vermischen oder Ges schyssen
Kanz	Sack
Köil	Mül
Köluetzer	Müller
Kauling	Ganz jung kindt
Kümpfling	Senff
q Schöchern	Trincken
Schöcheruetzer	Wirt
Spranckart	Saltz
Schling	flachs
Schreiling	Kind
Schieß	Zagel
Schosa	Jud
Schref	Hir
Schrefenboß	Hirhuß
Strom	Hirhuß

Ses

Ses Norwälsches.

77

Sefelgräber	Schatzgräber
Sonnenboß	Hirhuß
Senfftrich	Bett
Schnieren	Hencken
Schwartz	Nacht
Sefel	Treck
Sefeln	Schyssen
Sefelboß	Schyßhuß
Sönzgin	Edelfrow
Sönz	Edelman
Schmuck	Schmalz
floß	Supp
Spelting	Heller
Stetinger	Gulden
Schlün	Schaffen
Stolffen	Ston
Stefung	Zyl
Sabuler	Brotfampler
Stupart	Meel
Spizling	Habern
Schmalckachel	Vbelredner
Schmütz	Stub
Schmaln	Vbel reden oder sehen
Strobozer	Ganz
Schürnbrianc	Bier
Streifling	Hosen
Stronbart	Wald
Schwenzen	For
q Terich	Land

T

V

Verfneiffen	Verfton
Vermennchen	Verschlagen
Verfimmern	Verkouffen
Versencken	Versetzen
Voppen	Liegen
Vermonen	Betriegen
Voppart	Narr
Verlunfchen	Verfton

W

Wetterhan	Hüt
Winthfang	Mantel
Wyßhulm	Einfeltig volct
Wendrich	Keß
Wunnenberg	Hüßch juncckfraw
Wiltner	Silberfremcr

Z

Zwirling	Oug
Zickuß	Ein blind
Zwicker	Hencker
Zwengering	Wammes.

E P I L.

EPILOGVS AD
Lectorem.

HAB C haftenus de diuersis linguis, quam hoc tempore præstare potui, tum me opte studio et obseruatione, tum ex aliorum scriptis & lectionibus, (præcipue uerò ex Guil. Postelli, uiri in omni doctrinarum & linguarum genere præstantissimi, de duodecim linguis libro, & altero de characteribus Phænicum, nonnulla sum mutuatus;) tum bonorum uirorum collatione. Inter quos Theodorus Bibliander, theologus insignis, et uaria rerum linguarumq; scientia clarus, præceptor meus obseruandus, quod ad linguas Ebraicæ affines, institutum meum promouit. Spero autem homines studiosos audaciam meam benignè interpretaturos. De omnibus enim linguis scribere sum ausus, non sanè q; argumento me satisfacturum sperarem, qui ne de uernacula quidem hoc polliceri ausim, sed ut excitarem alios, qui de singulis pluribusue siue ipsi lucubrationibus propriis, quod mallet: siue ad me nostra aliquando augendi aut emendandi gratia perscriberent.

F I N I S.

80467
МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

~~33.211.~~

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

